

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

**БОРОТЬБА ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ:
ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ**

*Матеріали
Регіонального круглого столу
(м. Дніпро, 26 березня 2021 року)*

*До 55-ї річниці створення Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ*

Дніпро
2021

УДК 1+94(477)+821.161.2+811.111

Б 83

*Рекомендовано до друку Науково-методичною радою
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ (протокол № 10 від 16.06.2021)*

Б 83 Боротьба за незалежність України: історія та сучасність :
матеріали Регіон. круглого столу (м. Дніпро, 26 бер. 2021 р.).
Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2021. 100 с.

Збірник містить матеріали регіонального круглого столу, в якому взяв участь професорсько-викладацький склад закладів вищої освіти України, здобувачі вищої освіти, практичні працівники. Тематика тез охоплює актуальні проблеми становлення української державності, сучасних історико-правових процесів.

Матеріали круглого столу можна використовувати під час підготовки до занять з історії, соціології, української та іноземної мов; для розроблення підручників та посібників. Також можна застосовувати в науково-дослідній роботі та науково-педагогічній роботі із ЗВО.

Матеріали опубліковано в авторській редакції. Зміст тез відображає персональну позицію учасників круглого столу.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

<i>О. В. Халасис</i>	д-р філос. наук, професор, завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
<i>О. В. Головіна</i>	канд. іст. наук, доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
<i>А. Х. Маргулов</i>	д-р. іст. наук, доцент, професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
<i>О. Л. Левін</i>	канд. іст. наук, доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін

© Автори, 2021

© ДДУВС, 2021

ЗМІСТ

<i>Бельчикова М. В., Маргулов А. Х.</i> Жінки під час Другої світової війни	6
<i>Бондаренко А. І., Жадяєв Д. В.</i> Правова система України: минуле та сучасність	8
<i>Бурима К. В., Демичева А. В.</i> Україна як «суспільство ризику»	10
<i>Василенко Я. О., Крюк А. А.</i> Перспективи розвитку правової держави в Україні	13
<i>Гасимова Р. Ю., Левін О. Л.</i> Національна мова як фактор національної ідентичності	17
<i>Головіна О. В.</i> Деякі аспекти формування національної пам'яті	19
<i>Голубєва Д. В.</i> Вплив запозичення іншомовних слів на розвиток української мови	21
<i>Завгородня М. Р., Маргулов А. Х.</i> Історичні наслідки операції «Вісла»	23
<i>Іщенко А. О., Титаренко О. О.</i> Особливості гендерних норм в українському суспільстві крізь призму соціальних стереотипів	25
<i>Іщенко Т. В.</i> Language, culture and society: unity vs diversity	28
<i>Кадієвська І. А.</i> Education under quarantine	30
<i>Кайсарова А. О., Демичева А. В.</i> Дауншифтинг в Україні як процес відмови від кар'єри	32
<i>Клименко О. О.</i> Діяльність екстремістських організацій Донбасу як одна з передумов російської агресії на Сході України	34

<i>Кобченко І. Є., Левін О. Л.</i> Правові аспекти становлення української державності	36
<i>Коваленко С. Ю., Маргулов А. Х.</i> Людський вимір війни	38
<i>Коляда Я. Ю., Левін О. Л.</i> Проблеми української мови в Україні	41
<i>Кайсарова А. О., Левін О. Л.</i> Мовні процеси у суспільстві як чинник державотворення	43
<i>Лебідь В. О., Титаренко О. О.</i> Реалізація та захист прав людини: уроки для України	45
<i>Левадна В. С., Маргулов А. Х.</i> Утворення Української Центральної Ради – важлива віха в українському національно-державному відродженні	48
<i>Легка Ю. В., Демичева А. В.</i> Ціннісні орієнтації сучасної української молоді	50
<i>Лещенко А. С., Левін О. Л.</i> Історія незалежності України: від атомної до суверенітету	52
<i>Лозицький М. П., Анісімов Д. О.</i> Аномія в українському суспільстві: соціально-правовий аспект проблеми	55
<i>Манік В. Є., Левін О. Л.</i> Мова як чинник державотворення та елемент культури	58
<i>Маринич А. В., Левін О. Л.</i> Мовні процеси у суспільстві як чинник державотворення	60
<i>Меркулов М. О., Іщенко Т. В.</i> Мовні процеси в суспільстві	62
<i>Миронова Т. О.</i> До історії радянських республік Півдня України 1918 р. у світлі спроб використання Кремлем сепаратистського руху на Сході України	64

<i>Москаленко Д. Ю.</i> Правові аспекти становлення української державності	67
<i>Оборнев Д. В., Жадяєв Д. В.</i> Україна як правова держава: сучасний стан та перспективи розвитку правової держави	69
<i>Подворчан А. З.</i> Мова як чинник національної ідентичності	71
<i>Поліщук М. Р., Головіна О. В.</i> Українська революція як чинник сьогодення	73
<i>Романченко Д. В., Левін О. Л.</i> Проголошення незалежності України	75
<i>Серга Д. О., Демичева А. В.</i> Соціокультурні траєкторії глобалізації та її прояв в Україні	77
<i>Старик-Блудова А. Ю., Демичева А. В.</i> Конфлікти у студентському середовищі	79
<i>Староконь Ю.М.</i> Соціальні процеси розвитку українського суспільства	81
<i>Серга Д. О.</i> Розвиток української культури в період незалежності. Освіта	84
<i>Тараненко М. Г., Левін О. Л.</i> Історичні уроки здобуття незалежності: український вимір	86
<i>Татусько Д. Ю.</i> Мовні процеси у суспільстві як чинник державотворення	90
<i>Тен К. Р., Маргулов А. Х.</i> Радянські плакати як засіб впливу на суспільство	91
<i>Тузлукова М. В., Головіна О.В.</i> Проблема культури мови в сучасній Україні	94
<i>Хмеленко К. М., Левін О. Л.</i> Принципи, ознаки, фактори формування України як правової держави	96

Бельчикова М. В.

здобувач вищої освіти 1 курсу
юридичного факультету

Маргулов А. Х.

доктор історичних наук, доцент,
професор кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЖІНКИ ПІД ЧАС ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Жінки ставали вояками не за настановою чи з наказу, а добровільно, за власним бажанням. За офіційними даними, загальна кількість жінок, які взяли участь у бойових діях становила 800000, а понад 150 тис. жінок було нагороджено бойовими орденами та медалями. Жінки, яким довелося працювати на військових виробництвах, були різноманітні: господині, які на той час змушені були власноруч утримувати сім'ю, молоді дівчата, працівниці, які загубили роботу з початком війни. Організувавши патріотично спрямованих/орієнтованих жінок, влада виявилась зовсім не здатною інкорпорувати їх до армійської системи. Жінки зазвичай опинялися один на один із фронтовою повсякденністю – зовсім не зручною військовою формою, дефіцитом загальних і спеціальних жіночих засобів гігієни, також потребою проживати з чоловіками, відсутністю медичного та гінекологічного обслуговування. Виросла і відвідуваність жінками публічних місць. Вони обіймали посади в муніципалітеті та банках, працювали листоношами, водійками трамваїв тощо – тобто на всіх посадах, що до війни вважалися чоловічою справою. Особливо це стосувалося важкої промисловості – військових, металургійних і хімічних заводів, де раніше працювали винятково чоловіки. Жінки починали працювати на серійному виробництві, але з часом виконували й більш кваліфіковані завдання, наприклад, займалися зварювальними роботами. Така робота оплачувалася краще, ніж «жіноча» робота, але й ставила жінок у дуже тяжкі умови праці, особливо зважаючи на відсутність соціального законодавства в часи війни [1].

Роль жінки як гендера визначала її природне бажання усіма власними силами допомогти продовженню життя людей, а не сприяти його знищенню. Жінка потрапляла до психологічної пастки, пориваючись зіставити власну біологічну (материнську) та соціальну (вояка) ролі. Велика кількість жінок знаходилися не на фронті, а на окупованій території. Таким же чином як і в тилу жінка на окупованій території потроху розпочинає виконувати чоловічі функції, здійснювати види діяльності, що в повсякденному житті були їй не властиві.

Також випробуванням для жінок стало виснаження, тому що жінки мали не лише працювати, а також піклуватися про своїх дітей. Жінки, які

працювали на військових виробництвах, вмирили від втоми та туберкульозу. До того ж, жінки мали залишатися вірними своїм чоловікам.

На фронті жінки оволоділи всіма воєнним спеціальностями: в авіації і на флоті, у піхоті й кавалерії, розвідці, зв'язку, медицині. Потрібно не забувати, що, окрім клопотів щодо «старих і малих» на окупованих територіях, на жіночі плечі також упав тягар підпільної боротьби. Жінок у великих кількостях використовували для праці в тилу на підприємствах військового спрямування, у колгоспах, будівництві протитанкових ровів, окопів, бліндажів. Їх тисячами примусово вивозили до Німеччини для виснажливих робіт. Жінки и дівчата відправлялися до партійних і комсомольських організацій, до військових комісаріатів, де наполегливо вимагали відправки на фронт. Серед охочих, які відправили клопотання стосовно відправки до діючої армії, до 50% заяв було від жінок. На фронті в окремі часи перебувало від 600 тисяч до 1 мільйона жінок, 80 тисяч із них були радянськими офіцерами. Вони були старанними та наважилися гідно несли відповідальність, підтримували вояків та здійснювали командування без огляду на перешкоди обставин [2].

Жінки зазвичай мали активну політичну позицію, повстаючи щодо захисту своїх прав або проти мілітаризму та війни. Ставлення до жінки у суспільстві, яка, однозначно, мала специфічний досвід виживання під час збройного конфлікту та після нього, коливалось від надмірної героїзації до віктимізації, формування й утвердження патріархальних стереотипів. Але ж саме радянські жінки, на відміну від інших, активно зголосилися до участі у боротьбі проти нацистів у регулярних збройних формуваннях і рухах Опору, звичайно, не без впливу радянської пропаганди. [3]. Після війни реабілітація психічного здоров'я у жінок відбувалася гірше, аніж у чоловіків: були дуже великі емоційні навантаження для психіки жінок. Дії жінки під час війни складно розуміти вже через особливості жіночої психології, адже у жінок інакше сприймання фронтової дійсності.

Отже, можемо зробити висновок, що становище жінок під час Другої світової війни було тяжке, починаючи від умов їх проживання та закінчуючи тим, що вони мали виконувати не лише свою роботу, але й роботу чоловіків. Деякі жінки були змушені власноруч йти на фронт і навчатися вбивати, тому в ті часи у жінок було особливо скрутне становище, але вони зробили свій важливий внесок в історію Другої світової війни.

1. Яременко К. (2015) Історія жінок у Великій війні. URL: <http://www.korydor.in.ua/ua/stories/women-in-war.html>.

2. Терещук Г. (2016) Жінка в умовах війни – це об'єкт насилля – дослідниця URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/27724620.html>.

3. Міжнародний форум «Жінки Центральної та Східної Європи у Другій світовій війні: специфіка гендерного досвіду у часи екстремального насильства» URL: <https://ua.boell.org/uk/2013/11/27/mizhnarodniy-forum-zhinki-centralnoyi-ta-shidnoyi-ievropi-u-drugiy-svitoviy-viyni>.

Бондаренко А. І.

здобувач вищої освіти 1 курсу
юридичного факультету

Жадяєв Д. В.

кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

**ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ:
МИНУЛЕ ТА СУЧАСНІСТЬ**

Правова система України – це цілісна, структурно впорядкована за допомогою джерел права та інших юридичних засобів стійка взаємодія суб'єктів національного права, що забезпечує досягнення належного правопорядку як необхідної умови функціонування та розвитку українського суспільства. Українська правова система почала формуватися дуже давно. Так протягом багатьох часів вона вдосконалювалась і розвивалась, також приймала різні важливі рішення для розвитку країни та правової системи України. Поняття «суспільство» використане в цьому формулюванні не випадкове, тому що ми не вважаємо, що це – проблема еліт.

Простий приклад швидко продемонструє паралелі між тим, як діють громадяни та еліти. Якщо комусь із громадян вдається проїхати в автобусі безоплатно декілька зупинок, то він вважається хитрим лисом, а той, хто платить, хоч ніхто його і не контролює – тупим ослom.

Найнеобхіднішим є закріплення у Конституції та прийняття групи конституційних законів – особливих законодавчих актів, що регулюють діяльність конституційних органів державної влади та управління (парламенту, уряду, суду, президента, місцевого самоврядування) і мають ухвалюватись конституційною більшістю Парламенту, без права внесення до них змін протягом поточної однієї каденції Президента і Верховної Ради України. Найвищі органи державної влади нагально потребують стабільності своєї діяльності, що може бути забезпечена лише відносно стабільними законами, які регулюють їх діяльність.

Насамперед, зауважимо, що правова система будь-якої держави, яка завдяки своїм зусиллям здобуває свій стрижень, забезпечує стабільність і прогнозованість функціонування та розвитку нормативно-правового регулювання. Також правова система складається з трьох компонентів, що завжди постійно взаємодіють, та є взаємозалежними і також узгоджуються один із одним. Їх складові:

- 1) це законодавча і нормативно-правова база (правове поле);

2) система органів правосуддя (адвокатура, суд, прокуратура);

3) органи забезпечення правопорядку (правоохоронні органи).

Можемо зробити висновок, що всі ці елементи мають єдність, сталість та надійність функціонування правової системи держави – у цілому.

Наразі правова система України вже давно перебуває в розбалансованому стані та у стані глибокої кризи. Причин такого стану є декілька. По-перше – це політичні причини, що є найрозповсюдженішими, коли з кожною демократичною зміною персоналій відбуваються зміни у сфері державної влади, що перебуває у перманентній зміні. По-друге, це правовий нігілізм, нехтування приписами Конституції України як Основного закону, якому мають відповідати всі інші закони та підзаконні акти. По-третє, це регулярні намагання президентів, та керівників органів законодавчої й виконавчої влади впливали на функціонування та повноваження органів правосуддя і забезпечення правопорядку. Прикладів усього переліченого за 28 років існування України як незалежної держави можна знайти більш ніж достатньо.

Зазначаємо, що структура правової системи – це її внутрішня будова, що характеризується єдністю, цілісністю та взаємозв'язком складових елементів. Система права, на відміну від правової системи, є сукупністю впорядкованих і взаємоузгоджених між собою норм права, що характеризують його внутрішню будову, складовим елементом правової системи.

1. Єрмоленко А. Деонтологічна і телеологічна етики. Філософський енциклопедичний словник. Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абрис, 2002. 742 с.

2. Аболіна Т., Надольний І. Мораль Філософський енциклопедичний словник. Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абрис, 2002. С. 397. 742 с.

3. Єрмоленко А. Нормативна етика. ФЕС, с.434

4. Малахов В. Моральність Філософський енциклопедичний словник. Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абрис, 2002. С. 399. 742 с.

Бурима К. В.

здобувач вищої освіти 1 курсу
юридичного факультету,

Демичева А. В.

кандидат соціологічних наук, доцент,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

УКРАЇНА ЯК «СУСПІЛЬСТВО РИЗИКУ»

Процес сучасного розвитку українського суспільства супроводжується виникненням великої кількості соціальних проблем, що несуть загрозу процесу суспільного відтворення. Ситуація нестабільності та змін принципів організації суспільного життя обумовлює послаблення соціального контролю, розбіжності в діяльності соціальних інститутів, посилює невизначеність процесів життєдіяльності суспільства, збільшує ймовірність виникнення небажаних соціальних явищ. Тобто можна зазначити актуальні та потенційні ризики, із якими стикається українська держава.

Із 1925 р., після виходу книги відомого американського економіста та соціолога Ф. Найта «Ризик, невизначеність та прибуток», проблема ризику привертає увагу широкого кола вчених різних спеціальностей. Теоретичним підґрунтям для розуміння суспільства ризиків є теорія німецького соціолога Ульріха Бека, де обґрунтовано, що сучасне суспільство переходить від стану індустріальної модернізації до певного стану суспільства ризику. Ризик, на думку Ульріха Бека, це всеохоплююча характеристика суспільства на певному рівні його розвитку, що після індустріального і постіндустріального суспільства перетворюється на «суспільство ризику» [1]. Вчений підкреслював, що суспільство ризику має на увазі, що минуле втрачає свою детермінуючу силу для сучасності. На його місце – як причина нинішнього життя і діяльності – приходить майбутнє, тобто щось неіснуюче, конструйоване, вигадане. Коли ми говоримо про ризики, ми сперечаємось щодо чогось, чого немає, але що могло б статися, якщо зараз негайно не перекласти кермо в протилежному напрямку [Там же, с. 45]. На думку Бека, менш розвинуті країни, ніжчі страти/верстви населення більш відкриті до руйнівної сили ризиків, але наслідки ризиків також можуть торкнутися й розвинутих країн, і верхівки соціуму за «ефектом бумерангу».

У. Бек сформував п'ять доказів того, що стан «суспільство ризику» набуває глобального характеру в сучасності:

- ризики виражаються у знанні чи незнанні суспільства про них.
- ризики підривають класову побудову суспільства, виробляють

нерівність на інтернаціональному рівні.

– ризики стають певним бізнесом, що розвивається за рахунок захисту від них.

– ризики з'являються від того, що суспільство постійно розвивається.

– поширення ризиків провокує катастрофи, що викликають економічні, соціальні та політичні проблеми.

Отже, під ризиком розуміють потенційну небезпеку та реальну загрозу здоров'ю та діяльності людини або навколишньому середовищу. У. Бек визначає ризик як систематичну взаємодію суспільства з загрозами та небезпеками, що пов'язані з процесом модернізації. Ризики є невід'ємною частиною прогресу, вони не обмежені у просторі і часі та спричиняють «ефект метелика». Так, наприклад, техногенна катастрофа у Прип'яті 1986 р. зачепила не тільки Україну, але і більшу частину Європи, східну частину США та територію Білорусі.

Щодо України, то наша держава знаходиться у полі перетину як зовнішніх ризиків, так і внутрішніх. Щодо зовнішніх, то ними можуть бути значний борг держави світовим фінансовим структурам (наприклад, МВФ), військова агресія, намагання втягнути країну до конфлікту між іншими країнами тощо.

Щодо внутрішніх ризиків, що виробляє власне Україна, то вони можуть бути типологізовані за сферами:

А. Політичні ризики. Стан перманентної кризи, низький рівень життя значно знижує рівень довіри громадян до влади, порушує шляхи розв'язання соціальних, економічних та політичних проблем. Ситуацію погіршує низький рівень управлінської культури, корумпованість. Політичні ризики виникли через неналагоджену економічну та політичну систему. Наразі, можна виділити головний політичний ризик – відокремлення влади від народу, що у результаті призведе до розвалу держави.

Б. Фінансово-економічні ризики. Економічні пов'язані з економічною ситуацією в державі: інфляцією, низькими показниками економічного зростання, рівнем та якістю життя населення, рівнем безробіття. Особливістю цих ризиків є те, що присутня велика ймовірність зазнати збитків у результаті проведення будь-яких операцій у фінансово-кредитній та біржових сферах. До таких ризиків можна віднести: валютний, галузевий, кредитний, процентний, операційний.

В. Екологічні ризики. Негативні зміни у довкіллі, що виникають унаслідок негативного впливу на довкілля. Такі ризики можуть бути викликані надзвичайними ситуаціями (НС) техногенного й антропогенного характеру. Так, за звітом ДСНС у 2019 р. відбулося 60 НС техногенного характеру, 81 НС природного характеру. Постраждало людей внаслідок НС 1492, загинуло 199 [2, с.1]. У регіональному розрізі за 2019 р. найбільшу кількість НС зареєстровано в Одеській області – 11 НС; Донецькій та Полтавській областях – по 10 НС; у Дніпропетровській області – 9 НС; у

Житомирській та Львівській областях – по 8 НС; у Волинській; Івано-Франківській, Закарпатській, Київській та Луганській областях – по 7 НС. Найменшу кількість НС зареєстровано у Черкаській (1 НС) та Хмельницькій (2 НС) областях [Там само, с.4].

Г. Соціальні ризики породжуються об'єктивними соціально-значимими причинами і призводять до зниження доходів нижче прожиткового мінімуму, втрати заробітку, необхідності в медичній допомозі та різних соціальних послугах. Спираючись на сучасне соціально-забезпечувальне законодавство, можна виявити чітку систему соціальних ризиків: безробіття, малозабезпеченість, втрата працездатності: постійна і тимчасова, втрата годувальника (смерть).

Вищезазначені об'єктивні ризики знаходять відбиток у свідомості українців. Так, згідно з результатами соціологічного дослідження, проведеного Центром «Соціальний моніторинг» «Українського інституту соціальних досліджень ім. О. Яременка», компанії «Інфо Сапієнс» та Соціологічної групи «Рейтинг», 73% українців вважають, що країна рухається у неправильному напрямку. Лише 15% вважають напрям розвитку держави правильним, ще 12% нічого не змогли відповісти на це питання, що свідчить про потенційний політичний ризик. У оцінках напряму розвитку на місцевому рівні також переважає негатив [3]. Основними найбільш актуальними сьогодні для України загрозами, на думку опитаних, є масовий виїзд українців за кордон (55%), економічний занепад (52%) та зубожіння населення (47%); про девальвацію гривні, повномасштабну війну з Росією, погіршення здоров'я нації, розвал країни, зростання злочинності та вимирання населення, як про загрози, говорять від 30% до 39% опитаних. Деградацію населення, безвладдя, та екологічні катастрофи вважають актуальними загрозами сьогодні близько чверті опитаних. Про можливі масові заворушення, голод, та встановлення диктатури говорить кожен шостий-сьомий. Економічний занепад, як загрозу, частіше обирали на Півдні та Сході, повномасштабну війну з Росією – у Галичині, на Заході та у Центрі, інфляцію – у столичному регіоні, Центрі, на Півночі та Донбасі [3]. Отже, соціально-психологічне самопочуття громадян, їх тривоги та страхи в значній мірі зорієнтовані на ситуацію в соціально-економічному та політичному житті, є своєрідним емоційним фоном в соціальному житті. А ті ризики та проблеми суспільства, що є для нього характерними, у свою чергу зумовлюють спосіб життя, повсякденні практики населення та вимагають чітко визначених дій із боку держави, щоб ці ризики попередити та зменшити.

1. Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну. М.: Прогресс-Традиция, 2000.

2 ЗВІТ про основні результати діяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій у 2019 році. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit_2019/zvit-2019-dsns.pdf

3. Настрої та оцінка загроз українцями. URL: http://ratinggroup.ua/research/ukraine/nastroeniya_i_ocenka_ugroz_ukraincami.html.

Василенко Я. О., Крюк А. А.

здобувачі вищої освіти 1 курсу
юридичного факультету,

Науковий керівник:

Левін О. Л.

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри

соціально-гуманітарних дисциплін,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Протягом усієї історії людства ми шукали шляхи реалізації людського щастя та позбавлення від страху та злиднів. Статтю було написано, теорія народилася, і деякі речі померли, але найцінніші та найважливіші речі було відібрано та збережено, щоб людство могло вчасно здійснити свою первісну мрію про найкращу державну систему з цих розрізнених фрагментів. Однак така теорія все ще є літературним явищем значною мірою протягом тривалого часу.

Наприкінці XVIII століття, коли з'явилися політико-правові концепції, що характеризувалися детальними теоретичними поясненнями цілей і методів соціального вдосконалення, відносини між державою і законом, суспільством і людиною принципово змінилися. Однією із особливостей є вчення про верховенство права, історія якого ілюструє певні етапи розвитку права та громадської думки. Ідея верховенства права пов'язана з пошуком більш досконалої та справедливої форми життя, у якій закони є обов'язковими для громадян та самої країни.

Проголошення незалежності України – це історичний закон і вічне прагнення українського народу відновити національну незалежність. Актуальність вибраної теми дослідження відображається в тому, що незалежність України дає можливість встановити власне верховенство права.

Верховенство права – це спочатку певна концепція, теорія та концепція, а потім відповідна модель державної практики в суспільстві, що має історичне походження та сучасні версії свого розуміння. Фактичне значення концепції верховенства права полягає в тому, що вона зосереджена та втілює прогрес людства у галузі національного права. Поняття верховенства права є загальним надбанням цивілізації і є універсальним.

Термін «норми права» уперше з'явився у працях німецьких юристів та філософів на початку 19 століття: К. Велькер (1813), І.-Г. Фрейхер фон Аретін (1824) і Роберт фон Моль (1832). Роберт фон Моль вперше провів

юридичний аналіз концепції та ввів її до кругообігу науки. Верховенство закону він розглядає як категорію безпосередньої доктрини держави, що розвивається, і посідає п'яте місце після патріархату, спадковості, теократії та деспотії. Розуміння вченими цього терміну пояснюється таким чином: «Верховенство права не має жодної іншої мети, крім як підтримати кожного члена суспільства та допомогти йому у найбільш повному та вільному використанні інших для регулювання існування людей. У багатьох випадках особам потрібна допомога держави. Важливо розуміти захист та обмеження, передбачені для громадян, а не перетворювати перше на друге. Людина повинна мати достатню владу для будь-якого порушення країни – порушення найвищого фундаменту верховенства права» [1].

На сучасному етапі розвитку правової думки поняття «верховенство права» розуміється як суверенна, політична територіальна владна організація, яка існує та функціонує в суспільному демократичному суспільстві, заснованому на правовій основі соціальної справедливості. Останнє є фундаментом людини та громадян, окремих груп та всього громадянського суспільства; держава та особи відповідають один за одного згідно із законами.

Розвиток соціальних відносин, зміни в економічній системі, політична ситуація та духовне бачення людей дали змогу українському суспільству перерости в нову державу та новий національний статус, що з часом має стати законом. Формування та розвиток українського суверенітету та демократії, країни, що має верховенство права, та українське законодавство повинні здійснюватися надійно, а досвід формування та досягнення вітчизняних та зарубіжних країн та формування та досягнення вітчизняних та для довідки слід використовувати іноземні юридичні думки.

Необхідність створення української державної системи, заснованої на принципах верховенства права, спонукала громадськість усвідомити необхідність захисту прав і свобод людини, підпорядкування верховенству права тощо.

Зосередження уваги на майбутній долі незалежної України та суспільства підвело нас до майбутніх потреб України у соціально-політичному моделюванні та побуті. Погляд Юрія Шемшученка влучно зазначав, що без підтримки законодавчої діяльності всі розмови про верховенство права залишатимуться лише на рівні «добрих побажань». Законодавчий процес вітчизняних законодавців, державні плани, проекти та численні закони та підзаконні акти вже оголосили та передбачили деякі положення щодо правової побудови нашого суспільного життя [3].

Нова конституція, прийнята п'ятою сесією Верховної Ради України, проголошує нашу країну законною. У статті 1 чітко зазначено, що «Україна є суверенною та незалежною, демократичною, соціальною та правовою державою». У статті 3 зазначено: «Його життя, здоров'я, Честь і гідність, недоторканність і безпека визнані найвищими соціальними цінностями в

Україні ... Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість країни» [4]. У цьому випадку ми говоримо про ідеальну мету, що потрібно досягти – мету української держави.

Конституція України 1996 р. Містить багато принципів верховенства права. Він визначає принцип верховенства права у статті 8 як один із найважливіших принципів верховенства права. Верховенство права є основним принципом верховенства права, без верховенства права неможливо реалізовувати індивідуальні права та свободи та гарантії, надані йому органами державної влади. Важливо закріпити принцип поділу влади. Відповідно до статті 6 Конституції України державна влада здійснюється відповідно до її законодавчої, виконавчої та судової влади. Носієм суверенітету та єдиним джерелом влади в Україні є люди, які здійснюють суверенітет безпосередньо або через національну владу та органи місцевого самоврядування (статті 1, 5 Конституції України). Положення також встановлювали принцип верховенства права – принцип, що народ має верховенство законодавчої, виконавчої та судової гілок влади.

Поки що український закон «про національний план адаптації українського законодавства до законодавства Європейського Союзу» [5] є передумовою відповідності чинного українського законодавства вимогам та стандартам міжнародного співтовариства. Покращення його якості позитивно позначиться на практиці колізії законів. Рівень.

Однак не слід забувати, що формальні положення деяких статей не можуть довести законності країни. Положення, які мають бути оголошені, повинні відповідати принципам цього формування та застосовуватися на практиці. Виходячи з цього, міжнародні експерти дедалі частіше заявляють, що наша країна є незаконною, та надають варіанти створення нової легальної України [6].

Сучасна реальність української держави визначає необхідність формування правової держави в Україні у таких регіонах:

1. Організувати верховенство права та його інститути на основі закону відповідно до таких принципів: дозволяється лише зміст, чітко визначений законом;
2. Сформувати правовий механізм ліквідації відчуження людей та виробничих матеріалів, майна та державного управління;
3. чітка робота законодавчих та адміністративних органів;
4. Створити незалежну судову систему.

У правовій країні правосвідомість та правова культура фізичних осіб, посадових осіб і всього суспільства мають бути на належному рівні. Зокрема, це означає досить високий рівень правових знань, розуміння основних принципів права, тверду віру в обов'язковість дотримання закону тощо. Дуже складно досягти такого рівня правосвідомості, що є абсолютно відповідним до законодавства та правоохоронних органів. Упровадження системи юридичної освіти та батьківства вимагає тривалого часу. Національну

програму юридичної освіти було створено та вдосконалено національним юридичним агентством [7].

Фундаментом верховенства права в Україні має стати формування громадянського суспільства. Суспільства, що забезпечує вільний і всебічний розвиток кожного. Суспільство, у якому знаходяться демократичні приватні інституції, забезпечує свободу слова та інформації, гарантує вільні вибори, спирається на існування правової опозиції між громадською думкою та суспільною мораллю та існування багатопартійності, тим самим запобігаючи узурпації влади.

Сьогодні в Україні створені лише правові передумови для утвердження та подальшого розвитку цієї концепції. Для того, щоб створити в Україні правову державу, спочатку потрібно виконати вимоги, що становлять її зміст, що, в свою чергу, вимагає завершення правового, політичного, економічного, економічного та соціального розвитку. Соціальна реформа. Метою правової реформи має бути: скасувати ті закони, що не відповідають потребам суспільного життя; сформулювати нові нормативні акти, прийняття яких залежить від сучасних умов та об'єктивних вимог законодавчих та нормативних актів; впровадити національне законодавство з метою адаптації до міжнародних стандартів. Однак слід мати на увазі, що верховенство закону не може бути встановлене шляхом прийняття нових законів.

Потрібно забезпечити, щоб усі суб'єкти національної правової діяльності суворо дотримувались правової системи. Важливо також покращити якість юридичної практики, що, зокрема, залежить від правової та професійної культури людей, які складають та впроваджують закон. Зміцнення верховенства права – соціальної держави та громадянського суспільства – має бути пріоритетним планом нашої країни. Ідея побудови України в соціальну правову державу повинна бути не лише орієнтиром для політиків та політиків, а й цільовим орієнтиром для всього суспільства.

Кожне суспільство і країна завжди стикаються з певними завданнями, що змушені вирішувати відповідно до потреб, інтересів, цілей, бажань, мотивацій та можливостей усього суспільства, правлячого класу або всієї країни. Сьогодні ми маємо універсальну концепцію, що полягає у створенні національної системи, яка задовольняє інтереси суспільства – верховенство права. Теорія була розроблена видатними вченими, філософами та юристами та втілює давнє прагнення суспільства до кращого життя, у якому домінують такі принципи, як верховенство права, рівність у суспільних відносинах та ефективне управління. Концепція верховенства права насправді означає не те, що державна влада підпорядковується певним конституційним нормам, а захищати індивідуальні права країни перед державою та обмежувати її всемогутність має правова система. Шлях до встановлення верховенства права надзвичайно складний. Сьогодні ми помітили важкі виклики, які українське суспільство має подолати. Окрім практичних труднощів, ми також стикаємось із складними науково-теоретичними питаннями, пов'язаними з

розробкою цієї моделі правової держави, що дозволить інтегрувати процес державотворення, національні інтереси та традиції України та загальнолюдські цінності як основу сучасної політики. Питання верховенства права в Україні та перспективи його формування зрештою залежать не від того, наскільки послідовно ми будемо розробляти концепцію, а від того, наскільки ми можемо досягти.

1. Moll, Robert von. Die Polizei – Wissenschaft nach den Grundsätzen des Rechtsstaates. Tübingen, 1832. S.7.
2. Шемшученко і засади реформування правової системи України // Правова держава. Київ, 1996. Вип.7. С. 56-58.
3. <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1629-15>
4. <http://www.pravda.gov.ua/articles/2007/12/5/3331870/>
5. <http://radnuk.info/pidrychnuku/teoriua-prava/38-tsvik/151-s-2-----.htm>
6. Теорія держави і права: Навч. посіб./ ій, , та ін.: За ред. і, , - К.: Юрінком Інтер, 2003.– 358-364с.
7. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів] / М. В. Цвік та ін. За ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченко. Харків: Право, 2002. 432 с.

Гасимова Р. Ю.

здобувач вищої освіти 1 курсу
юридичного факультету,

Левін О. Л.

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

НАЦІОНАЛЬНА МОВА ЯК ФАКТОР НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

«Мова – це наша національна ознака, у мові наша культура, ступінь нашої свідомості. Мова – це форма нашого життя, життя культурного і національного, це форма національного організування. Мова – душа і цінність кожної національності, її святощі і найміцніший скарб...і поки живе мова – житиме й народ, як національність...Не стане мови, не стане національності» [1, с.7]. Знати свою рідну мову необхідно, тому що це свідчить про культурність, вихованість особи. Насамперед, особа, яка не знає свою рідну мову, не шанує себе. Як нам відомо з історії України, український народ виборював свою мову, яку всім способами хотіли знищити, а саме:

забороняли друкувати українською мовою видання, навчання та накові розробки тощо, тобто були встановлені певні обмеження до використання української мови.

Слід зазначити, що мова, якою розмовляє людина, зазвичай є одним із ключових елементів її ідентичності. Мова не тільки засіб спілкування. Мова також має важливе символічне значення під час визначення того, як людина сприймає інших людей і яким вона бачить себе і своє місце в суспільстві.

Питання мови як чинник державотворення були предметом розгляду багатьох учених. а саме: П. Гриценка, який зазначає, що українська незалежність наскрізь пройнята ідеями вільного розвитку української мови й прагнення утвердити державний і державотворчий статус української мови єднали народ у пориві до незалежності [2], Ю. Чередник, А. Чирва, В. Гошовська, В. Лизанчук, та ін.

Мова вважається одним із основних компонентів, із яких ми створюємо наші внутрішні моделі світу. Вона забезпечує вплив на те, як ми сприймаємо реальність та реагуємо на неї [3, с. 328].

У будь-якій державі провадиться та чи інша мовна політика. Навіть якщо влада не робить будь-яких спеціальних заходів щодо розповсюдження та розвитку тієї чи іншої мови, таке поширення відбувається через політику в галузі освіти, засобів масової інформації та ін. Наприклад, в Україні 25.04.2019, був прийнятий Закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної». За статтею 3 визначено, що завданнями цього закону є:

- 1) захист державного статусу української мови;
- 2) утвердження української мови як мови міжетнічного спілкування в Україні;
- 3) забезпечення функціонування державної мови як інструмента об'єднання українського суспільства, засобу зміцнення державної єдності та територіальної цілісності України, її незалежної державності і національної безпеки;
- 4) забезпечення застосування української мови як державної на всій території України у сферах суспільного життя, визначених цим Законом, а також у міжнародному спілкуванні, під час здійснення посадовими та службовими особами представницьких функцій;
- 5) забезпечення розвитку української мови для зміцнення національної ідентичності, збереження національної культури, традицій, звичаїв, історичної пам'яті та забезпечення її подальшого функціонування як державотворчого чинника української нації [4, с. 328].

Отже, дотримання людьми мовних правил сприяє стимулюванню інших до вивчення та використання державної мови. Мова є одним із основних показників того, що існує нація, а нація, в свою чергу, творить державу.

1. Вашуленко М. Формування мовної особистості молодшого школяра в умовах переходу до 4-річного початкового навчання. *Початкова школа*. 2001. №1. С. 11-14.
2. Гриценко П. Українська мова: державна і державотворча. *Український інформаційний простір*. 2018. № 1. С. 32–42.
3. Попович Н. Розвиток мови як віддзеркалення впливової ролі держави. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2011. №2, С. 267-275.
4. Закон України “Про забезпечення функціонування української мови як державної”. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2019, № 21, ст. 81.

Головіна О. В.

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**НАЦІОНАЛЬНА ПАМ'ЯТЬ ЯК ТРАНСФОРМАЦІЙНИЙ
ЧИННИК В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ**

Вивчення практик створення концепції національної пам'яті має для українського суспільства важливе значення. На цей час перед українським суспільством стоїть виклик – виклик творення не тільки державності та/чи держави, а політичної нації. Здобуття Україною незалежності не ліквідувало основної проблеми – об'єднання нації, прийняття усіх сторінок власної історії та побудови національного пантеону. Історики – дослідники проблематики національної історичної пам'яті наголошують на необхідності збагачення українського пантеону. «Ствердження української національної ідеї української політичної нації базуватиметься на історичній пам'яті. Очищеній від залишків тоталітарного та імперського способу мислення; на шануванні українських національних героїв, які сприятимуть консолідації українського суспільства» [4, с. 287]. Держава через освітні та наукові інституції висловлює ставлення суспільства до подій минулого та таким чином проектує своє майбутнє. Тому творення національної ідеї, вибудова історичного пантеону та вироблення єдиного канону національної пам'яті в сучасних суспільно-політичних умовах є найважливішим питанням – питанням національної безпеки.

Так, українці створили власну державу, виборовши державність як таку, якої прагнули протягом минулих історичних періодів. Чого ж бракує в Україні для створення сучасної політичної нації? Питання самозбереження

нації як політичного (не етнічного) феномену, характерного для ХХ–ХХІ століть, безпосередньо та нерозривно пов'язане з таким духовними та культурними чинниками як спільна історична пам'ять, традиція чи віра. Розуміння та усвідомлення історичного минулого, його героїчних сторінок, прийняття сторінок трагічних надає можливість відчувати себе частиною єдності, що претендує на територію, державність, формує почуття патріотизму. Тому питання формування історичної пам'яті, що унеможлиблює розмивання національної ідентичності у колективній свідомості, напряду пов'язане з національною безпекою, виборюванням та відстоюванням незалежності.

Кожна національна варіація міфу, що лягає в основу відповідної національної ідеї, має свої певні відмінності та особливості. Провідники нації для здійснення основної мети суспільно-політичного життя ХІХ ст. – побудови національної держави – виробляли національні міфи, підкреслення самобутності та окремішності культури, мови, історії народу. У ХХ ст. історична свідомість українців розколювалася, перебуваючи під впливом російських історичних міфів, що приводило до спотворення та викривлення, ментальних фантомів: 1) несприйняття себе часткою європейської спільноти (результат переважання євразійських трактовок історичних подій); 2) втрати навичок індивідуалістичного господарювання (синдром пропагування колективізму); 3) відсутність ініціативності, активної життєвої позиції; 4) ставлення до себе як до меншовартості, другорядної нації та ін. [1, с. 50].

У цей час в українському суспільстві спостерігаються певні проблеми у галузі національної пам'яті: бракує системи оцінки подій та постатей, не визначено принципів створення національного пантеону, єдиної концепції національної пам'яті. Численні спроби, що спостерігалися, замість консолідації та об'єднання, призводять до роз'єднання та розколу в суспільстві. Які ж наразі існують шляхи формування засад національної історичної пам'яті, що можуть бути використані у сучасних суспільно-політичних умовах? У першу чергу, потрібне розуміння необхідності поширення та популяризації знань про історичне минуле, суспільні дискусії на ключові історичні події, державна підтримка історичних заходів.

Основними суспільними завданнями постають посилення уваги суспільства до історії України, забезпечення всебічного вивчення етапів боротьби за відновлення державності України у ХХ столітті та здійснення заходів із увічнення пам'яті учасників національно-визвольної боротьби, жертв голодоморів та політичних репресій. Саме таким чином, через використання сучасних практик формування національної пам'яті, із урахуванням досвіду народів, що пережили та усвідомили національні трагедії, може відбутися творення колективної історичної пам'яті, що об'єднає українське суспільство.

1. Гирич І. Б. Чи суперечить національний міф історичній правді? Українська історична дидактика : Міжнародний діалог (фахівці різних країн про сучасні українські підручники з історії) : Зб. наук.ст. Київ : Генеза, 2000. С.47–54.

2. Семінар для українських педагогів у Яд Вашем. Ткума: Український інститут вивчення Голокосту. Офіційний сайт. URL : <http://tkuma.dp.ua/ua/obrazovanie/proekti-dlya-uchiteley/2858-seminar-dlya-ukrajinskikh-pedagogiv-u-yad-vashem> [Дата звернення – 06.03.2020.]

3. Український інститут національної пам'яті – Офіційний сайт. – URL : <https://uinp.gov.ua> [Дата звернення – 06.03.2020.]

4. Щупак І. Я. Національні герої в національній ідеї. Трансформація української національної ідеї. Київ : Наш формат, 2019. С. 279–288.

Голубєва Д. В.

здобувачка вищої освіти 1 курсу
юридичного факультету

Левін О. Л.

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВПЛИВ ЗАПОЗИЧЕННЯ ІНШОМОВНИХ СЛІВ НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Запозичення іншомовних слів є одним із історично обумовлених способів збагачення лексичної бази будь-якої мови. Деякі іншомовні терміни вже повністю замінили українські відповідники. Сучасні дослідження з лексикології показують, що проблема запозичення досі є недостатньо вивченою.

Проблема мовних запозичень є актуальною принаймні останні два з половиною століття. Вона розглядається у двох абсолютно різних аспектах: у загальнотеоретичному плані – як частина загальної проблеми мовних контактів і взаємодії різних мовних систем, у вузькому аспекті – як особливості розвитку окремих мов і різних її рівнів [2].

Лексика кожної мови формується в процесі тривалого історичного розвитку мови та держави. Це означає, що лексика, що є складовою частиною української мови, пов'язана з історією українського народу. Із цього випливає, що лексика сучасної української мови досить неоднорідна: близько 90% складають успадковані слова, зокрема які:

- беруть свій початок з індоєвропейської мовної єдності;
- виникли в спільнослов'янський період;

- спільні для всіх східнослов'янських мов;
- з'явилися на українській землі за час самостійного існування української мови.

Решту 10% становлять слова, запозичені з інших мов [1]. Але це не скасовує того факту, що українська мова достатньо насичена такими словами.

Завдяки процесу запозичення іншомовних слів теж виникають так звані неологізми, що складаються, переважно, із англіцизмів, росіянізмів, романізмів, германізмів тощо. Нові слова замінюють цілком українські відповідники, а це своєю чергою призводить до «зникання» мови й держави взагалі. Бо, як ми всі знаємо – без мови немає народу.

Розрізняють запозичені слова в цілому та іншомовні зокрема [1]. Під час запозичення іншомовного слова, у процесі інтеграції до іншої мови, зазнає певних морфологічних та фонетичних змін, а отже сприймає особливості тієї мови, до якої запозичилося. Запозичення слів є одночасно важливим, необхідним для збагачення словникового складу мови й погрозливим щодо її знищення явищем. Це явище виникло самостійно, а отже лише самостійно може й зникнути. Але мова ніколи не припинить запозичувати іншомовні слова, бо запозичення – гарантія розвитку культури та мови будь-якого етносу.

Хоча не можна зовсім категорично стверджувати, що запозичення небезпечно для мови. Дещо інша ситуація із цілком іншомовними словами. Іншомовні слова не втрачають своїх морфологічних та фонетичних особливостей: фейк – fake, бренд – brand, боулінг – bowling, девайс – device. Вони залишаються повноцінним елементом культури того народу, із мови чийого вони були взяті. Це загрожує лексиці української мови, адже іншомовні слова повністю витісняють українські.

Процес запозичення іншомовних слів неоднозначно впливає на розвиток української мови. З одного боку, відбувається її збагачення, а з іншого – витісняються її власні корінні елементи [1]. Запозичення відбувається у кожній мовній сім'ї, адже жоден народ не існує окремо від інших народів. Таким чином, кожна мова збагачується з допомогою своїх мов-сусідів.

Запозичення іншомовних слів не є абсолютно негативним чи позитивним явищем. Якщо кількість таких слів у словниковому складі мови не перевищує її власних слів, то запозичення піде лише на користь. Лексика іншомовного походження, якщо користуватися нею розумно, є одним із найкращих способів збагачення лексичної бази мови.

1. Лихацька Л. О. Вплив запозичених слів на українську мову. URL : <https://vseosvita.ua/library/vpliv-zapozichenih-sliv-na-ukrainsku-movu-65258.html>.

2. Смирнова Л. Д. До проблеми запозичених та іншомовних слів. URL : <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/movoznavtvo/2010/119-106-15.pdf>.

Завгородня М. Р.

здобувач вищої освіти 1 курсу
юридичного факультету

Маргулов А. Х.

доктор історичних наук, доцент,
професор кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ІСТОРИЧНІ НАСЛІДКИ ОПЕРАЦІЇ «ВІСЛА»

Історико-правові аспекти масового переселення українського народу мають, безперечно, велике пізнавальне, історико-теоретичне і практичне значення. Їх вивчення дає змогу заповнити певні прогалини в історико-юридичному знанні щодо державотворчих процесів в Україні та на цій основі сприяти досягненню головної мети – створенню неупередженої об'єктивної картини історичного розвитку української державності, поєднання історичного досвіду загальнонаціонального представництва з вирішенням його сучасних нагальних проблем. Тож відповідно актуальним є розгляд історичних наслідків операції «Вісла».

Операція «Вісла» (28.04 – 29.07.1947) – військово-політична операція з боку польської комуністичної влади. Сутність полягала у депортації всього українського населення з південно-східних регіонів Польщі до її північно-західних регіонів.

У перші місяці переселення з Польщі виїжджали українські родини, що втратили своє майно через пагубні наслідки війни. Отже, до 3 вересня 1945 р. переселилося близько 220 тисяч осіб, що складало менше 50 % від запланованої кількості. Аналіз історичної літератури свідчить про те, що евакуація українців на територію УРСР із самого початку мала низьку успішність. 20 вересня 1945 року в Києві було підписано польсько-український протокол, згідно з яким терміни переселення продовжувалися до 31 грудня 1945 року.

Українські історики називають різні цифри українців, що залишилися на території Польщі. Середніми цифрами є число від 150 до 220 тис. осіб. Як бачимо, статистика фіксує чималі цифри. Зокрема, значимість цих даних полягає у тому, що майже всі ці люди втратили своє майно, господарство, житло, тобто мало місце посягання на економічне становище осіб.

Приводом до початку операції стала загибель 28 березня 1947 р. в районі села Яблонне (шосе між Балигородом і Тісною) у бою з відділом УПА заступника міністра оборони Польщі генерала К. Свєрчевського. Переселенська акція мала чітко виражений політичний характер, тому що

організовувалася та керувалася вищим партійним керівництвом [2, с. 546].

Операція проводилася із застосуванням жорсткого терору, а сам переїзд осіб відбувався у непристосованих вагонах із жахливими санітарними умовами. Переселенців поділили на три групи, які відповідали суспільно-політичній характеристиці українців: категорія «А» (особи, що перебували у списках УБ), категорії «В» та «С» (ті, які були у військових списках, активні громадяни та решта осіб). Формально операція мала завершитися у липні 1947 р., але окремі особи, тимчасові затримані або відлучені від своїх родин, приїздили на нове місце мешкання ще в січні 1948 р.

Остання переселенська акція з українсько-польського прикордоння відбулася 1951 р. у межах так званого «обміну територіями». За ініціативи польського уряду в Москві відбулися переговори, що завершилися підписанням 15 лютого 1951 р. «Угоди між СРСР та Польською Республікою про обмін ділянками державних територій». Згідно з цими домовленостями, СРСР віддавав ділянку Дрогобицької області, загальною площею 480 квадратних кілометрів, Польській Республіці, яка передавала ділянку такої самої площі у Люблінському воєводстві. У протоколі до договору йшлося про те, що кожна сторона зобов'язувалася передавати «безкоштовно нерухому державну, кооперативно-колгоспну та іншу суспільну власність уряду державі, до якої відходить ця територія, а також має право вивозу з обмінної території рухомої державної, колгоспно-кооперативної та іншої суспільної власності». До цієї переліченої власності входили машини, сільськогосподарський реманент, худоба [3, с. 573].

Львівський історик Ю. Сливка вважає, що «внаслідок акції «Вісла» із споконвічного українського краю було виселено на так звані «землі одзискане» понад 36 тисяч українських родин, що становило за різними підрахунками від 145 до 150 тисяч осіб». Ніяким міролом не можна обрахувати людських утрат, моральної дискримінації українців на місцях поневірянь депортованих українців упродовж довгих років, а також безповоротно знищену багату та унікальну матеріальну й духовну культуру українців, на долю яких випали важкі випробування в роки Другої світової війни та після її завершення [2, с. 548].

На мою думку, операція «Вісла» має велике історичне та культурне значення в історії розвитку української державності. На жаль, людські втрати є значними, зіпсований моральний та матеріальний стан для життя осіб також має велике значення.

Таким чином, 28 квітня 1947 року стало початком переселення українців, яке відоме під назвою «Вісла». Переселення і масові репресивні акції польського уряду щодо українського цивільного населення викликали закономірну рішучу протидію національно-патріотичних сил, що становило серйозну загрозу для існування тоталітарного режиму в Польщі. За цих умов польська комуністична влада вирішила повністю викоринити українське населення з його етнічних земель. Причини операції «Вісла», що відбулась в

українському колі, ще й нині викликають гострі дискусії в наукових і культурних колах, серед громадськості. Тому доцільно буде зазначити, що науковці ще мають звернути увагу на вивчення причин операції. Це дасть змогу висвітлити певні плями у вивченні, безпосередньо, ходу самої операції.

1. Ярош Б. Політичні аспекти акції «Вісла». Українці Холмщини і Підляшшя: історична доля, духовна і матеріальна культура впродовж віків : зб. наук. пр. / упоряд. М. М. Кучерепа, Н. Г. Стащенко ; за заг. ред. М. М. Кучерепа. Луцьк : [б. в.], 2008. С. 215-220.

2. Стрільчук В. Операція «Вісла»: перебіг, наслідки, сучасні оцінки. Волинь і волиняни у Другій світовій війні : зб. наук. пр. за матеріалами I Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. подіям Другої світової війни на території Волин. обл. Луцьк, 2012. С. 544-548.

3. Павлів Ю. Депортація українців з українсько-польського прикордоння 1944–1951 рр.: особистісний та медійний дискурс. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2017. Вип. 29: Ювілейний збірник на пошану Миколи Литвина. С. 572–583.

Іщенко А. О.

здобувачка вищої освіти 1 курсу

Факультету № 2,

Правоохоронна діяльність,

Титаренко О. О.

кандидат історичних наук, доцент

кафедри соціально-гуманітарних

дисциплін Донецького юридичного

інституту МВС України

ОСОБЛИВОСТІ ГЕНДЕРНИХ НОРМ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ КРІЗЬ ПРИЗМУ СОЦІАЛЬНИХ СТЕРЕОТИПІВ

Сьогодні у більшості країн рівні права, відповідальність, перспективи для жінок і чоловіків, дівчат і хлопців, а також рівність можливостей для їх реалізації у житті суспільства, тобто гендерна рівність, давно посідають важливе місце у публічному дискурсі. В Україні рівність між чоловіками і жінками задекларовано на конституційному рівні, що свідчить про вихід української держави й громадянського суспільства на європейський і світовий рівень розв'язання гендерних проблем. Мета моєї роботи – проаналізувати рівність між чоловіком та жінкою в Україні та порівняти з іншими країнами.

Гендерна теорія передбачає зміну соціальної реальності, мета якої – забезпечення гендерної рівності. Відповідно до Закону України «Про забезпечення рівних прав і можливостей чоловіків та жінок» (вступив у дію з

1 січня 2006 р.) (Розділ 1, ст. 1) гендерна рівність трактується як рівноправний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати однакову участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства.

Гендерні норми дуже різняться в різних культурах і в різні періоди часу. Гендерні норми – це розуміння того, яка в чоловіків і жінок має бути зовнішність, якими їм слід бути та як поводитися. Під нормами розуміють загальноприйняті атрибути та характеристики, що асоціюються з кожним гендером у певний час у певному суспільстві чи громаді. Це стандарти й очікування, яким гендерна ідентичність загалом відповідає в межах, визначених у певний час конкретним суспільством, культурою чи громадою. Гендерні норми, засвоєні в ранньому віці, можуть установлювати життєвий цикл гендерної соціалізації та стереотипів.

Гендерна рівність – це не жіноче питання, вона має стосуватися та залучати як жінок, так і чоловіків. Рівність між жінками та чоловіками – це як проблема прав людини, так і неодмінна передумова й показник сталого людино-орієнтованого розвитку. У кожному суспільстві існують гендерні норми: стандарти фемінності та маскуліності. Одним із основних складових побудови гендеру є норми. Гендерні норми – це розуміння того, яка в чоловіків і жінок має бути зовнішність, якими їм слід бути та як поводитися. Під нормами розуміють загальноприйняті атрибути та характеристики, що асоціюються з кожним гендером у певний час у певному суспільстві чи громаді. Це стандарти й очікування, яким гендерна ідентичність загалом відповідає в межах, визначених у певний час конкретним суспільством, культурою чи громадою. Гендерні норми, засвоєні в ранньому віці, можуть установлювати життєвий цикл гендерної соціалізації та стереотипів. Культурні та соціальні норми, зазвичай, приписують менше значення кваліфікації, здатності та ролям, що традиційно асоціюють із жінками або з тими, кого вважають порушниками традиційних статевих / гендерних норм. Це наслідок ієрархічних і нерівних гендерних стосунків. Отже, гендер не закріплений, не природний і не постійний.

Як правило, від чоловіків очікують, що вони мають забезпечувати родину, їм дозволено приймати головні рішення, та цінують за здатність раціонально підходити до вирішення важливих проблем. Із «справжнім чоловіком» асоціюється соціальний успіх, хороший заробіток, «золоті руки». Сприйняття того, яким має бути чоловік – не є природним чи вродженим, це культурно зумовлений стереотип, що змінюється впродовж століть. Гендерні ролі, що їх має виконувати чоловік можуть погано впливати на його самопочуття та здоров'я. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, щороку в Україні стається 7 тис. самогубств, і 80% самогубців – чоловіки. Також чоловіки рідше звертаються по допомогу до лікарів, адже побутує стереотипне уявлення, що «справжній чоловік» не зважає на такі дрібниці й мусить терпіти.

У той же час як «справжня жінка» має бути красивою та привабливою, вийти заміж, народити дитину і підтримувати «домашнє вогнище». Традиційно від жінок очікують турботи про всіх членів родини, прийняття щоденних рішень стосовно господарства, роль доглядальниць за емоційним добробутом родини. Сьогодні все частіше ми можемо спостерігати участь жінок у роботі міжнародних миротворчих організацій, поліції, серед них є багато відомих політиків, підприємців. Отже, не буває на сто відсотків фемінних жінок та маскулінних чоловіків. Фемінні та маскулінні прояви є у кожної людини і вони не є сталими, а змінюються під впливом життєвих обставин, особистісного вибору. Сьогодення вимагає від жінки бути сильною, мужньою, витривалою, працювати на роботі, отримувати освіту. З першого погляду – це суто чоловічі риси. Самі гендерні норми не є сталими: вони різняться залежно від культури. В Україні вважається нормою, що саме хлопець має запросити дівчину на побачення, саме від нього має оплатити рахунок у кафе чи ресторані. Така поведінка характерна для китайців, австралійців. В Європі (Німеччині, Іспанії) подібних рольових моделей важко знайти. У стосунках панує паритетність. Запрошувати на побачення може будь-хто і кожен платить сам за себе. Отже, гендерних стандартів не існує.

Європейський інститут гендерної рівності визнає гендерну рівність як таку, що стосується рівних прав, обов'язків чоловіків і жінок, хлопчиків і дівчаток. Рівність не означає, що чоловіки і жінки стануть однаковими, але їхні права та можливості не залежатимуть від того, ким ти народився – чоловіком або жінкою. Гендерна рівність означає, що враховуються інтереси, потреби та пріоритети як жінок, так і чоловіків. Рівність між жінками і чоловіками розглядається як рівність прав людини, передумова й показник сталого розвитку, орієнтованого на людей.

Таким чином, розглядаючи жінку в соціумі поряд із чоловіком і жінкою – крізь призму гендерних стереотипів, відзначаємо, що не лише в українському суспільстві, а й в інших розвинених країнах світу існує невирішена та значна проблема гендерної стратифікації. Хоча законодавчо закріпленим є рівноправ'я, водночас суспільство не може відійти від настанов, що виявляються в перевазі чоловіка над жінкою, що чітко простежується під час вибору жінками професії. Досліджуючи проблему гендерного паритету ми повинні вивчати культурний продукт: гендерні норми та соціум. Кожна людина здатна до обох проявів – маскулінного та фемінінного, але сама культура не заохочує до цього. Тому важливо боротися проти сформованої культурою стереотипної нерівності чоловіків жінок. Дуже зручно пояснювати роботодавцю відсутність жінок у колективі абсолютною несхожістю чоловіків і жінок. Жодна культура не хоче змінюватися, а досягнення гендерного паритету було б найрадикальнішими змінами на планеті.

1. Закон України «Про забезпечення рівних прав і можливостей чоловіків та жінок». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>.

2. Simone Cusack. Gender stereotyping as a human rights violation. Research report. URL : <https://courses.prometheus.org.ua/assets/courseware/>.

Рапаєва М.В. Суїцид у постіндустріальному суспільстві: причини виникнення та засоби протидії. URL : <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache>.

Іщенко Т. В.

старший викладач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**LANGUAGE, CULTURE AND SOCIETY:
UNITY vs DIVERSITY**

It is commonly accepted that language and culture are closely intertwined. Every time you communicate with a person who speaks another language you are also interacting with the culture that speaks through this particular language. You cannot understand one's culture without accessing its language directly.

Everything is intertwined in this world. By learning another language we investigate not only the essentials of it (its grammar, vocabulary, phonetics, its laws and rules etc) but at the same time with the help of it, like it or not, we study the essentials of another culture (its customs and traditions etc).

Language is an integral part of culture. Language and culture have constantly been interacting, influencing and enriching each other. This issue is a live one discussed not only by linguists but also by anthropologists, cultural anthropologist and philosophers. For instance, F. Rossi-Landi, an Italian philosopher, whose works focused on philosophy and linguistics said that children learn their language and culture from the society they were born in.

Culture is always marked by language. It is the language that marks the cultural identity of the nation. Culture is made up of common values, events, identities, feelings, beliefs and attitudes shared by one ethnic group or groups that may comprise the whole nation. By studying the language we usually study culture, but is it possible to state that by studying culture we can study the only one language? This issue is quite disputable. Here we face with such concepts as inter-cultural interactions and multiculturalism within a single society.

In a society where it is possible to find various ethnic groups living very close to each other, be they large or small, we face with inter-cultural interactions. They may speak one and the same language or its dialects, share the same or similar cultural values.

The diversity in a language may be caused by dialects of different kinds such as geographical, social based on occupation, gender and age, functional etc. The diversity in culture may be caused not only by various geo position or historic events of the past but also by various languages spoken by people in different parts of the country. Anyway, there is a deep understanding and respect for all cultures, the focus lies on the mutual exchange of ideas and cultural norms and the development of deep relationships.

At the same time we should not confuse concepts of inter-cultural and multicultural societies. Multicultural refers to a society that contains several cultural or ethnic groups. People live very close to one another, but each cultural group does not necessarily have engaging interactions with each other. These cultural groups usually use their own specific language. If in a society there are several specific cultural groups, does it mean that each of them use only their specific languages and these languages could be quite different? Or they have to speak the so called state language to be understood and unite their efforts to be integrated into the society?

Thus, we come to the situation when in a country we find so called multilingualistic communities or ethnic groups that communicate in more than one language.

One can find many examples of multicultural and multilingualistic co-existence in European community. The governments refer with a great deal of respect to the right of their citizens to use their mother tongue. They proudly speak of their cultural and language diversity thus calling other countries for implementing such experience wherever possible.

It is quite possible to see in a decade in some European countries the fact of implementing Turkish or Farsi as the second state languages. It could be as usual to hear these languages spoken at the Parliament sessions in France, Austria or Germany as nowadays we see mosques on the streets of Paris, Vienne or Berlin. The immigrants have brought their language with their culture to their new homeland and they do not ask but demand to use it freely everywhere from the streetmarket to the parliament, from kindergarten to university. The European Union respecting this natural right will definitely approve it. This complex relationship may be the point of non-return when it is quite possible to lose one's own hereditary uniqueness.

The might of the nation always lies in the culture-language diversity holding on to their ancestral culture and respecting each other. Our unity is our diversity.

1. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2019, № 21, ст.81. URL : <https://www.rada.gov.ua/news/visnykGolosUk>.

Кадієвська І. А.

доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри філософії,
політології, психології та права,
Одеської державної академії
будівництва та архітектури

EDUCATION UNDER QUARANTINE

For a long time in the modern world, there have been trends in the narrowing of the sphere of natural communication against the backdrop of the expansion of various platforms for virtual and remote communication. The situation has been exacerbated by the global COVID-19 pandemic. This event changed the world familiar to us, deepened the old and gave rise to new medical, economic, political, spiritual and social problems. From a philosophical point of view, the modern pandemic can be viewed primarily as a civilizational crisis that brings with it a whole range of new trials, dangers and threats for all of humanity. The rapid changes in higher education in the conditions of forced quarantine literally caught many students and teachers by surprise. Stable working habits in the traditional system are not as easy to change as we would like. But, of course, the main problem can be considered the fact that a significant part of the teaching staff of Ukrainian universities has no desire to rebuild. Behind such a conviction, as a rule, lies a critical attitude towards distance education.

So, what is the main reason for nostalgia for the traditional system of domestic education? I believe there are many such reasons. We all fondly remember the crowded classrooms, discipline, inspiration and enthusiasm in the classroom. It is difficult to deny both the high level of preparation for exams and the serious attitude to the learning process in general. More recently, not only technical, but also humanitarian subjects have been fully developed in our universities. Their number, as well as the quality of teaching, was quite impressive. The former education system required competence, discipline and civic responsibility from teachers. Each teacher had to be not just a professional, but also an intellectual, a bearer of high moral qualities. At the same time, the requirements for teachers in relation to scientific work, in comparison with the current ones, were quite feasible and feasible. The main work in the system of domestic higher education was focused on constantly improving the quality of classroom lessons with students. From my point of view, this priority is quite justified and justified.

The main mission of education is to inspire and inspire pupils and students, to involve them in the world of cultural meanings and values! Education should by no means be turned into a standardized mechanism for translating and testing knowledge. It should still focus on identifying and developing the creative individuality of pupils and students so that in the future each student can easily

adapt in society, join the cultural heritage and not feel rejected, superfluous, not understood and not accepted as an outcast! I am convinced that at any time the success of teaching largely depends on the personality of the teacher, his intellectual, moral and psychological state. A true teacher should set a good example of enthusiasm, optimism, purposefulness and civic responsibility. He, like a lighthouse, simply owes his whole appearance and every word to demonstrate the importance and significance of the knowledge that he broadcasts in lectures.

Among the various arguments about the benefits of remote work, they name and justify in their own way the many reasons why in the modern world it is prudent and correct to minimize real contacts between people. Moreover, it is important to understand that such speakers mean not only temporary quarantine restrictions associated with the COVID-19 pandemic, which cannot last forever. They are trying to propose a new philosophy, ideology and new thinking, which, to put it mildly, are extremely debatable and raise many questions and concerns. Among scientists, political and public figures, there are many who defend and promote in every possible way the ideas of the expediency and usefulness of “remote control”, “self-isolation” and “virtualization” of social life even after the COVID-19 pandemic in the world is finally and successfully defeated! In this context, it is undoubtedly very difficult to refrain from active polemics. Therefore, it is no coincidence that among the activists involved in this discussion, there are a lot of those who oppose the so-called. a new ideology of the usefulness of “remote control”, “self-isolation” and “virtualization” of social life. Taking this opportunity, I want to join those fellow philosophers, scientists and public figures who are fighting to ensure that after the victory over the COVID-19 pandemic, our world will have not only virtual, but, above all, real content, meaning and a happy future! And may this future have as many opportunities as possible for the full satisfaction of spiritual needs, real self-realization, as well as public communication.

Obviously, a person deprived of communication cannot fully and develop harmoniously. At the same time, from a philosophical, psychological, and medical point of view, it is important to clarify the question of whether virtual, remote communication is capable of fully replacing all areas of public communication without harming the physical and psychological health of citizens? In the context of the ongoing events of our time, this problem has rightfully acquired the status of one of the most relevant and discussed. This problem has become the object of close attention of various specialists, who often hold diametrically opposed points of view.

1. Попович Н. Розвиток мови як віддзеркалення впливової ролі держави. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2011. №2, С. 267-275.

2. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2019, № 21, ст.81. URL : <https://www.rada.gov.ua/news/visnykGolosUk>.

Кайсарова А. О.

здобувачка вищої освіти 1 курсу
юридичного факультету,

Демичева А. В.

кандидат соціологічних наук, доцент,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДАУНШИФТИНГ В УКРАЇНІ ЯК ПРОЦЕС ВІДМОВИ ВІД КАР'ЄРИ

Зміни ціннісних орієнтацій визначають зрушення у ставленні до соціальних інститутів, індивідуальних досягнень, уявлень щодо ефективності та самостійності індивіда. Стилї життя, що формувалися на основі матеріалістичних цінностей, змінюються альтернативними практиками, які спрямовані на перегляд характеру споживання. Постійна боротьба людини з собою наштовхує її на зміни. Люди, які докорінно хочуть змінити свою професійну діяльність, відмовляються від успішного бізнесу та кар'єрного зростання – це дауншифтери. Саме тому сьогодні актуальними є питання вивчення дауншифтингу як соціального і професійного явища.

У США дауншифтинг почали досліджувати у 1990 рр. після публікації книги Е. Солтсмена у 1990 році. Із того часу дауншифтинг набуває поширення серед населення розвинених країн. Кінець 1990-х та 2000-і рр. надали цілу плеяду дослідників із США, Європи та Австралії, зокрема: А.Етціоні, К. Гамільтон та Е. Мейл, Н. Леві, М. Нельсон, Дж. Дрейк. З-поміж українських учених, які торкалися цієї теми, назвемо О. Купець, К. Іващенко, Д. Пирогову, С. Оксамитну, І. Дорошко, О. Ніколайчука, Д. Віхрова, Н. Заріцьку та ін. Проте досі в українській науці це явище є недостатньо вивченим. Питання дауншифтингу знайшли певне відображення як в економічних науках (вивчення причин відтоку кадрів та запобігання цьому процесу), так і в соціології (вивчення відмови від кар'єри як соціального явища). Проте, проблему дауншифтингу не можна назвати вирішеною в науці.

Отже, дауншифтинг – новий і спірний термін. Ідея, що людина має жити для пізнання себе, а не тільки для накопичення матеріальних благ, почала розвиватися в 1960-і роки, а з 1990-х років це соціальне і культурне явище стало активно поширюватися в усьому світі. Але люди, які віддають перевагу тому, що подобається саме їм, а не суспільству, були завжди. Наприклад, Гаутама Сіддхартха (відомий нам як Будда) не захотів бути царем, а побажав «знайти себе». Римський імператор Діоклетіан відмовився

від влади і перебрався у власний маєток вирощувати капусту. А французький художник П. Гоген заради можливості малювати пейзажі Таїті відмовився від кар'єри банкіра [1].

Автором терміну вважається Джеральд Селент, керівник нью-йоркського Інституту з вивчення трендів (Trends Research Institute), який вперше вжив його у 1994 р. Дауншифтинг – термін, що позначає життєву філософію «життя заради себе», «відмови від чужих цілей» – останнім часом модний спосіб життя, що протиставляється трудоголізму. Основною зовнішньою ознакою дауншифтингу є відмова від одержимості кар'єрою, замкнутого кола нескінченного споживання, демонстрації свого високого статусу, рівня і стилю життя, що нав'язує суспільство, заради інших життєвих цінностей, перш за все сім'ї, хобі, психологічного комфорту та турботи про власне здоров'я. Дауншифтинг є характерним здебільшого для розвинутих країн Америки, Європи, Австралії. Проте, останнім часом він почав поширюватися і на пострадянському просторі, зокрема і в Україні, хоча, певна річ, не в таких масштабах як на Заході [2]. В Україні дауншифтинг іноді називають сковородинством. Справді, філософія Григорія Сковороди багато в чому перегукується з ідеями дауншифтингу, проте не обмежується тільки ними, тому сковородинство – це щось значно ширше.

Серед сучасних українських дауншифтерів варто виділити наступних:

Мистецький хутір «Обирок». Режисер Леонід Кантер заснував мистецький хутір «Обирок», місце, яке він хотів перетворити у Країну мрій. Леонід Кантер був режисером і для свого фільму «Людина з табуретом» знімав відео, у яких він та його друзі автостопом майже без грошей і речей вирушили в подорож через Гімалаї з табуретами на плечах. Він мріяв встановити кухонні табурети на узбережжі чотирьох океанів. Після своєї мандрівки у 2007 році Леонід разом з друзями заснував артхутір.

«Лісова ферма». Закінчивши університет в Америці, Віктор Чіркін переїхав із дружиною з Києва до села, узявши за приклад батьків. Він заснував там «Лісову ферму» – місце, де він зі своєю командою виготовляє фермерські продукти ручної роботи для власної родини та всього світу [3].

В Україні, на сьогодні, ще зарано говорити про дауншифтинг як про загально розповсюджене явище, адже загальний рівень матеріального стану населення – низький, а економічна ситуація настільки нестабільна, що повністю відмовитися від кар'єри можуть собі дозволити меншість громадян. Але, на думку більшості західних спеціалістів, таке ставлення до дауншифтингу є хибним, оскільки, навіть в умовах, коли вітчизняні спеціалісти навряд чи відмовляться від вигідних пропозицій та кар'єрного зростання з причини переважної бідності та необлаштованості, дауншифтинг в Україні існує, і в першу чергу, – у формі управління кар'єрою, збереженні рівноваги емоційного стану та психічного здоров'я робітників [4, с. 185].

Таким чином, дауншифтинг є стилем життя людей, які відмовляються від пропагованих суспільством цінностей на зразок матеріального добробуту

та досягнення кар'єрного успіху, на користь життя заради себе та своєї родини. Перехід до такого стилю життя здійснюється за рахунок добровільних довгострокових змін, що реалізуються шляхом зменшення рівня зайнятості та відповідно прибутків, заради збільшення кількості вільного часу. І хоча дауншифтинг є інноваційним соціальним проявом, проте, нині простежується тенденція розповсюдження дауншифтингу також і в Україні, що актуалізує подальші розвідки та дослідження цього явища на вітчизняному терені.

1. Дауншифтери, хто вони? URL: <https://uteka.ua/ua/publication/news-14-delovye-novosti-36-daunshiftery-kto-oni>.

2. Заріцька Н.Ю. Дауншифтинг: український варіант. URL: <http://apspp.soc.univ.kiev.ua/index.php/home/article/view/541>.

3. Міронова В. Основні настанови скovorоди називаємо своїми»: що таке дауншифтинг і де його шукати в Україні? URL: <https://gwaramedia.com/osnovni-nastanovi-skovorodi-nazivaiemo-svoimi-shho-take-daunshifting-i-de-jogo-shukati-v-ukraini/>.

4. Чмельова О.С., Свічкарь А.А. Дослідження дауншифтингу як інноваційного підходу до формування кадрового потенціалу сучасної організації. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/46969/2/2017_Chmelova_O_S-Doslidzhennia_daunshyftynhu_184-186.pdf.

Клименко О. О.

*(Дніпровський державний
аграрно-економічний університет)*

ДІЯЛЬНІСТЬ ЕКСТРЕМІСТСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ДОНБАСУ ЯК ОДНА З ПЕРЕДУМОВ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Революція гідності, відсторонення від влади В. Януковича та його оточення наприкінці 2013 р. – початку 2014 р. спричинило ескалацію суспільно-політичної напруженості на Сході та Півдні України, активізацію діяльності в Донецькій та Луганській областях сепаратистських сил, екстремістських організацій.

Такі організації існували в регіоні протягом багатьох років. Починаючи з «Інтернаціонального руху Донбасу» – організації, що була заснована у 1990 р. братами Д. Корніловим та В. Корніловим, та організаціями, що було створено за допомогою та активної участі Партії регіонів (такі як «Донецька республіка», «Донбаська Русь», «Луганська гвардія» та ін.) – у регіоні існувала розвинена структура різноманітних громадянських організацій, які проводили до 2014 р. агітацію та відверту пропаганду «автономістського» патріотизму, прививали населенню Донбасу почуття особистої впливовості, протиставляли південно-східні області країни

решті території України. Ці організації формально не були пов'язані з провідними політичними силами та регіональною владою, але мали представництво в місцевих органах самоврядування, спирались на розвинену інформаційну структуру. Правляча на той час Партія регіонів завжди використовувала такі організації у своїх цілях, коли треба було заявити те, чого не могли зробити її формальні лідери.

Екстремістські організації регіону, тривалий час здійснюючи свою діяльність легально, напівлегально або нелегально, створили ідейно-політичні, організаційні та матеріально-технічні передумови для розгортання партизанської війни в міських умовах за участю або так званих «ополченців» або найманців з території Російської Федерації. Подальше загострення ситуації в Донецькій та Луганській областях спричинило розгортання діяльності підтримуваних ззовні незаконних воєнізованих формувань і терористичних угруповань, основу яких складали вчорашні «активісти».

Розглянемо більш детально діяльність таких організацій, центральне місце серед яких займає «Донецька республіка». У грудні 2005 р. у Донецьку було створено міську організацію «Донецька республіка». Її засновниками стали О. Цуркан (працював під час президентських виборів 2004 р. в структурі штабу В. Януковича в Донецькій області), О. Фролов та А. Пургін. У цьому ж місяці була також створена й обласна організація. У листопаді 2006 р. «Донецька республіка» отримала дозвіл у мерії Донецька на збір підписів про проведення референдуму щодо «незалежності Донбасу, як це зробило Придністров'я» і створення «Донецької федеративної республіки», після чого почала відкритий збір підписів за вихід зі складу України та об'єднання в одне державне утворення на базі Донецької, Дніпропетровської, Луганської, Херсонської і Запорізької «республік».

Поруч з «Донецькою республікою» у регіоні 2007р. була створена суспільно-політична організація проросійського ірєдентистського спрямування «Донбаська Русь». Основними цілями її створення були оголошені: усілякий захист російської мови та російської культури; об'єднання усіх здорових суспільних сил у боротьбі з «українським нацизмом»; захист та підтримка канонічного православ'я в Україні та ін. До подій початку 2014 р. «Донбаська Русь» регулярно організовувала патріотичні акції на кшталт «Русского марша», щорічні святкування річниці створення Донецько-Криворізької республіки, антинатівські заходи. Після повалення режиму В. Януковича «Донбаська Русь» також перейшла до екстремістської діяльності.

Ще однією регіональною екстремістською організацією була так звана «Луганська гвардія», що була створена «для захисту регіону від активістів Євромайдану». Мережу своїх прибічників ця організація мала в Алчевську, Стаханові, Першотравенську, Лисичанську, Ровеньках, Лутугино та інших містах області.

Усе це доводить, що феномен загострення «донбаського екстремізму»

спирається на тривалі глибинні процеси, що відбувалися на сході України впродовж мало не всіх років незалежності України. Пояснювати ситуацію на Донбасі лише російським впливом буде надто поверхово. Виходячи з цього, необхідність об'єктивного та чесного аналізу причин, що призвели до кривавих подій на Сході України, відпрацювання механізмів протидії проявам політичного радикалізму та екстремізму має посідати сьогодні вагоме місце у системі нейтралізації загроз і викликів національній безпеці України.

1. Паламарчук М.О. Протидія екстремізму в Україні: напрями оптимізації правового забезпечення. *Стратегічні пріоритети*. Київ. 2012. № 3 (24). С. 102-106.

Кобченко І. Є.

здобувачка вищої освіти 1 курсу
юридичного факультету,

Левін О. Л.

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРАВОВІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Після розпаду Радянського Союзу та створення окремих країн, зокрема України, перед національними правотворцями та історіографами постало питання формування української державності. За часів існування СРСР це просто було неможливим, адже радянська культура заперечувала самобутнє існування українського народу та його державності, розглядаючи їх як невід'ємну частину Росії.

І лише після проголошення незалежності України перед народом постало питання політичної самовизначеності. Особливо актуальним є дослідження сутності держави, поняття та основних ознак державності, враховуючи різні теорії та підходи до її розуміння. Загалом, питання виникнення держави і державності постійно викликають інтерес у науковців, що виявляється у різноманітних поглядах та становленні багатьох теорій виникнення та розвитку цих двох понять.

Поняття «державність» часто ототожнюють із поняттям «державна». Однак, ще у 1949 році український письменник, державний та політичний діяч Володимир Винниченко визначав: «Державність як комплекс тих

інститутів економіки, політики, культури, які діють на території, населеній національним колективом, які зв'язують його в компакту цілість та забезпечують його розвиток у сучасному і майбутньому». Зміст «державності» є набагато визначнішим порівняно з поняттям «держава». Державність є своєрідним фундаментом, корінням держави, а остання, водночас, є однією із складових першої.

Правова держава характеризується, насамперед, демократією та верховенством права, відповідальністю держави перед народом, справедливістю, правосуддям, наявністю незалежних ЗМІ. Переліченні ознаки було проголошено у Конституції України 1996 року, але практика засвідчила їх непостійність, здатність викривлювати правосвідомість громадян, відволікаючи їх увагу від реального стану справ на задекларовані гасла.

Становлення української державності тривало дуже довго. Цей процес можна поділити на чотири основні етапи:

Перший – Київська Русь, Галицько-Волинська держава.

Другий – Запорозька Січ та Українська козацька держава (Гетьманщина).

Третій – УНР за Центральної Ради, Українська держава за П. Скоропадського, УНР за Директорії та ЗУНР.

Четвертий – сучасна Українська держава.

Розпочався новий етап в історії української самостверджуваності – етап загальнодемократичної революції, під час якої юридично ліквідовано компартійну систему, припинив існування «непорушний» Союз РСР. Водночас розпочався незворотний процес розділення республік, який М. Горбачов із гіркою іронією назвав «парадом суверенітетів». Однак це був не парад, а природний рух народів до волі, прагнення утворити свої суверенні держави.

Поява на політичній карті світу незалежної України започаткувала глобальні трансформації не лише в даному регіоні. Досягнення суверенного статусу Українською державою, за визначенням американського політолога З. Бжезінського, є однією з найвідчутніших геополітичних подій ХХ ст.

Основними поштовхами для розвитку української державності стали нові реалії, що постали перед Українською державою: військові дії та зовнішня агресія, втрата значної частини промислового потенціалу країни. Такі виклики поставили питання щодо розроблення підходів до розуміння понять держава та державність для знаходження шляхів вирішення низки зовнішньо- та внутрішньополітичних питань.

1. Винниченко В. Заповіт борцям за визволення. К. : Центр навчальної літератури, 2019.

2. Історія Української Конституції. К., 1997.

3. Історія держави і права України : навч. посіб. За ред. А.С. Чайковського. Київ, 2000. С. 359–378

4. Котляр М., Кульчицький С. Довідник з історії України. Київ, 1996.

5. Шевчук В., Тараненко М. Історія української державності. Київ, 1999, 367 с.

Коваленко С. Ю.

учениця 9-А класу
Харківського приватного
ліцею «Ангстрем»

Маргулов А. Х.

доктор історичних наук, доцент,
професор кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЛЮДСЬКИЙ ВИМІР ВІЙНИ

Перша світова війна почалась несподівано, хоча й очікувано, і дуже швидко втягнула в себе багато країн, конфлікт між якими зростав протягом багатьох років. Велика кількість інформації про ті часи дійшла до нас у вигляді статей, документів та різних записів, але найточніше саме життя звичайного населення зафіксовано в щоденниках та листах, які люди продовжували писати навіть під час воєнних дій у 1914-1918 роках.

Хоча й не все, про що писали очевидці, було корисним або політично-цікавим, завдяки цим записам ми можемо зрозуміти тодішнє життя мирного населення, а відповідно й скласти цей маленький шматочок пазлу до загальної картини. Нами було проаналізовано декілька записів, зробленими пересічними людьми в період Першої світової війни, а саме 1914 рік – її початок.

В одному з таких листів автор пише, що він і декілька його товаришів були у Швейцарії під час оголошення війни [1]. Із яких причин він був у іншій країні автор не зазначає. Він ділиться переживаннями, які на той момент мала кожна людина, хоча, порівняно з війною, вони нічого не важать. Також розповідається щодо обмеження грошей від банку навіть для місцевих, тому дістати їх було важким та довгим процесом. Про обмеження руху містом серед людей: чоловік пише, як любив гуляти парком, аби абстрагуватися від подій в інших країнах [2]. Хоча й сам цей парк, за нормальних життєвих умов завжди людний, під час війни був майже пустим – місцевих чоловіків відправили до кордону, щоб у разі нападу якоїсь із країн вони могли чинити опір; а ті, хто залишилися, намагаються заробити грошей для своїх сімей, тому й часу на балачки та розваги не мають. Сам же автор листа, навпаки, задоволений тим, що може ходити по порожньому парку. Він зазначає, що відчуває деяке полегшення від факту свого перебування у Швейцарії: за його словами, доля змилувалась над ними з товаришами, адже вони не потрапили під арешт, не отримали ні побоїв, ні знущань, та не були вбиті. Проте, чи залишився в живих чоловік чи ні – невідомо. Але, як

мінімум, він і його побратими були далеко від основних дій. Хоча війна все одно не могла б обійти їх стороною. В іншому записі добре зазначено, що війна – це дещо раптове та неочікуване. Вона вривається в життя простих людей без стуку та попередження, зносячи собою двері їх маленької хатинки, та впускаючи червоний, мов сама кров, вогонь відчаю.

Автор пише, як він поїхав до Полтавщини, де жив Володимир Галактіонович Короленко [3]. Але на той час письменник був у Наугеймі – лікував серце та провідував свою доньку, що мала от-от народити дитину. Тітонька Короленка – Єлизавета Осипівна, отримала від чоловіка телеграму, у якій він писав про народження довгоочікуваної онучки. За три дні прийшов ще один лист, у якому письменник у дрібницях описує дитину. Це звичайне людське життя: радощі, мрії, подорожі, дорогі сімейні моменти. Ніхто й подумати не міг, що через декілька днів Європу заповонить полум'я війни.

Зазвичай, більшість простого населення не має можливості наперед знати про початок війни, тому з її приходом усі життєві цінності та звичаї, що були буденними, перестають існувати для людей. Основною задачею є «вижити у будь-який спосіб» та захистити своїх близьких. Це стосовно мирних людей, що не були на лінії вогню. Тепер проаналізуємо декілька коротких записів з щоденника німецького солдата, що буквально в декількох реченнях передає події на фронті [4]. Щоденник знайшли російські солдати в середині жовтня, на захоплених ними окопах. Людина, що пише про цей щоденник, відмічає, що автор, швидше за все, чоловік літнього віку, причому німець з Південної Німеччини - причиною такому судженню свідчить його вірування у Бога, звідки зроблений висновок, що чоловік є католиком.

Ці записи є дійсно важливими: нехай для російських військ автор щоденника і був ворогом, проте він був такою ж людиною, що билась, аби захистити свою Батьківщину та родину. Як, відповідно, завжди і відбувається: незалежно від того, на якому боці конфлікту воює солдат, вони усі мають однакову мету: захистити країну, рідних, і принести перемогу. Тому називаючи когось «хорошим», а когось «поганим» людина свідомо не хоче бачити ситуацію з двох сторін, що є украй важливою складовою аналізу усіх ситуацій. Тепер перейдемо до самих записів: перший із них було зроблено 28 жовтня, коли автор повернувся з лазарету до окопів. Чоловік зазначає, що по них російські війська весь день вели обстріл, і як він сподівається, що бог допоможе йому пережити це і повернутися назад – подібний дар Всевишнього він би пам'ятав до кінця своїх днів. Ця людина, нехай і перебувала на боці німців, що була ворожою, усе ж таки була людиною. Цей солдат нічим не відрізнявся від інших солдатів тієї ж Російської імперії: молився Богові, щоб той зберіг його душу, боровся заради близьких і всієї країни, і просто хотів вижити. У наступних записах йде мова щодо того ж обстрілу, про втрати своїх бійців, завал в окопах. Усе коротко та сухо – автор немов робив невеликі нотатки, не прагнучи у фарбах все описувати: але це є логічним, урахувавши його фактичне становище.

Отже, доходимо висновку, що, по-перше, війна не ділить світ на «поганих і хороших» – лише на переможців і програвших. А по-друге, під час військових дій їх безпосередні учасники намагаються повністю абстрагуватися від реальності і збудувати емоційний блок – вони вбивають таких же людей, як і вони самі, нехай і на благо своєї країни. І, зрозуміло, робити з легкою душею таке неможливе як мінімум через психологічний блок, що не дозволяє людині умисно здійснювати насильство стосовно іншої живої істоти.

Такий психологічний тиск спонукає людей до рішучих та іноді необдуманих дій унаслідок максимального пробудження основного інстинкту – «бий або біжи». Адаптація до цього відбувається у край швидко, оскільки вибору немає – невідповідність як організму, так і психіки у будь-якому разі не є важливою, бо, знову-таки, основа полягає в тому, щоб вижити. Під час подібних подій, що ставлять особу в це небезпечне становище, життя перетворюється на виживання, що порушує відому піраміду потреб людини. Перебуваючи в такому стані навіть короточасний термін особистість руйнується, через що, відповідно, у тих людей, що пройшли війну, і виникає посттравматичний синдром. Тому, навіть після закінчення військових дій, війна продовжує жити усередині психіки. Через це в перші роки можна помітити, що суспільство, як і економіка, дещо стоїть на місці, намагаючись «опам'ятатися» від пережитого. Зрозуміло, на економіку країни впливає її внесок у війну, положення у бою і втрати, або ж придбання, котрих вона зазнає, проте і психологічний чинник стану населення також впливає багато на що. Відразу вставати і йти працювати на роботі, щоб підняти країну з кризи (якщо така є) людина, чия психіка перебуває під сильним тиском і стресом, не може. Тому це також свідчить про те, що підготуватися до війни ніколи не можна. А наслідки її будуть важкими для суспільства, навіть якщо воно складається з жителів країни, що перемогла.

1. Журавська З. В Швейцарской мышеловке. *Вестник Европы*. <http://www.nbuv.gov.ua/node/1902>.

2. Дивильковський А. В кольце огня (письмо из Швейцарии). *Вестник Европы*. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/1902>.

3. Беренштамм В. «Около Войны (в деревне и пути)». *Вестник Европы*. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/1902>.

4. Київська Земська газета «Из дневника германского солдата». URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/1902>.

Коляда Я. Ю.

здобувач вищої освіти 1 курсу
юридичного факультету,

Левін О. Л.

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНІ

Мова – не лише засіб спілкування, а й головний чинник консолідації нації, оскільки забезпечує єдність, вільний і культурний розвиток національної спільноти, стоїть на сторожі збереження національної ідентичності, здорового духовного і ментального розвитку, а отже, виступає могутнім засобом зміцнення національної свідомості.

Значна частина етнічних українців у спілкуванні не користується рідною мовою, відчужена від власної культури, байдуже ставиться до проблем її розвитку. Безперечно, цьому сприяла колоніальна політика імперських держав, насамперед Російської імперії, тоталітарного режиму колишнього Радянського Союзу, спрямована на нищення національної мови, культури, традицій.

Треба зазначити, що державна роль української мови жодним чином не спрямована на обмеження розвитку мов інших етнічних груп. Одержавлення української мови зовсім не означає приниження чи ігнорування російської мови або інших мов інших національних меншин в Україні, а лише відродження й піднесення понижених, поруйнованих українських мови, культури, духовності. Василь Лизанчук вказує: «Ідеться про забезпечення кожному українцеві природного права повернутися до національного джерела, до національного буття. Відомо: щоб дитина успадкувала національно-духовні якості свого народу, його ментальність, її треба виховувати саме рідною мовою. Не можна виховати повноцінного поляка англійською мовою, так само й духовно багатого українського патріота – російською мовою.

Сьогодні відповідальність за реалізацію державної мовної політики в нашій державі покладена на Міністерство культури і туризму. Проте за своїми функціональними обов'язками зазначене міністерство скоріше може виконувати функцію популяризації української мови. На мою думку, за це питання має нести відповідальність Міністерство освіти і науки України. Адже саме засобами освіти, національного виховання уможлиблюється вивчення, утвердження державної мови в суспільстві як чинника зміцнення

національної свідомості.

У багатьох країнах світу, де мовна ситуація набагато краща, ніж в Україні, в парламентах і урядах створені спеціальні органи з мовних питань, наприклад Вищий комітет у справах французької мови у Франції, Британська рада Великобританії, робоча група у справах німецької мови при Міністерстві закордонних справ Німеччини, комісія у справах офіційної мови при парламенті Індії тощо, а також аналогічні державні органи в країнах близького зарубіжжя: Молдові, Казахстані, Естонії та інших країнах.

Таким чином, основною рисою сучасної мовної ситуації в Україні залишається українсько-російська двомовність, водночас продовжується звуження сфери функціонування української мови й відчутно посилюється вплив російської мови на всі сфери суспільного життя, що не сприяє зміцненню української національної свідомості.

Культурно-мовний чинник у становленні української політичної нації є принциповим питанням. Українська політична нація будується на основі цінностей корінного українського етносу, його мови, символіки, звичаїв, традиційних атрибутів державності.

Державність української мови є основою формування сучасної української політичної нації, важливим чинником консолідації українського суспільства, символічним уособленням української державності, гарантією збереження національної ідентичності українського етносу й державної єдності України. Таким чином, українська нація й держава мають забезпечувати відродження й захист української мови, якісну розбудову українського мовного простору.

1. Закон про мову в 2021 році. Від 16 січня обслуговування українською та іспити для чиновників URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/movny-zakon-sfera-obsluhovuvannia-derzhavna-mova/31044007.html>.

Кайсарова А. О.

здобувач вищої освіти 1 курсу
юридичного факультету

Левін О. Л.

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МОВНІ ПРОЦЕСИ У СУСПІЛЬСТВІ ЯК ЧИННИК ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Роль мови в державотворенні та роль держави в розвитку мови в сучасному світі набуває особливого звучання в контексті процесів глобалізації. Для окремих країн, що нещодавно стали суверенними, мовні процеси у суспільстві стають чи найголовнішим чинником державотворення та підтвердження обраного шляху незалежного розвитку. Виявлення векторів взаємодії мовних процесів і держави, на нашу думку, має передусім допомогти у визначенні напрямів формування й реалізації такої мовної політики, яка б задовольняла потреби України [1, с. 99].

Сучасний стан і нормативно-правове забезпечення функціонування державної мови досліджували Л. Аза, Є. Головаха, М. Вівчарик, Я. Грицак, І. Дзюба, В. Лизанчук, Н. Паніна, А. Погрібний, В. Радчук та інші вітчизняні вчені. Велику увагу питанням теоретичного регулювання мовної діяльності суспільства, зокрема логіко-лінгвістичному та культурно-семіотичному аспектам, приділила Г. Яворська. Питаннями нормативної практики займаються С. Єрмоленко та О. Пономарів. Пріоритети мовного чинника в консолідації українського суспільства розглядали у своїх працях С. Здіорук, М. Карпенко, Л. Масенко та інші науковці. Спільний вплив соціокультурних і мовних особливостей на зміни українського суспільства схарактеризували В. Іванишин та Я. Радевич-Вінницький. Увагу на проблемах функціонування української мови в державному управлінні зосереджують В. Куць, І.Л. опушинський, І. Плотницька.

Проте, на нашу думку, недостатньо висвітленими залишається питання дослідження мовних процесів у суспільстві як чинника державотворення. Найголовнішою ознакою суспільства є мова, з виникненням якої постає народ, з відродження якої постала нація, з якою безпосередньо й опосередковано пов'язані інші її об'єктивні ознаки, що й доводить її значущість. Це насамперед культура, яка саме завдяки мові має національне забарвлення, є національним надбанням. Оскільки національна мова є складником національної культури й залежить від її історичних,

географічних, соціальних, народногосподарських, економічних, наукових, освітніх особливостей, є всі підстави стверджувати, що мова – синтезуючий засіб у процесі формування нації і держави [2, с. 737].

Консолідуючи суспільство, спільна мова стимулює розвиток стійких політичних, економічних, культурних зв'язків на рівні світової спільноти, а отже, в цьому випадку ознаками інтеграційної можливості мови є: формування єдності, пов'язаної с процесами національно-культурної ідентифікації, підвищення імунітету щодо зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих впливів, регулювання та проектування культурних процесів та їх підтримка, організаційність, пізнавальність – нагромаджує у мові досвід поколінь, інформаційність, державно-управлінське забезпечення, міжнаціональне спілкування, національне об'єднання [3, с. 16].

Ідеологема нероздільності української мови й української держави озвучується насамперед політиками. Типова аргументація цієї ідеологеми містилася у виступі голови Комітету Верховної Ради України з питань культури і духовності Л. Танюка на парламентських слуханнях «Про функціонування української мови в Україні» 12 березня 2003 р. У ньому обґрунтовувалася безпосередня взаємозалежність ланок: неповноцінне функціонування мови титульного етносу – неповноцінне функціонування культури – неповноцінне функціонування держави [4, с. 16].

Не менш рішуче обстоювали ідею нерозривності української мови та української державності політики націонал-державницького спрямування під час перебування при владі у 2005–2006 рр. Показовою в цьому плані була заява тодішнього віце-прем'єра з гуманітарних питань В. Кириленка: «Для нас питання державності української мови є принципово важливим. Державність української мови – це умова подальшого гуманітарного розвитку українського народу і української нації» [5].

Національна мова повноцінно виконує свою державотворчу функцію лише в тому випадку, коли виступає засобом комунікації широких верств населення країни. Дуже важливо в цьому зв'язку подолати соціальну неповноту функціонування української мови, синхронізувати процеси соціального, мовного і культурного розвитку суспільства.

1. Герасимова О. Держава та мова в контексті процесів глобалізації Держава та мова в контексті процесів глобалізації. *Політичний менеджмент*. 2007. № 5. С. 99–104.

2. Сухенко В. Мова і суспільство: взаємодія і розвиток. *Лексикографія в началото на XXI в. Доклади от Седмата межд. конф. по лексикография и лексикология* (Софія, 15–16 октомври 2015г.). Софія: Изд. на БАН «Проф. Марин Дринов», 2016. С. 732–740.

3. Гошовська В. А. Мовна політика в Україні: навч. – метод. матеріали / уклад.: А. В. Фоменко, Ю. В. Стрілецька. К.: НАДУ, 2013. 36 с.

4. Обережно – мова! Матеріали парламентських слухань у Верховній Раді України 12 березня 2003 року. К., 2003. С. 16–18.

5. Двужычье в Украине безперспективно? URL: <https://for-ua.com/article/107691>.

Лебідь В. О.

здобувач освіти 1 курсу

Факультету №2,

Титаренко О. О.

кандидат історичних наук, доцент

кафедри соціально-гуманітарних

дисциплін Донецького юридичного

інституту МВС України

РЕАЛІЗАЦІЯ ТА ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Пріоритетом для будь-якої держави має бути дотримання прав і свобод людини. Пересічна людина досить часто не може скористатися своїми правами оскільки просто про них не знає. Не потрібно належати до адвокатської спільноти, щоб розуміти важливість права на гідне ставлення, на рівне ставлення, право на освіту, право на власність, свободу слова, особисту свободу та недоторканість.

Права людини розвиваються. Вони залежать від нашого еволюційного шляху, історії, змін у суспільстві, розвитку людства і ствердження людяності. Права людини постійно наповнюються новим змістом і чисельно збільшуються. Ми часто говоримо про різні покоління: шестидесятників, втрачене покоління, повоєнне покоління. Права людини також мають свої покоління. Зараз відбувається четверте покоління становлення прав людини. Воно буде стосуватися права на смерть, права вирощувати органи людини із стовбурових клітин.

Так, у Конституції України окремий розділ присвячено правам і свободам людини і громадянина. Стаття 21 Конституції України визначає, що всі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними. Відповідно до статті 22 Основного Закону держави права і свободи людини і громадянина, закріплені Конституцією, не є вичерпними. Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. Частина 3 статті 22 Конституції України підкреслює, що за прийняття нових законів або при внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Права людини є природними: вони народжуються разом із людиною, існують завдяки нашій людській сутності, мають захищатися та гарантуватися державою. Права будь-якої людини є універсальними (вони належать усім людям в будь-яких ситуаціях незалежно від соціального становища). Чи можемо ми почувати себе захищеними коли є хтось сильнішим за правом народження, соціальним походженням чи кольором шкіри. Звички або традиції, що шкодять правам людини асоціюються з

нездоровою їжею. Тому потрібно зважати, чи є здоровими, у правовому полі, звички та традиції. Отже, права людини невід'ємні, універсальні, неподільні та взаємопов'язані. У прав людини не має ієрархії, тобто основних та другорядних прав. Права гармонійно взаємодіють і між ними відбувається постійна комунікація.

Припустимим є обмеження прав за певних обставин. Наприклад, обмеження особистої свободи, якщо людина вчиняє злочин і суд ухвалює вирок. Абсолютні права не можна обмежити за будь-яких умов. Наприклад, захист від катувань, навіть якщо поліцейський вважає, що завдяки катуванню можна врятувати тисячі життів. Наслідки застосування тортур невітшні як для суспільства, так і для самої поліції та її ефективності: відбувається зниження довіри до дій поліції. Враховуючи, що тортури та жорстоке поводження порушують права людини і негативно впливають на загальний рівень безпеки, автори Європейської конвенції з прав людини й основоположних свобод наклали найсуворішу заборону на застосування катувань.

ЄКПЛ проголошує:

1) жодні виняткові обставини, якими б вони не були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан, не можуть бути виправданням катувань;

2) наказ керівника чи державної влади не може слугувати виправданням катувань;

3) ані благо слідства, ані труднощі в боротьбі зі злочинністю, зокрема з тероризмом, не можуть обмежувати недоторканність підозрюваного .

Якщо поглянути на витоки прав людини, то стає очевидним, що права людини вигадали не правники. Уперше про права заговорили філософи та духовенство, а це означає, що вони стосуються сутності людини, вони вперше почали розміркувати над духовним та тілесним. Ключовими є три питання «Хто ми?», «Як розвиваємося?», «Навіщо ми живемо?». Права людини живуть у людях, але для міжнародно-правового захисту вони закріплені в різних правових документах (Загальна декларація прав людини, ЄКПЛ).

Права людини є постійними вимогами до держави. Юристи, правоохоронці мають захищати та гарантувати права людей в українському суспільстві. Однак практична реалізація та захист цих прав і свобод майже щоразу наштовхуються на значні перепони та перешкоди, що мають як об'єктивний, так і суб'єктивний характер та є підґрунтям для невирішених проблем у цій сфері.

До проблем реалізації та захисту прав людини та громадянина в Україні в контексті верховенства права можна віднести: низький рівень правової культури та правової свідомості переважної більшості членів нашого суспільства; низький рівень дотримання правопорядку (законності); нерівноправність гілок та органів державної влади; низький рівень

професіоналізму у сфері політичного та державного менеджменту і його виняткова залежність від особистих і групових (кланових) інтересів; відсутність чіткої структурованості громадянського суспільства та громадського контролю за діяльністю всіх органів державної влади; високий рівень корупції на всіх рівнях і шаблях державного та суспільного життя та відсутність політичної волі у його зменшенні; відсутність прямої обопільної залежності між людиною і громадянином, державою та суспільством .

Саме верховенство права як універсальний феномен формування оптимальної збалансованості суспільних, особистісних і державних відносин надає можливість кожній людині зреалізувати в повному обсязі власні права і свободи . Люди мають бути поінформовані щодо наявності у них прав і свобод. Кожен громадянин має знати про обов'язок держави гарантувати й захищати права і свободи. Правники мають долучитися до боротьби проти нетерпимості, що передбачає упередженість, стереотипізація, глузування, безпідставне звинувачення, стигматизація, сегрегація, остракізм, домагання, залякування, дискримінація, репресія, вигнання, мова ненависті, злочин на ґрунті ненависті. У цьому контексті світове співтовариство накопичило достатній досвід втілення верховенства права в державах із розвинутими правовими системами та демократичними формами і методами державного устрою і правління; є й власний український досвід. Треба лише поставити за мету адаптувати ці світові і національні правові цінності до реалій нашого суспільного і державного життя та проявити політичну, корпоративну та індивідуальну волю і стійкість у їх запровадженні, долучивши до цієї важкої та довготривалої роботи весь механізм державної влади і громадянського суспільства України.

-
1. Конституція України. URL : <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii>.
 2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
 3. Головатий С. Верховенство права : монографія : у 3-х кн. Київ : Видавництво «Фенікс», 2006. 147 с.

Левадна В. С.

здобувач вищої освіти 1 курсу
юридичного факультету

Маргулов А. Х.

доктор історичних наук, доцент,
професор кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

УТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ – ВАЖЛИВА ВІХА В УКРАЇНСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕРЖАВНОМУ ВІДРОДЖЕННІ

Становлення української держави, а також прискорення процесів інтеграції України у європейське та світове співтовариство зумовлюють пріоритети історичних досліджень. Саме через це стають соціально-економічні, суспільно-політичні, духовно-культурні аспекти розвитку держави. Тому серед науковців цієї галузі актуалізувався процес дослідження життя суспільства загалом та ставлення самої держави. Отже, особливо цінним стає з'ясування особливостей, проявів та результатів державних трансформацій у різні історичні періоди.

Мета роботи полягає у визначенні особливостей Центральної Ради періоду 1917-1921 рр. Реалізація мети передбачає систематизування теоретичних знань щодо ставлення Центральної ради у теоретичному аспекті.

Запропоновану проблематику було відображено у працях таких науковців, як Король В., Грушевський М., Дорошенко Д., Жуковський О., Скальський В., Словська І., Бандурка О., Верстюк В.

Падіння самодержавства в Росії після Лютневої революції, демократизація суспільства сприяли піднесенню національно-визвольних процесів. Із революцією в Росії в Україні піднявся могутній національний зрив. Пробудилася приспана довголітньою неволею національна свідомість українського суспільства. У такі важкі часи під впливом негативних соціальних, політичних, економічних процесів, котрі суттєво впливали на процес державотворення, і – виникла можливість самовизначення України та відродження її державності.

3-4 березня 1917 року за почином Товариства Українських Поступовців утворено в Києві український національно-культурний осередок Українську Центральну Раду. Її головою став видатний історик України, відомий громадський діяч Михайло Сергійович Грушевський. Дуже скоро зросла популярність Центральної Ради в широких українських масах, що відносилися до неї з надзвичайною довірою, та вважали її своєю

провідницею та заступницею.

На думку А. Захарчука: «1917–1918 рр. – один із найбільш складних періодів у розвитку української державності. Це час утворення Української Центральної Ради, ствердження суверенітету й незалежності Української Народної Республіки, чотирьох Універсалів як визначних актів державотворення, розвою української мови, освіти, культури. З іншого боку – це період хаосу, жорстокого протистояння та міжособної боротьби різних суспільних верств і політичних партій» [1].

Центральна Рада одразу ж взялася до справи національно-державного відродження в Україні. Тому вже 9 березня вона видала відозву «До Українського народу», у якому містилося вимога до Тимчасового уряду щодо автономії України в складі Росії та використання української мови в державних, судових та освітніх закладах. [2]

Як тільки з'явилася перша інформація щодо утворення Центральної Ради, то ця подія стала поштовхом для українських організацій на місцях, що заявляли про її визнання як верховного, тимчасового українського уряду. А в свою чергу Центральна Рада для виявлення ступеня самосвідомості мас призначила 19 березня 1917 року у Києві маніфестацію. Ця подія стала кульмінаційною, адже в ній взяло участь аж понад 100 тисяч громадян. Водночас маніфестація висунула вимоги до Тимчасового уряду, для того щоб як можна скоріше зв'язати справу автономії України з інтересами нового ладу і негайно видати декларацію, яка б визнавала широку автономію України. [3]

Після Лютневої революції 1917 року Українська соціал-демократична робітничка партія швидко посіла провідну роль в українському визвольному русі. Вона виступала за федеративний устрій Російської республіки із національно-територіальною автономією України. [4]

Перші нормативно-правові акти за часів Центральної Ради мали більше політико-декларативний характер, аніж правовий. Першими документами, що мали конституційний характер вважалися резолюції, відозви, декларації та універсали, а вже потім постанови та закони.

Говорячи про законодавчу діяльність УЦР, варто відзначити, що в умовах нестабільності, руїни було докладено величезних зусиль для розробки теоретичних засад Української держави, що були визначені у прийнятих законах. Це були перші, хоч і не завжди обґрунтовані, виважені кроки на шляху побудови 5 власної держави та її правового оформлення. Аналіз нормативно – правової бази УЦР переконливо доводить, що в основу розвитку законодавства було покладено такі загально визнані засади, як суверенітет народу і суверенітет держави, поділ функцій між органами державної влади, ствердження основних прав людини та правовість держави. [5-6].

Отже, початковий етап діяльності Української Центральної Ради від її утворення до середини 1917 року став важливою віхою в історії українського державотворення на початку ХХ ст. Українська держава після Лютневої

революції 1917 року набула практичних можливостей для своєї реалізації. Завдяки періоду відродження національної державності за часів 1917 р. є прикладом втілення в життя ідеї становлення незалежної самостійної України.

1. Захарчук А. Українська Центральна Рада: до питання державно-правового статусу та проблема періодизації. *Держава і право*. 2001. № 11. С. 63-67.
2. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали : у 2 т. Т. 1. К. : Наук. думка, 1996.
3. Нова Рада. 1917. 25 берез.
4. Багатопартійна українська держава на початку ХХ ст. К., 1993.
5. Костів К. Конституційні акти відновленої Української держави 1917–1919 рр. і їхня політично–державна якість. Торонто, Канада, 1964. 186 с.
6. Українська Центральна Рада Документи і матеріали. В 2-х томах. / За ред. П. Толочко. К., 1996. Т.1. 587 с.

Легка Ю. В.

здобувач вищої освіти 1 курсу
юридичного факультету

Демичева А.В.

кандидат соціологічних наук, доцент,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

За даними Державної служби статистики України, станом на 1 січня 2018 року в Україні проживало близько 6,2 мільйона осіб віком від 10 до 24 років, не враховуючи осіб, які мешкали на окупованих територіях АР Крим та міста Севастополь (додатково 350 000 осіб згідно з даними на 1 січня 2014 року), та молодь меншин без громадянства, зокрема ромів, біженців та прохачів притулку [1]. Тобто молодь є достатньо вагомою групою у структурі українського соціуму. Сучасне українське суспільство потребує від молодих людей усвідомленого вибору свого життєвого шляху, особистісної відповідальності за зроблений вибір, незважаючи на невизначені умови завтрашнього дня, а це залежить від ціннісних орієнтацій молоді. Ця тема актуалізується тим, що молодь старшої вікової групи (25-35 років) опинилася в складних умовах наслідку різких змін та трансформацій українського соціуму. Зміни у формі власності, плюралізмі, формуванні демократичної системи та виборах влади призвели до формування в їх свідомості нової

системи цінностей. На початку двадцять першого століття свідомість кожного українського громадянина потерпіла «значних ударів» і зіткнулася з необхідністю обрати інший шлях. Це або повернення до патерналістської моделі, або рішучий крок до самостійного вибору майбутнього життя. Уже в 2006 році українська молодь зосередилася на різних типах самореалізації – прагненні до самореалізації у всіх сферах приватного життя, визнанні особистих якостей, акценті на розвитку власних здібностей та акценті на свободі (за дослідженням Л. Сокурянської) [2].

Спираючись на дані деяких досліджень окреслимо ціннісно-орієнтаційний портрет сучасної молоді.

Щодо сьогоденної ситуації, то згідно з дослідженням «Українська молодь-2019», проведеним GFK Ukraine основними пріоритетами в житті для більшості молоді є сімейне щастя (71,7%) та кар'єра (48,1%). Народження та виховання дітей залишається пріоритетною цінністю української молоді, а понад половини опитаних молодих людей хотіли б мати двох дітей (54,8% від усіх опитаних) [3].

У 2020 році велика кількість молодих людей заявила, що найголовніше – це їхнє власне здоров'я, матеріальний добробут та досягнення цілей; по-друге, одна третина молодих людей віддає пріоритет миру та спокою на українській землі, щоб досягти соціального статусу / кар'єри. По-третє, вірні друзі, народження та зростання дітей, пошук родичів та створення сім'ї, задоволення від життя, участь у кар'єрі, самовдосконалення та отримання вищої освіти. Адже саме в цьому молоді люди шукають захист від життєвих труднощів. Система цінностей у суспільстві, її характер та характеристики є своєрідними орієнтирами для формування світогляду, духовності молодих людей та прагнення оволодіти ними – це найважливіша умова здобуття молодими життєвого досвіду та соціалізації. У процесі того, як люди змінюються з покоління в покоління, цінності завжди існували та змінювалися, а також успадковували позитивний і негативний досвід своїх попередників. Ідеал молоді – комфорт, добробут, задоволення будь-якою ціною.

Незважаючи на пріоритет цінностей, пов'язаних із особистим життям, самореалізацією, для української молоді актуальним є цінності патріотизму. Так, у 2014/2015 рр. українська молодь виявила високу громадянську активність. Наприклад, у 2015 році участь хоча б в одному виді громадської діяльності брав кожен другий опитаний (54%), а кількість молодих людей, що були активними членами організацій громадянського суспільства становила 37,0 %, а третина молоді (36 %) мала досвід волонтерської роботи. Більшість молодих українців пишаються своїм громадянством (2016 р. – 78,5%). Водночас в опитуванні 2017 року 18,4% молоді виявили готовність захищати Україну зі зброєю в руках у разі мобілізації та 2,6% вже брали або беруть участь у військових діях. А в 2021 році відсоток збільшився [3]. Для молодого покоління питання гордості за країну є природнім: молодь не

відокремлює себе від незалежної України, вона є її частиною.

Отже, молодіжне середовище - це лабораторія, яка в змозі генерувати та перевіряти невідомі раніше цінності, поведінку, культурні норми та методи. На сучасному етапі постійних змін у соціальному житті особливе значення має спрямованість національної молодіжної політики на формування потреби у саморозвитку та самореалізації інтелекту молоді та створенні потенціалу. Усе це сприятиме розв'язанню багатьох молодіжних проблем сьогодні та проблем нашого суспільства в майбутньому, тому що життєві цінності молоді «сьогодення» визначатимуть спосіб життя «завтра».

1. Становище молоді в Україні у 2019 році. Аналітичний звіт, складений Робочою групою ООН у справах молоді. 2019. 80 с.

2. Сокурянська Л.Г. Ціннісні засади громадянської ідентифікації сучасного українського студентства. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. 2010. №891: Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи.* Вип. 26. С. 116-122.

3. Ціннісні орієнтації сучасної української молоді: Щорічна доповідь Президенту України, Верховній Раді України про становище молоді в Україні (за підсумками 2019 року). Київ: Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики. 2019. 200 с.

Лещенко А. С.

здобувач вищої освіти 1 курсу
юридичного факультету,

Левін О. Л.

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ІСТОРІЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ: ВІД АТОМНОЇ ДО СУВЕРЕНІТЕТУ

Процес становлення та розвитку незалежності України є частиною процесу розвитку нашої держави, бо кінцевим результатом є утворення незалежної держави як гаранта політичної свободи народу.

Несприятливі історичні умови, в яких знаходилась Україна, стали причиною того, що в минулому в нас не склалося поняття індивідуальності нашої нації, як це мало місце у багатьох інших народів. Проте, в ті моменти, коли народне життя мало можливість самовизначитися, український народ усі шляхи для реалізації свого права на самовизначення й пошук його оптимальних форм.

У період Київської Русі на віче укладалися договори між князем та народом, князем та його дружиною, що відображено в різних редакціях «Руської правди». У новий час вагому роль у формуванні конституційних ідей в Україні відіграла Конституція П. Орлика 1710 р. Після Переяславської ради головною стає вимога автономії України, яка, в ХІХ с., доповнюється ідеями реформування суспільства на загальнолюдських засадах справедливості та демократії. Саме в такому руслі ідеї незалежності України було втілено в конституційних проектах «Начерки конституції республіки» одного з членів Кирило-Мефодіївського братства Г. Андрузького та в проекті Конституції України під назвою «Вольный союз (Вільна спілка)» М. Драгоманова.

На початку ХХ ст. гасло незалежності України мало новий вигляд — «Вільна Україна в складі демократичної федерації вільних народів Росії». Значно радикальніше це гасло розглядалося М. Міхновським у проекті Конституції України під назвою «Основний закон «Самостійної України» спілки народу українського», що декларував повну самостійність України, територія якої мала складатися з дев'яти земель.

Початком справжнього становлення незалежності в Україні слід вважати повалення самодержавства у березні 1917 р. та організацію Української Центральної Ради. І Універсал Центральної Ради сформував становлення української державності й розглядався як «статут автономії України». Основним його значенням стало закладення підвалин автономного ладу, прагнення молодого української демократії до волі, до права самостійного порядкування своїм життям та до створення шляхом всенародного, рівного, прямого і таємного голосування Українських Установчих зборів та до національно-територіальної автономії у складі Росії. Українська Центральна Рада проголошувала себе виразником всенародної волі брала на себе весь тягар відповідальності.

Наступним етапом у розвитку незалежності України було прийняття ІІ Універсалу Української Центральної Ради, де проголошувався намір підготувати проекти законів про автономний устрій України, що мають Всеросійські Установчі Збори. Вагомим політико-правовим кроком став ІІІ Універсал, який встановлював вже не автономні, а федеративні стосунки з Росією. ІІІ Універсал УЦР був проникнений глибокою стривоженістю за подальшу долю Росії та України, за розпалення міжусобної боротьби, стрімке поширення безладдя, руїни, занепаду. Україна ставала частиною федеративної Російської республіки, офіційно проголошеної 1917 р., і мала назву Українська Народна Республіка. Ця позиція Центральної Ради не сподобалась Тимчасовому уряду та більшовицькій владі, що відхилила всі демократичні пропозиції України й розпочала проти УНР воєнні дії. Далі було прийнято ІV Універсал, в якому проголошувалося, що «віднині Українська Народна Республіка стає самостійною і від нікого незалежною, вільною суверенною державою українського народу».

Центральна Рада прагнула встановити в Україні демократичний устрій. Про це йдеться в Конституції УНР 1918 р., що, на жаль, не набрала чинності, оскільки в день її прийняття до Києва ввійшли німці та почалася доба українського Гетьманату П.Скоропадського. Серед державно-правових актів Гетьманату варто згадати «Грамоту до всього українського народу» та «Закони про тимчасовий державний устрій України» від 29 квітня 1918 р., що вирішували питання «про гетьманську владу», «про віру», встановлювали «права і обов'язки українських козаків і громадян». Після падіння Гетьманату в листопаді 1918 р. Директорія УНР прийняла ряд конституційних актів: Декларацію Української Директорії від 26 грудня 1918 р., Закон про тимчасове верховне управління та порядок законодавства в УНР, Закон про Державну Народну Раду УНР. Падіння Директорії та створення українського радянського уряду означало початок нового етапу в розвитку державного процесу в Україні. Державність УРСР у складі СРСР стала стартовою базою для змагання за справжню самостійну та суверенну державу.

У період «перебудови» розпочався новий етап становлення незалежності України. Багатопартійність, політичний плюралізм, зародження елементів демократії та гласності, критика сталінізму були несподіваними для партійних органів і вони почали програвати у політичній боротьбі опозиції. Багато комуністів симпатизували своїм політичним опонентам. КПРС втрачала роль об'єднавчої сили. Створювалися умови, за яких зближувалися інтереси різних соціальних груп українського населення і на перший план виступило прагнення до суверенітету республіки. Активізація суспільно-політичного призвела до відставки 28.09.1989 р. В. Щербицького, який фактично керував Україною протягом 17 років. Відставки, що відбулась 28.09.1989 р.

28 червня 1990 р. Верховна Рада УРСР почала розгляд питання про державний суверенітет. Крім офіційного проекту, було подано шість альтернативних. На перебіг подій суттєво вплинули масштабний робітничий страйк (липень 1990 р.), учасники якого вимагали негайного прийняття Декларації, хвиля мітингів під стінами українського парламенту, що підтримували позицію демократичних депутатів. Результатом піднесення національно-визвольного руху в Україні стало прийняття Верховною Радою УРСР 16 липня 1990р. Декларації про державний суверенітет України, яка заклала юридичні основи для розгортання державотворчого процесу та реалізації на практиці українською нацією свого невід'ємного права на самовизначення. Декларація заклала підвалини правової держави, стала юридичною базою для реформування та модернізації українського законодавства і державних структур, на тривалий час визначила напрям сучасного розвитку республіки, стала своєрідною програмою, у якій визначалися основні принципи та пріоритетні цілі майбутнього розвитку державного процесу. Україну визнали більше 130 країн світу. Україна

утвердилась як держава і стала частиною світового співтовариства.

Отже, досліджуючи становлення незалежності української держави, варто звернути увагу на безперервність процесу її відродження, використання власних державницьких традицій, ідеї самостійної та соборної України, що закріпилися в ментальності українського народу.

-
1. Історія конституційного законодавства / 36. докум. «Право», 2007.
 2. Селіванов А. Будуємо нову державу. К., 1997.
 3. Шемшученко Ю. Сила демократії у силі влади. *Віче*. 1995. №6.
 4. Линецький С. Методологічні засади осмислення місця і ролі державного режиму в структурі державного ладу України. *Право України*. 2000. № 6.
 5. Лук'яненко Л. За Україну, за її волю. К., 1991.
 6. Еволюція державного устрою в Україні: від тоталітаризму до демократії. *Віче*. 1997. №1.

Лозицький М. П.

курсант 3 курсу факультету
підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності

Анісімов Д. О.

викладач кафедри
спеціальної фізичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АНОМІЯ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ: СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМИ

Український соціум уже понад тридцять років переживає глибоку трансформацію, здійснюючи важкий та тривалий перехід до ринкової економіки. Типовою для часу радикальних суспільних змін є трансформація культури, та, перш за все, її ціннісно-нормативної підсистеми. Як правило, така трансформація проявляється в руйнуванні старих соціально-правових норм та зростанні суперечливих елементів культурної системи, ослабленні ролі культури в регуляції людської поведінки, у координації її цінностей, цілей та засобів, що отримало в соціологічній науці назву аномії. Аномія здебільшого відноситься до сфери соціологічної науки, проте в багатьох своїх аспектах перетинається з правом, правовими нормами. Це явище означає стійку дезорганізацію соціальних норм та інститутів суспільства через неможливість досягнення ним оголошених соціальних ідеалів тими засобами, якими суспільство розпоряджається. Аномія відноситься до числа універсальних соціальних явищ, що властиві різним суспільствам на різних

історичних етапах, однак має і національну специфіку, яка у випадку з українським суспільством пов'язана з порівняно пізнім включенням країни у процес модернізації, а також культурної традиції правового нігілізму. Очевидно, що саме з розвитком аномії пов'язане зростання рівня злочинності, наркоманії, алкоголізму та інших подібних явищ в нашій країні за останні два десятиліття.

Результатом правової соціалізації спеціалісти називають формування індивіда з розвинутою правосвідомістю. Критерієм ефективності процесу соціалізації у сфері права слугує ступінь інтеграції людини у правову систему суспільства, засвоєння правових цінностей [1]. Важливість формування та розвитку правової свідомості визначається тим, що воно, будучи формою відображення об'єктивної правової реальності, саме впливає на процеси, які протікають в українському суспільстві.

Як відомо, структура правосвідомості включає такі основні елементи як правова психологія та правова ідеологія. Правову психологію створює сукупність почуттів, емоцій, настроїв, у яких виражається відношення індивідів, соціальних груп до права, законності, системі правових закладів, функціонуючих в суспільстві. Правова психологія характеризує переживання, почуття та думки, що виникають у людей відносно чинного законодавства, практичного здійснення його вимог, порушень правових норм. Правова ідеологія спрямовується до виявлення сутності правових явищ [2, с. 59-62].

Роль агентів, тобто носіїв правової соціалізації є різною відносно передачі правової ідеології та формуванні правової психології.

Неоднозначна роль родини як агента правової соціалізації особистості. Родина на сучасному етапі свого розвитку переживає інституційну кризу, що виражається у зниженні її ефективності як агента соціалізації в цілому. Число неблагополучних родин в Україні зростає, що призводить до серйозних деформацій в соціалізації особистості. Дефекти родинного виховання призводять до викривлення моральних якостей особистості, деформації її правової свідомості та стають визначальними факторами девіантної та делінквентної поведінки підростаючого молодого покоління українців [3].

Ще одним важливим агентом соціалізації виступають засоби масової інформації (далі – ЗМІ). Будучи інститутом соціальної комунікації, вони піднімають статус міжособистісного та соціального спілкування на якісно новий рівень, створюючи однорідне інформаційне середовище суспільства, яка одночасно задовольняє різноманітні інформаційні потреби, надаючи множинність інформаційних послуг, а також можливостей для самоосвіти та розваг. ЗМІ, особливо Інтернет та телебачення, формує засади сприйняття, загальне культурний світогляд, за допомогою яких індивід в сучасному суспільстві інтерпретує та організовує інформацію [4, с. 158]. Можливості ЗМІ дозволяють їм грати помітну роль у правовій соціалізації, транслюючи як правові знання, так і установки поведінки у відповідності із законом.

До числа основних інститутів правової соціалізації, безумовно, належить освіта. Взагалі, освіта є важливою сферою життя суспільства, що значною мірою визначає частину процесу соціалізації, завдяки якому здійснюється передача створених та нагромаджених попередніми поколіннями матеріальних та духовних цінностей, традицій, досвіду, залучення до них людини, перетворення її в повноцінного члена суспільства, що сприяє підтриманню досягнутого рівня культурного розвитку та його наступного удосконалення [5].

У цілому можна сказати, що теперішня освіта недостатньо успішно ладнає із реалізацією функції правової соціалізації. Однак за наявності цілеспрямованої державної політики відносно правової соціалізації підростаючого українського покоління, відповідного соціального замовлення на адресу системи освіти з боку держави та громадянського суспільства, ситуація може бути суттєво змінена.

На наш погляд, основна проблема, що визначає низьку правову культуру українського суспільства та аномії, лежить у шкільній освіті, а саме у відірваності навчальних матеріалів від життя та реальної правової дійсності, нерелевантності більшої частини інформації віку, статутним характеристикам та інтересам школярів, а також безсистемності правової підготовки школярів у цілому. Мова йде про шкільний курс права. У процесі реалізації програм правової освіти потрібно робити акцент на активацію особистісного потенціалу учнів, розвитку рефлексії з проблем суспільного життя та її правового регулювання, набуття досвіду реалізації прав і свобод. Це дозволило б не тільки забезпечити успішне засвоєння учнями транслуючої правової інформації, але й повноцінне освоєння правової культури та формування правової свідомості.

Отже, в умовах тотальної аномії українського суспільства правова соціалізація, процес формування правосвідомості та розвитку правової культури набувають певні риси, серед яких слід виділити, перш за все, їх хаотичний, безсистемний та нерідко суперечний характер. В силу власного неблагополуччя різні агенти соціалізації справляють негативний процес на її позитивне протікання. При цьому зусилля різних агентів правової соціалізації не пов'язані між собою, а іноді й різноспрямовані, що не дозволяє надавати процесу формування правосвідомості та правової культури системний та консолідуючий характер. Очевидно, що імпульс до такого руху може надати тільки держава, яка зобов'язана створити ефективний державний механізм та систему діючих інститутів для реалізації антиінгілістичної політики.

1. Правова соціалізація: веб-сайт. URL: https://pidru4niki.com/1973120343051/pravo/pravova_sotsializatsiya.

2. Ткачук А.С. Правова ідеологія та правова психологія як структурні елементи правосвідомості. Дніпро, 2018. С. 58-65.

3. Дефекти правової соціалізації. Нормальна і патологічна сім'я: веб-сайт. URL:

<http://um.co.ua/11/11-4/11-49753.html> (дата звернення: 11.04.2011).

4. Турчак А.Л. Засоби масової інформації як основний чинник впливу на формування здорового способу життя молоді. Кіровоград, 2015. С. 157-159.

5. Соціальний інститут освіти, його функції в суспільстві: веб-сайт. URL: <https://buklib.net/books/25452/>.

Манік В.Є.

здобувач вищої освіти 1 курсу
юридичного факультету,

Левін О. Л.

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МОВА ЯК ЧИННИК ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ТА ЕЛЕМЕНТ КУЛЬТУРИ

Мова, в загальному сенсі, є інструментом для комунікації індивідів, але слід зауважити її колосальну роль в процесі державотворення. Мова – це потужне знаряддя, символічний інструмент інтеграції будь-якої нації, зокрема української. Такі історики як Івашин В. та Радевич-Винницький Я. у своїх працях зауважували: «Нація – найвища природна форма об'єднання людей. Мова забезпечує нормальне функціонування національного організму в усіх його виявах – політичному, економічному та культурному. Мова – головна ознака нації».

Кожна держава приділяє достатньо уваги мовним проблемам суспільства, адже мова являє собою елемент самоутвердження нації конкретної країни. Подібні питання розглядаються та вирішуються навіть на законодавчому рівні. До прикладу, в Україні державна мова гарантується статтею 10 Конституції України: «Державною мовою в Україні є українська мова», а також від 16 січня 2021 року набула чинності стаття 30 закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (вона говорить, що мовою обслуговування споживачів в Україні є державна мова, тому інформація щодо товарів та послуг на території України має надаватися у першу чергу українською) і т.д.

Спілкуючись та використовуючи українську мову в повсякденному житті або в окремих випадках (документація і т. д.), нація може активно захищати свої національні інтереси і зберегти культурні традиції. Це неабияк важливо для становлення громадського уявлення про незалежність та статність своєї країни. Однак, на мовну ситуацію держави впливає деякі

фактори – історичні, традиційні, форма державного устрою, співвідношення колишній колоній з метрополією (колишнім колоніальним центром) і навіть загрози знищення, так званої, «слабкої» мови «сильною» мовою (мова Російської Федерації щодо Білорусі та України або Великої Британії щодо Ірландії тощо).

Крім того, існує поняття «багатомовність», тобто користування кількома мовами в межах певного суспільства. Багатомовність буває двох типів - особиста (в одномовній державі є люди, які, крім рідної, користуються різними іншомовними мовами) та соціальну (в державі функціонує кілька мов з однаковим або різним статусом). Багатомовність в багатьох країнах затверджена на законодавчому рівні. В Україні ж, як і в інших країнах, де лише одна мова має статус державної, забороняється дискримінація громадян за мовною ознакою, носії інших мов мають право користуватися ними для задоволення своїх потреб. Державна мова не є втручанням у приватний та інші мовні аспекти життя громадянина, що не є сферою державного офіційного спілкування.

Проте, слід зауважити, що державна мова – це невід’ємний елемент державотворення. Конституційно-правове закріплення мови як державної, користування нею у сферах обслуговування, освіти, інформації тощо дають змогу країні мати державний атрибут, символ державного і культурного суверенітету. Тож, мова – це інструмент для єднання нації, а нація – це основа існування держави.

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст.141.

2. Шишкін В. І. Мова як складник державотворення. *Мовознавство*. 2013. №2-3. С. 221.

Маринич А. В.

здобувач вищої освіти 1 курсу
юридичного факультету,

Левін О. Л.

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МОВНІ ПРОЦЕСИ У СУСПІЛЬСТВІ ЯК ЧИННИК ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Мова являє собою не лише засіб спілкування, а й один из головних чинників об'єднання нації, забезпечуючи єдність, культурний розвиток національної спільноти, забезпечує збереження національної індивідуальності, духовного і ментального розвитку, отже, представляє могутній засіб зміцнення національної свідомості, бо мова як генетичний код кожної окремої нації.

"Мова - це наша національна ознака, в мові - наша культура, ступінь нашої свідомості" – висловлювався український громадський діяч Іван Огієнко [3].

В процесі державотворення мова виконує як внутрішню національну функцію, так і зовнішню, перетинаючись з іншими консолідуючими чинниками. Основа зовнішньої функції полягає у виокремленні держави від інших країн, консолідації нації поміж інших націй та країн, утвердження нації та держави серед багатомовної спільноти. Щоб певна нація ґрунтувалась на засадах національної державності, творення політичної нації вимагає розв'язання основних питань мовних процесів. Державність української мови є основним чинником консолідації українського суспільства на всій території України.

Сформування сучасної української нації, символічним уособленням української державності, гарантією збереження національної ідентичності українського етносу і державної єдності України [4]. З огляду на це українська нація і держава забезпечувала відродження, захист української мови. Певні процеси які тривали століттями, аби забезпечити ідентичність української мови та української нації, безперечно, дуже вплинули на загальне державотворення. Тожму мова розглядається не тільки як засіб комунікації, але й як елемент культури та чинник історичного та сучасного державотворення.

Якщо пригадати час після розпаду СРСР, який завершився утворенням незалежних держав, постало значне питання, яке стало одним із значних

процесів кожної після сформованої держави, питання функціонування державного організму у сфері лінгвістичних стосунків. Україна опинилась перед проблемою формування власної державної етнополітики [2]. Проголосувавши за свою незалежність, українці просто висловили бажання народу про готовність жити по-новому. А жити по-новому — означає будувати власну державу, бути в ній господарями, самостійно формувати та розвивати свою країну. Основним визначальним чинником цього процесу, як відомо, стало збереження рідної мови. Після чого процеси укріплення та розвитку державної мови для народу України стали основними чинниками державотворення. Отже, тому в системі державних пріоритетів мовна політика посіла чільне місце, оскільки її стратегічним завданням поряд із гарантуванням мовних прав людини стала утвердження суспільної злагоди і політичної стабільності, забезпечення єдності і зміцнення української держави.

Певний соціальний процес мовотворення та закріплення національної мови став основним чинником саме державотворення. Українська мова, котра була основана в суспільстві, є однією з найважливіших ознак суспільства і поза суспільством існувати не може. Мовні процеси і суспільство знаходяться у надто тісному взаємозв'язку. Немає жодної суспільної сфери, куди б не торкнулась мова.

Процеси розвитку державної мови, як фундаментально державоутворюючий фактор, виконує інтегруючу функцію не лише в культурно-історичному плані і в національно-духовній єдності нації, і насамперед виступає саме як державна - в політичній і соціальній сферах [1].

1. Варзар І. Політична етнологія як наука. К.: Школяр, 1994.

2. Жайворонок В. Українська етнолінгвістика. Нариси. К. : Довіра, 2007.

3. Каленюк С. Мова як складова національної культури. *Українознавчий альманах*. Київ. 2012.

4. Мова і духовність нації. К., 1992.

Меркулов М. О.

здобувач вищої освіти 1 курсу
юридичного факультету,

Іщенко Т.В.

старший викладач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МОВНІ ПРОЦЕСИ В СУСПІЛЬСТВІ

Мова і суспільство — нерозривна єдність двох явищ, пов'язаних між собою як часткове і загальне, як невід'ємна сторона й одна з обов'язкових ознак цілої суспільної системи в її безперервному функціонуванні. Найтипівішим видом суспільства є етнос (народ), а найтипівішою його ознакою – мова. Одна з центральних проблем сучасної лінгвістики, що умотивоване такими чинниками, як: громадський характер виникнення, розвитку та функціонування мови; природа її зв'язків з суспільством; соціальна диференціація мови відповідно з поділом суспільства на класи, верстви і групи; соціальні відмінності у використанні мови у зв'язку з різноманітними сферами її застосування; взаємовідносини мов у дво - і багатомовних суспільствах; умови набуття однією з мов функцій засобу міжнаціонального спілкування; форми свідомого впливу суспільства на мову і т. п.

На будь-якому етапі розвитку мова як суспільне явище виступає і як суспільно-історична норма. Тенденція до цього спостерігається уже в носіїв найдрібніших говірок і виявляється у визнанні тільки своєї говірки та відкиданні тих рис суміжних говірок, що суперечать їхнім говірковим нормам. В основу норми літературної мови лягають, як правило, особливості найвпливовішої говірки (діалекту) певної мови. Проте, оскільки цей діалект (чи говірка) починає репрезентувати певну мову в цілому, він позбувається вузько-місцевих, нехарактерних для інших діалектів мови рис, залучаючи до свого складу чимось перспективні для розвитку літературної мови риси інших діалектів. Тим самим первісно діалектна основа літературної мови стає наддіалектною, відбиваючись особливо в творах фольклору, нар. поезії, мовні норми яких стають зразковими і набувають значного поширення.

Взаємозв'язок мови і суспільства вивчає соціолінгвістика як маргінальна галузь сучасного мовознавства, що виникла на теренах мовознавства, соціології, соціальної психології й етнографії у другій половині ХХ ст. Однак, проблеми впливу суспільства на мову почали розглядати ще античні філософи.

Соціолінгвістика або соціальна лінгвістика - це наукова дисципліна, що

розвивається на перетині мовознавства, соціології, соціальної психології та етнології. Вона вивчає комплекс питань, пов'язаних із суспільною природою мови, її громадськими функціями, механізмом впливу соціальних чинників на мову та роль, котру відіграє мова в житті суспільства. Найважливішими проблемами, якими займається соціолінгвістика, є соціальна диференціація мови, мова і нація, мовна ситуація, взаємодія мови й культури, двомовність і багатомовність, мова і суспільство, мовне планування, мовна політика тощо.

Соціолінгвістика — відносно молода наука. В Україні соціолінгвістичні дослідження почали з'являтися в 60-х роках ХХ століття. Дослідники писали про проблеми мовної політики та мовного будівництва у країні, зв'язку мови з ідеологією та культурою, широко досліджувались різні аспекти двомовності. Політичні умови накладали помітний відбиток на розвиток соціолінгвістики. Багато праць були тенденційними за змістом, такими, що створювались для обстоювання офіційної політики та ідеології. Характерною рисою соціолінгвістичних праць 60-х - 80-х рр. була одностороння увага до внутрішнього розвитку мови, ігнорування фактів реальної мовної ситуації в Україні та її регіонах, обмеження джерельної бази даними переписів населення. З другої половини 80-х років дослідники поступово відходять від попередніх стереотипів, розвивають нові напрями та методи дослідження. Активно застосовуються методи анкетування, інтерв'ювання, безпосереднього спостереження, посилюється увага до моделювання мовної поведінки особистості, процесів мовного розвитку країни та регіонів, критично переглядаються попередні уявлення про мовну ситуацію, досліджуються питання мовного законодавства. Головними векторами досліджень сучасної соціолінгвістики є проблеми суспільних функцій мови, мовної ситуації, мовного колективу, форм існування мови в соціумі, соціальної диференціації мов залежно від різноманітності соціальних шарів (стратифікаційна) і соціальних ситуацій (ситуативна), двомовності, білінгвізму, мовної політики, норми; відбиття мовними структурами структур соціального порядку, конвенції інституційної поведінки «агентів» і «клієнтів» інститутів тощо.

Суспільний характер має й територіальна диференціація мови. Як правило, територіальні особливості кожної мови полягають у вимові звуків, у слововживанні, у граматичних формах і синтаксичних конструкціях. Так, скажімо, в західних областях України вживають такі специфічні слова, як стрий "дядько по батькові", вуйна "тітка по матері", файний "добрий", "гарний". Засоби спілкування на обмеженій території називають діалектом. Чим суспільство слабше економічно й політично, тим у ньому більше місцевих говорів. Нерідко мовні діалекти настільки різняться, що це утруднює взаєморозуміння між членами одномовного суспільства. Наприклад, німцю, що розмовляє нижньонімецьким діалектом, важко зрозуміти німця, який розмовляє верхньонімецьким. Між діалектами китайської мови різниця більша, ніж, скажімо, між чеською і словацькою чи

українською і білоруською мовами. Діалекти і незначні територіальні відмінності в мові - говірки - вивчає лінгвістична наука діалектологія.

Функції мови виявляють її суть, призначення, дію. Про те, що мова є явищем суспільним, засвідчують її функції. Так, основними функціями мови є комунікативна і мислетворча, які мають виразний соціальний характер. Мислетворча функція мови - функція формування й формулювання думки. Мислення (думка) не тільки виражається словом, але й здійснюється в ньому. Не випадково один із найвидатніших мовознавців ХІХ ст. Гумбольдт назвав мову "органом, який творить думку". Усі інші функції мови, про які йдеться в мовознавчій літературі, похідні від головних, вони є ніби уточненням, детальнішою видовою класифікацією їх. Так, з комунікативною функцією пов'язані такі конкретні функції: фатична (від гр. *phatos* "розказане"), тобто контактоустановлювальна; репрезентативна (від фр. *representation* "представництво") - функція позначення світу речей; інтелектуально-інформативна (спрямована до розуму, до раціонального мислення; відправник інформує адресата о результатах свого раціонального мислення з метою вплинути на його систему цінностей, впровадити нову або додаткову інформацію про явища дійсності.

Отже, мова і суспільство перебувають у тісному взаємозв'язку. Немає жодної суспільної сфери, куди б не проникала мова. Вплив суспільства на мову і мови на суспільство вивчає спеціальна лінгвістична дисципліна - соціолінгвістика.

Миронова Т. О.

*(Університет митної справи
та фінансів, м. Дніпро)*

ДО ІСТОРІЇ РАДЯНСЬКИХ РЕСПУБЛІК ПІВДНЯ УКРАЇНИ 1918 р. У СВІТЛІ СПРОБ ВИКОРИСТАННЯ КРЕМЛЕМ СЕПАРАТИСТСЬКОГО РУХУ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Захопив насильницьким шляхом владу, більшовики проводили типову про загарбників політику «Поділяй та володарюй» і навіть удосконалили її порівняно з царським урядом. Для маскування справжньої мети своєї збройної інтервенції вони, як правило, виставляли себе захисниками того народу, проти якого чинилася інтервенція. Україну прагнули розчленувати не тільки географічно шляхом створення ще кількох дрібних маріонеткових державок (Донецько-Криворізька радянська республіка, Одеська радянська республіка, Таврійська радянська республіка, частково Донська радянська республіка), а й внести громадянський конфлікт у середину українського суспільства.

Більшовицьке керівництво всіляко сприяло виникненню на території України осередків радянської державності, порушуючи при цьому важливу умову, яка вимагає погоджувати подібні дії з точно вираженою волею всього населення даної території. Жодного референдуму, плебісциту, опитування населення більшовиками організовано не було. Питання проголошення подібних територіальних утворень на місцях не обговорювалися. Тому делегати, обрані на IV обласний з'їзд Рад Донецького та Криворізького басейну, об'єднанне засідання Рад і ВРК Румчерода, які у січні 1918 р. проголосили створення Донецько-Криворізької та Одеської радянських республік, з'їзд Рад, ревкомів і земельних комітетів Таврійської губернії, який проголосив створення республіки Тавриди у березні 1918 р. не одержали від місцевих Рад ніяких директив і при вирішенні цих питань висловлювали лише власну позицію, а не позицію своїх Рад. Це був притаманний більшовиками сценарій проведення подібних заходів, коли купка людей обраних невідомо ким, невідомо за якою процедурою, спираючись на «прагнення» неіснуючих «народних мас» проголошувала в регіоні радянську республіку, яка проіснувавши один-два місяці зникла безслідно.

План створення радянських республік на Півдні України, в Криму не був пов'язаний з самовизначенням населення даних регіонів. Він став наслідком воєнно-політичних задумів більшовицької верхівки на чолі з В. І. Леніним, які вважали ці території російськими і прагнули залишити під своїм прямим управлінням за будь-яких обставин індустріальний Донбас, Криворіжжя, промислові райони Облaсті Війська Донського, стратегічно важливі чорноморські та азовські порти, Чорноморський флот.

Державно-правова організація усіх радянських територіальних утворень Півдня України будувалася за аналогією до Радянської Росії. Основою нормативно-правового забезпечення в них були декрети II та III Всеросійських з'їздів Рад, ЦВК і Раднаркому РСФРР, інструкції та директиви російських наркоматів. Самостійної внутрішньої і зовнішньої політики уряди республік не проводили. Центральні та місцеві органи влади створювалися без дотримання демократичних принципів виборів, до їх складу входили лише більшовики і ліві есери. Комуністична чисельна більшість в них дозволяла керівним працівникам здійснювати диктатуру пролетаріату. ЦВК усіх республік лише імітували роль вищого органу. Чіткого розподілу повноважень між ЦВК і Раднаркомами, наркоматами, центральними і місцевими органами влади не існувало. В багатьох місцях Півдня України реальна влада належала ревкомам, які були створені ще в період захоплення влади більшовиками наприкінці 1917 р. У руках комісарів була зосереджена вся законодавча і виконавча влада в республіках. Судова влада належала революційним трибуналам. Фактично існували тільки центральні органи влади республік. Республіки не мали своїх конституцій, інститут громадянства в них законодавчо не був оформлений, практично

скрізь населення взагалі не відало що мешкає у якійсь республіці.

Підтвердження того, що створення південноукраїнських радянських республік було результатом продуманої централістичної політики більшовицького центру на чолі з В.І. Леніним стала сценарна тотожність розгортання процесів радянзації в усіх цих квазідержавих. Після утвердження радянського режиму на їх територіях було проведені традиційні для більшовиків реформи: націоналізовані промислові підприємства і поміщицькі маєтки, почалась ревізія майна у «експлуататорів», скасування товарно-грошових відносин, введення робітничого контролю, створення надзвичайних органів влади, які мали за мету боротьбу з «класовим ворогом», відправка на північ ешелонів з хлібом. В умовах збройного опору наступу військ УНР та держав Четверного союзу ці «реформи» доповнювалися розгортанням будівництва революційних збройних загонів, вивезенням людських і матеріальних ресурсів з їх територій до Радянської Росії.

Сьогодні предметне розуміння процесів, що розвивалися в період відродження української державності (1917-1921 рр.), засвоєння їх повчальних уроків видається вельми актуальним, здатним допомогти запобігти повторенню прикрих, небезпечних помилок минулого. На початку ХХІ століття перед українським суспільством постають, по суті, ті ж самі проблеми й виклики, що й на початку минулого. Створення так званих «Донецької/Луганської народних республік», спроби копіювання більшовицьких форм і методів розчленування України сьогодні деякими політичними силами та сусідніми державами свідчать про особливу актуальність цього питання. Засвоєння історичного досвіду спроб дезінтеграції України, яку намагалися здійснити російські більшовики наприкінці 1917 – на початку 1918 рр., спираючись на місцевих політичних однодумців, допоможе правильно розуміти сутність процесів, що відбуваються тепер, бачити їх перспективу та імовірні результати, не допустити небажаного розвитку подій за чужими сценаріями і на чужу користь.

1. Бикова Т.Б. Коротка історія радянської соціалістичної республіки Тавриди (1918 р.). *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки.* – Вип.12. К.: Інститут історії України НАН України, 2004. С. 103–156.

2. Турченко Г.Ф. Південна Україна на зламі епох (1914–1922 рр.). – Запоріжжя: Просвіта, 2005. – 324 с.

Москаленко Д. Ю.

здобувач вищої освіти 1 курсу
юридичного факультету,

Науковий керівник:

Левін О. Л.

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРАВОВІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Формування громадянського суспільства в західноєвропейських країнах відбувалось еволюційно, протягом кількох століть. Це був складний процес не тільки економічної, соціальної і політичної, але й соціокультурної, духовної та морально-етичної трансформацій. Між тим більш стрімкі, «форсовані» темпи становлення громадянського суспільства в Україні потребують швидкого зміцнення державності. Адже суспільство не може бути «громадянським» доти, доки воно не керується політично під наглядом держави. Лише верховна публічна влада – конституційна держава може ефективно справлятися з можливими аномаліями його розвитку і забезпечувати рівний захист усіх суспільних інтересів.

Головним у сутності держави є зміст, а не форма. Змістовна сторона держави – це те, в чій інтересах діє ця організація політичної влади, якими пріоритетами вона оперує та які встановлює у своїй політиці. Є багато підходів до розуміння самої сутності держави (класовий, загальнолюдський, релігійний, національний та інші), але наголошуємо на тому, що умови та фактори, які впливають на розвиток суспільних відносин і, як наслідок, на державу, постійно трансформуються, тобто змінюється сутність держави, що підкреслює її динамічність. Вона має багато виявів та аспектів, що внеможлиблює зведення її сутності до конкретної теорії.

Сучасна юридична наука вживає термін «держава» у двох значеннях – широкому та вузькому. У широкому значенні держава – це всеосяжна правова, суверенна територіальна організація громадянського суспільства, яка має у своєму розпорядженні публічно-політичну владу, спеціальний апарат управління і примушування, забезпечує безпеку існування цивільного суспільства як єдиного цілого. У вузькому значенні держава – це механізм здійснення публічно-політичної влади в суспільстві, апарат управління суспільством.

Сучасна ж держава не ослаблює, а навпаки, посилює свою економічну

функцію, яка полягає у створенні організаційно-правових передумов, необхідних для упорядкованої та ефективної економічної діяльності суспільства [1-2].

Державу як публічно-владний інститут можна розглядати в якості керуючої системи стосовно громадянського суспільства як системи керованої. Разом із тим громадянське суспільство – це саморегулююча соціальна система, що детермінує державу. Саме від громадянського суспільства залежать сутнісні і системоутворюючі характеристики політичної підсистеми. Отже, громадянське суспільство – це система, яка саморозвивається і саморегулюється. Цілеспрямований розвиток суспільства досягається без втручання держави як політичної владної сили. В цьому відношенні воно має власні внутрішні джерела саморозвитку, незалежні від держави. Громадянське суспільство саморегулюється, зокрема, так, що само формує для себе керуючу систему, задає параметри і межі державного втручання і визначає функції держави. Останні завжди є об'єктивно зумовленими суспільними потребами, волею народу, яка виражається певними структурами громадянського суспільства і опосередковується та юридично оформляється державою.

Ознаки держави:

1) має розташовуватися на певній території, обмеженій державними кордонами, характеризується певною формою територіального устрою, складається з окремих територіальних утворень. Саме територіальний принцип відрізняє державу від первісної общини та від інших соціальних організацій;

2) участь у зовнішніх відносинах, тобто здатність укласти міжнародні договори, брати участь у роботі міжнародних організацій;

3) об'єднує все населення на засадах громадянства як організація публічної влади. Громадянство передбачає сталий зв'язок між кожним індивідом і державою;

4) має апарат реалізації державної влади, що носить публічний характер. [3]

Отже, держава – це універсальна політична форма організації суспільства, яка характеризується: суверенною владою, політичним і публічним характером, реалізацією своїх повноважень на певній території за допомогою діяльності спеціальних органів, наданням своїм рішенням обов'язкового характеру, встановленням податків. Державність – це несталий стан територіально-політичної організації суспільства, що володіє обмеженою публічною владою, здійснюваною державним апаратом, який легітимно або легально є залежним від внутрішніх та зовнішніх чинників: уходження до складу певної держави та відсутність самостійного представництва ззовні власних інтересів, наявність управлінсько-наглядових органів та військових сил певної країни на її території.

1. Поняття держави / Петришин О.В., Погребняк С.П., Смородинський В.С. та ін. Теорія держави і права: підручник. Харків: «Право», 2015. С. 51–54
2. Дубровская И.М. Из истории идей украинской государственности. Українська державність: становлення, досвід, проблеми. Харків, 2010
3. Греченко В.А. До питання про сутність поняття «державність». Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2002. Вип. 20. С. 244–249. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2002_20_53.

Оборнев Д. В.

здобувач вищої освіти 1 курсу
юридичного факультету

Жадяєв Д. В.

кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

**УКРАЇНА ЯК ПРАВОВА ДЕРЖАВА: СУЧАСНИЙ СТАН
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ**

Дві революції, які відбулися в Україні (2005 та 2014 років), довели наявність в її політичній та правовій системі, які в інституційному вигляді набули статусу сімулякра. Зокрема однією з таких є поняття правова держава. Як відомо, правова держава характеризується передусім народовладдям, верховенством права, відповідальністю держави перед суспільством, справедливим правосуддям, наявністю незалежних засобів масової інформації. Вищезазначені цілі були проголошені у Конституції України 1996 року, але практика засвідчила їх ілюзорність, здатність викривлювати правосвідомість громадян, відволікаючи їх увагу від реального стану справ на задекларовані гасла. Аналіз причин цього явища становить важливий науковий та практичний інтерес.

Проголошення принципу верховенства права, який полягає у пріоритеті прав людини перед правом будь-яких спільнот (народу, держави, нації), у службовій ролі держави перед громадянським суспільством не зміг гарантувати його реалізацію в її поточній діяльності, щодо визнання головним обов'язком держави забезпечення прав і свобод людини, держава відповідає перед людиною за свою діяльність, які вводили в оману більшість громадян щодо дійсного стану справ у країні.

Цьому становищу сприяла правотворча та правозастосовна практика більшості державних органів України: від парламенту, уряду, міністерств та

відомств – до судів як головних інституцій, які повинні здійснювати захист прав громадян від їх порушень з боку держави. Серед вад діяльності Верховної Ради також можна назвати дуже низьку якість, відсутність правової визначеності, що у тлумаченні європейського суду з прав людини становить необхідну властивість правових законів. При цьому ніякої відповідальності за ці недоліки у своїй роботі парламентарі не несуть, що порушує принцип відповідальності держави перед суспільством.

В Україні правова система давно розбалансована і останніми роками, перебуває у стані глибокої кризи. Причин такого стану цієї системи декілька.

По-перше, це політичні причини, коли з кожною демократичною зміною персоналій у сфері державної влади та управління (усіх трьох гілок і президентів) відбуваються перманентні зміни (іноді радикальні) в правовому полі.

По-друге, це правовий нігілізм, нехтування приписами Конституції України як Основного закону, якому мають відповідати всі інші закони і підзаконні акти.

Досвід розвинутих країн світу беззаперечно доводить, що важливим чинником/умовою сталого, прогнозованого і надійного функціонування правової системи держави є:

- високий рівень правової культури і правової свідомості більшості громадян, включно з представниками управлінської еліти держави;
- високий рівень моральної/професійної відповідальності політичних, управлінських, правничих/юридичних кадрів за результати своєї діяльності;
- належний рівень підготовки та розстановки управлінських кадрів та правників, які забезпечують функціонування правової системи держави.

Слід наголосити на тому, що формування, правової держави – це складний і тривалий процес. Конституція, проголосивши Україну соціальною, правовою державою, закріпила не стільки реальний, скільки бажаний стан держави, що констатується в її преамбулі. Для того щоб побудувати в Україні правову державу, треба передусім, щоб ті вимоги, які становлять її зміст, а це: забезпечення принципу верховенства права, захист і гарантування основних прав, свобод людини і громадянина, поділ влади. Були реально втілені в життя.

В Україні на конституційному рівні потрібно закріпити модель правової організації життя людини і суспільства, відповідно до якої весь державний і суспільний механізм буде спрямований на здійснення і захист прав і свобод людини, забезпечення незалежності та неупередженості судів, налагодження безперервної та ефективної роботи законотворчих органів, реалізація на практиці принципу стримування й противаги у системі державних органів, здійснення громадського контролю за діяльністю владних структур.

Не менш важливим для формування правової держави в Україні є

проведення заходів з популяризації правової освіти серед громадян, забезпечення їх знаннями про права, свободи, юридичні обов'язки, уміння їх правильно реалізовувати.

1. Виступ Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Ніни Карпачової під час представлення Щорічної доповіді про стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні у Верховній Раді України 7 лютого 2012 року.

2. Колодій А. Концепція громадського суспільства: проблема узгодженості теоретичних підходів та емпіричних моделей.

3. Політологічний енциклопедичний словник: Навч. Посібник для студентів вищ. навч. закладів. К.: Генеза, 1997. 400с

4. Тимченко С.М. Громадянське суспільство і правова держава в Україні.

Подворчан А. З.

старший викладач кафедри
українознавства та іноземних мов
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МОВА ЯК ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Сучасне суспільство використовує усне і писемне мовлення щодня. За допомогою мови дитина пізнає навколишній світ, вчиться формулювати та висловлювати думки, виражати почуття та емоції. Мова, окрім базових функцій (комунікативної, номінативної, гносеологічної, когнітивної, емотивної, експресивної та інших) може виступати й потужним об'єднуючим націєтворчим чинником.

Щодо питання взаємозв'язку нації й мови, то дотепер не існує загальноприйнятого тлумачення поняття «нації». Як вважає науковець Г. Касьянов, воно включає мовні, культурні, територіальні, економічні, соціальні, соціально-психологічні й політичні характеристики. Перевага певної ознаки для тієї чи іншої нації залежить від конкретних умов становлення цієї нації, історичної ситуації тощо [1, с. 41].

Українська мова в історії формування і становлення української нації відіграла вагомий роль.

Загальновідомо, що в історії української літературної мови виділяють стару літературну мову і нову. В юридичних документах, полемічній, художній конфесійній та науковій літературі використовувалася стара українська літературна мова (XIV-XVIII ст.) [2, с. 664]. Деякий час ця мова виконувала функцію державної. Українська мова, яку традиційно називають руською, у Великому князівстві Литовському використовувалася в судочинстві, законодавстві, князівських канцеляріях, приватному листуванні.

Наприкінці XVIII – на початку XIX ст. консолідаційну функцію виконала тільки нова українська літературна мова, яка ґрунтувалась на народній основі і була зрозумілою для всіх соціальних верств населення України. Її представниками у красному письменстві були: І. Котляревський, Г. Квітка-Основ'яненко, Є. Гребінка, Т. Шевченко та П. Куліш. Однак царський уряд Російської імперії вбачав реальну загрозу в розвитку української літературної мови, у спробах її запровадження в освіту, науку, церкву. Її використання заборонялося багатьма царськими указами (Валуєвський циркуляр 1863 року та Емський указ 1876 року), які обмежували використання української мови в освіті, науці, перекладах, публічних виступах, постановці театральних вистав та інше. У цей час мова виконала консолідаційну функцію, вона об'єднала український народ, поділений між різними імперіями. Тобто українська мова стала основним націєтворчим чинником.

На сьогодні аналіз сучасної мовної ситуації надає можливість стверджувати, що українська мова в Україні продовжує витіснятися російською. Серед молоді особливо інтенсивно зменшується кількість україномовних носіїв. Система української мови, під тиском російської, починає руйнуватися на всіх рівнях: лексичному, фонетичному і синтаксичному. Нові слова не утворюються, а калькуються, молодь спілкується суржиком.

У сучасній історії національних держав вживання однієї мови є найдієвішим чинником консолідації населення в межах однієї країни. Наприклад, у Європі, з-поміж 47 європейських країн у 41 країні є своя національна мова як державна або офіційна (тобто 85% від загальної кількості) [3, с. 105].

Сьогодні формування української нації відбувається часто «на рівні декларацій і частково на рівні суспільної практики», але українська мова як державна повинна відіграти в цьому процесі не останню роль [1, с. 44]. Формування мовної гідності, мовної стійкості, опанування мовою має відбуватися систематично і постійно у прийнятній для пересічного українця формі, враховуючи специфіку для різних регіонів.

1. Касьянов Г. Теорії нації та націоналізму. Монографія. К. : Либідь, 1999. 352 с.

2. Русанівський В.М. Староукраїнська літературна мова. *Українська мова : енциклопедія* / Редкол.: Русанівський В.М., Тараненко О.О. (співголови), Зяблюк М.П. та ін. 3-є вид., зі змінами і доп. К. : Вид во „Укр. енцикл.” ім. М.П. Бажана, 2007. С. 664-667.

3. Яременко С.А. Мова як чинник етнічної ідентифікації та само ідентифікації українців. *Збірник матеріалів VII Міжрегіонального семінару «Методичні аспекти підготовки абітурієнтів до вступу у ВНЗ»*, Кив, НАУ 2012, 148 с.

Поліщук М. О.

здобувач вищої освіти 2 курсу
юридичного факультету,

Головіна О. В.

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ ЯК ЧИННИК СЬОГОДЕННЯ

Майже сто років тому, після трьох літ пристрастей Української Революції, В'ячеслав Липинський в еміграції розмірковував над суто теоретичним питанням: скільки часу треба Україні, аби зміцніти. Набути, як сказали б сьогодні, стабільності.

Тоді цей історик і філософ припустив, що треба десь років 50 поваритись у своєму спільному казані. Щоб відбулася зміна поколінь, і ті, хто народився та сформувався вже за умов незалежності, досягли соціальних вершин. Щоб межі та можливості цієї держави стали необхідною даністю

Але основною проблемою – що тоді, що зараз – лишалося, щоб цьому "казану" дали спокійно поваритися стільки часу. Цей тривалий хронологічний термін передбачає, зізнаємося, надто комфортні умови з історичного погляду. На 1920-ті роки, коли писав В.Липинський, мабуть жодна, навіть дуже давня європейська держава не могла похвалитись у своїй історії аж півстолітньою стабільністю, позбавленою зовнішніх загроз та внутрішніх конфліктів. Та й реалії 1920-х, що тривали в геополітичних наслідках Першої світової війни, не обіцяли стабільності. Більшість новоутворених чи відновлених держав балансували на межі миру та війни, агресії сильніших сусідів чи спроб власних "мініекспансій". Не мине й половини зазначеного Липинським терміну, і всю попередню міжнародну систему буде повалено, а кордони почнуть змінюватися з блискавичною швидкістю. Доведеться починати новий відлік від 1945-го, і здається, лише холодна війна принесла тривалу "стабільність" європейському континенту. Тоді трапилося сорок з чимось років відносної тиші...

Усі ці теоретичні та практичні розрахунки для нас актуальні з відомої святкової нагоди. Кожен черговий День Незалежності додає рік тій речовині, яка вариться в "українському казані". Причому, якщо брати останні 300 років, то в порівнянні з бездержавністю кожен рік вже є рекордом. Боріння 1917-1921 рр. відбувалися на межі виживання, і скільки б гучних актів тоді не проголошували, всі вони, попри історичне значення, лишалися папірцями.

Звісно, що ці уявлення ще не стали набутком широких мас – для них ще досі Українська Революція (окрім Грушевського на грошах) лишається

терра інкогніта. Тодішня нетривала незалежність не лишила за три покоління свого образу і досвіду. І 1991-го ситуацію дійсно не уявляли як відновлення. Оскільки до набору історичних стереотипів відчуття реальності тодішньої незалежності не втрапило. Багато в чому ця ситуація зберігається.

Хочеться запитати: так і мало статися чи це прорахунок "нинішньої незалежності"? І скільки ж треба часу для "справжньої", "відчутної" незалежності? І тут все впирається в час і в гуманітарну політику. Час в історії, на відміну від фізики, можна прискорювати та вповільнювати. Далеко не завжди ця маніпуляція залежить від волі людей. Усі ми знаємо вираз "час ущільнився". Так відбувається, коли подій стає надто багато і суб'єктивно ми за місяць відчуваємо, що наче рік минув. Ясно, що такі події мають бути емоційно значущими, інакше ми б їх просто не помічали. Як не прикро, такі емоційні події зазвичай є політичними кризами чи війнами, соціально-психологічними травмами.

У цьому сенсі драматичні події 2013-2014 рр. психологічно додали в наше відчуття поточної історії не рік, а кілька. Тому що великою ілюзією "першої доби новітньої незалежності" (так наші історики майбутнього назвуть період 1991-2013) була віра в можливість безконфліктності і того, що хтось дасть нам спокійно борстись у своїх суперечках, пошуках шляху і вектору.

Ми саме є прикладом блискучого виживання за найнесприятливіших умов і безкінечного відродження як фенікс із попелу. Ми є найбільшим у Європі народом, який створив власну державність після стількох століть її відсутності. Порівняймо українців з гірськими словаками чи лісовими естонцями. Невеликі консолідовані спільноти. А у нас це була б область за розмірами. А з огляду на розміри держави нас не повинні дивувати деякі регіональні розбіжності. Диво те, що з різних причин ця строката українська спільнота тримається купи, і сепаратизм у нас – дарунок від сусідів. І як в таких розмірах збереглась етнічність? Як українська ідентичність відродилась/утвердилась в таких соціальних масштабах, щоб 2014-го держава не рухнула? Ми все посипаємо голову попелом: як усе недосконало, не мислять усі однаково, суспільство сегментовано за переконаннями, за поколіннями, за регіонами, "великого стрибка" до загального щастя не відбувається...

А от з погляду історичних аналогій Україна становить собою унікальний приклад єдності за умов демократії, а не диктатури. Бо у нас, окрім держави є й суспільство. «Доба бездержавності» привчила українців бути у вічній опозиції до влади і виживати та зростати незалежно від її зусиль. Тому навіть найнедосконаліша українська держава неспроможна масштабно зіпсувати життя народу, оскільки це не вдалося ані Російській імперії, ані Радянському Союзу. Багато в чому сила, а не слабкість України – в її різноманітті: якщо Львів і Маріуполь живуть разом, попри все, що суспільство критикувало 25 років і відчуло за останні три, значить щось їх тримає. І цікава історія подальшої інтеграції та консолідації України буде повчальною для інших. Аналогів немає.

Романченко Д. В.

здобувач вищої освіти 1 курсу
юридичного факультету,

Левін О. Л.

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОГОЛОШЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Першим кроком до ефективного та правового закріплення незалежності України стало прийняття Декларації України, прийнятої Верховною Радою 16 липня 1990 року. Цей документ визначав державний суверенітет України як верховенство та незалежність, повнота і неподільність влади республіки на її території, а незалежність і рівність у зовнішніх відносинах. Декларація висловлює бажання людей створити демократичне суспільство, засноване на потребах всебічних прав і свобод людини, необхідності побудови верховенства права та всебічного політичного, економічного, соціального та духовного розвитку українського народу.

Прийняття Основного закону України є вірогідним і природним висновком тривалого, надзвичайно складного та суперечливого конституційного процесу в Україні. Почалося це тоді, коли Верховна Рада прийняла претензію на державний суверенітет України і проходила у два етапи.

Перша фаза: 1990-1993. Основним на цьому етапі була розробка логічного, юридично повного проекту конституції на основі чинних конституційних положень, який відповідав би очікуванням громадян. У липні 1993 року Верховна Рада винесла його на публічне обговорення. Як результат, у жовтні 1993 року Верховна Рада доручила Конституційному комітету допрацювати проект Конституції та опублікувати його в засобах масової інформації. Перший етап конституційного процесу завершився публікацією проекту.

Друга фаза: 1994-1996 рр. Він розпочався 20 вересня 1994, коли Верховна Рада визначила склад і принципи роботи нової Конституційної комісії. В їх число входили представники законодавчої, виконавчої та судової влади. Комісію очолили Президент України Леонід Кучма і голова Верховної Ради Олександр Мороз.

Основна дискусія стосувалася форми правління (президентської або парламентської республіки), рівності різних форм власності, державного статусу української мови, державної символіки, розміщення іноземних

військових баз в Україні, правового статусу Республіки Крим і розподіл повноважень між гілками влади, гарантії соціальних прав. На початку квітня 1996 року питання проекту Конституції України було включено до порядку денного сесії Верховної Ради, а 17 квітня 1996 року розпочалось обговорення проекту, запропонованого Конституційним комітетом. За результатами його розгляду для завершення проекту було утворено тимчасовий спеціальний комітет Верховної Ради.

З 28 травня по 4 червня 1996 року проект Конституції був розглянутий і прийнятий Верховною Радою в першому читанні. Однак 19 червня 1996 року проект був заблокований у другому читанні. За цих умов Президент оголосив 26 червня 1996 р. український референдум, на якому був прийнятий проект Конституції, який не був прийнятий Верховною Радою. Протистояння між президентом та Верховною Радою знову загострилося. Це змусило більшість депутатів повернутися до проекту конституції.

Результати референдуму мають велике значення. Врешті-решт, це дозволило Україні утвердитися на міжнародній арені як незалежна держава. До 1 грудня 1991 р. одна держава офіційно не визнавала Україну незалежною, а 2 грудня 1991 р. Польща та Канада, а потім і все світове співтовариство визнали незалежність.

Для народу України референдум є не лише випробуванням на політичну зрілість, а й демократичною школою, оскільки вперше в історії України майбутнє цієї країни належить насамперед людям. Референдум підтвердив справжню здатність українського народу самостійно вирішувати найважливіші питання суспільного та державного життя. Цей вияв волі народу відкрив шлях для створення Суверенної Соборної Української Держави, для побудови демократичного суспільства.

26 років - це шлях, який дав досвід молодій державі. Можна сказати, що наша країна пройшла всі випробування незалежності, починаючи з руху за створення незалежної України, Закону про незалежність, референдуму, виборів першого президента і прийняття Конституції.

-
1. Історія України. Короткий огляд, Дрогобич, 1992 р.
 2. Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року.

Серга Д. О.

здобувачка вищої освіти 1 курсу
юридичного факультету

Демичева А.В.

кандидат соціологічних наук, доцент,
доцент кафедри

соціально-гуманітарних дисциплін

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТРАЄКТОРІЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЇЇ ПРОЯВ В УКРАЇНІ

Стає все більш очевидним, що людство розвивається по шляху посилення взаємозв'язку і взаємозалежності різних країн, народів і культур. Цей процес, що охопив різні сфери суспільного життя всіх країн світу, в сучасній науці отримав назву глобалізації. Процес глобалізації зовсім не новий. Незважаючи на певну ізольованість, роздільність культур та цивілізацій в часі й просторі, між ними виникали численні мережі торгово-економічних, культурних зв'язків з різним ступенем інтенсивності в різні століття, ініційовані, як правило, найбільш розвиненими цивілізаціями, які розширюють свій вплив на інші цивілізаційні світи. Сучасна глобалізація за своїми масштабами і наслідками є абсолютно унікальним явищем. По-перше, будучи результатом експансії західноєвропейської цивілізації, вона охоплює всю населену частину планети, набуває всесвітній характер. По-друге, підкоряючи простір і час за допомогою новітніх технологічних засобів, вона максимально зближує різні країни та культури. По-третє, вона має системний характер, оскільки охоплює практично все - економічні, технологічні, політичні, соціокультурні - аспекти життєдіяльності сучасних суспільств.

З кінця ХХ в. глобалізація все більше виявляє себе як соціокультурне явище. Термін «глобалізація культури» з'явився в кінці 80-х рр. в зв'язку з проблемою зближення націй і розширенням культурних контактів народів. Можна дати визначення цьому феномену: глобалізація культури – це прискорення інтеграції націй в світову систему в зв'язку з розвитком сучасних транспортних засобів і економічних зв'язків, формуванням транснаціональних корпорацій і світового ринку, завдяки впливу на людей засобів масової інформації [1]. Це викликано виникненням цілого ряду порівняно нових тенденцій в процесі розвитку культури в умовах глобалізації:

- 1) збільшення швидкості і масштабів соціокультурних змін в цілому;
- 2) домінування інтеграційних тенденцій в культурі на тлі загострення тенденцій її диференціації в різних соціальних системах;
- 3) підвищення інтенсивності культурних взаємодій в інформаційному суспільстві;

4) наступ західної культури, найчастіше в досить агресивних формах (культурна експансія, вестернізація);

5) зростання масштабів культурної індустрії в зв'язку з появою ТНК в сфері виробництва культурних товарів і послуг;

6) посилення впливу глобалізації на ціннісно-нормативні основи національних культур в процесі модернізації суспільств;

7) глобалізація символів і універсалій культури, особливо масової;

8) загострення потреби культурної ідентифікації в цих умовах;

9) розширення впливу англійської мови в сучасних засобах комунікації і спілкування.

Ці тенденції характеризують різні грані прояву глобальних процесів у світовій культурі, показують воістину «глобальний» масштаб глобалізації в сучасному світі. Зрозуміло, кожна з перерахованих тенденцій «обросла» безліччю окремих проблем, які, в своїй сукупності, істотно змінюють життя сучасного суспільства в цілому, не дивлячись на її зберігається різноманіття. Глобалізація радикально змінює наше уявлення про культуру, яка розглядалася переважно як щось успадковане. У нових умовах відбувається виникнення різноманітних глобальних і локальних «соціокультурних гібридів». Як зауважує дослідник Д. Іванов, культурні гібриди - парадоксальні з'єднання цінностей, символів і поведінкових зразків західної масової культури і етнічних, регіональних, традиційних культур. В результаті експансії транснаціональної масової культури і поширення культурних гібридів виникає феномен мультикультуралізму - співіснування на території національної держави різних культур [2, с.53]. На пострадянському просторі, а зокрема в Україні, має місце тенденція до культурної гібридизації, яка виявляється тісно пов'язаною з проблемою можливості творчого переосмислення інокультурного досвіду та створення власних моделей організації суспільного життя, що використовують досягнення як західних та східних, так і вітчизняної культури. Отже, культурна гібридизація – це змішання, взаємопроникнення і переробка елементів різних культур в певному соціокультурному просторі. Однак інтенсифікація міжкультурних комунікацій у сучасному світі не обов'язково веде до загальної стандартизації та уніфікації на основі європейської культури. Локальні культури здатні адаптувати глобальні тренди до своєї «місцевої» специфіки, поєднуючи культурну гомогенність та гетерогенність.

Вважаємо, що соціокультурна глобалізація є найбільш складним і суперечливим процесом у розвитку сучасного світу, оскільки зачіпає такі сфери, як наука, освіта, культура, етика, ідеологія і т. д., і породжує не тільки взаємопроникнення, але й взаємовідштовхування культур.

1. Культурна глобалізація та принципи сучасної культурної політики. URL. <https://buklib.net/books/35857/> (дата звернення 27.02.2021).

2. Іванов Д. Теоретические модели глобализации. *Вестник Санкт-Петербургского университета*. Сер. 6. 2007. Вып. 4. Социология. С. 52-57.

Старик-Блудова А. Ю.

здобувач вищої освіти
юридичного факультету,

Демичева А В.

кандидат соціологічних наук, доцент,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

КОНФЛІКТИ У СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Світова хроніка від найдавніших часів до сьогодення показує, що конфлікти є неминучими, триватимуть і продовжуватимуться, і вони вважаються обов'язковою складовою суспільного існування. Молодіжне, а саме студентське, середовище не позбавлене конфліктів, оскільки існує безліч різних проблем як у самому студентському середовищі, так і взаємодії із зовнішнім середовищем. Студентський вік характеризується як період інтенсивного психічного, особистісного та інтелектуального розвитку. Проблемні ситуації у студентів дуже різнобічні та масштабні. Студенти стикаються з конфліктами як у навчальних закладах, так і поза них. Однак слід зазначити, що вони в основному пов'язані з освітнім процесом та особистими соціально-психологічними причинами [1, с. 321].

Існує багато класифікацій конфліктів за різними стандартами. Конфлікти можуть виникати усередині нас та між нами. Відповідно до цього стандарту, розрізняють внутрішньоособистісний, міжособистісний, між особою і групою та міжгрупові конфлікти. Внутрішньоособистісні конфлікти є абсолютно у кожного. На психологічному рівні вони містять невирішені суперечності із самим собою. Згодом вони якимось чином поширюються на інших людей, і виникає інший тип конфлікту.

Молоді люди шукають перспективні психологічно-соціальні умови для спілкування, очікуючи щирості та співчуття інших, а також шукають однодумців, які можуть поділитися проблемами студентського життя. Однак такий вид спілкування між молоддю, як правило, егоцентричний, оскільки бажання висловити власні думки та повідомити про свої проблеми перевищує інтереси та почуття іншої людини. Це призводить до напруженості в міжособистісних стосунках і, як результат, міжособистісних конфліктів у студентському середовищі. Міжособистісний конфлікт - важлива психологічна проблема, яку потрібно вирішувати [2, с. 108].

Найпоширеніший тип конфлікту між студентами - це між особистістю та групою. Його поява пов'язана із ситуацією, коли хтось із студентів не хоче слідувати встановленим нормам поведінки чи спілкування. Наприклад,

студенти звикли готувати питання семінару, але коли один одногрупник відмовляється це робити, то схиляє інших розділити між собою питання. Це спричиняє незадоволення більшості людей, адже якщо працювати таким чином, рівень знань буде дуже низьким. Тому виникають конфлікти між групами та окремими особами. Також цим різновидом конфлікту є конфлікт між старостою та групою. Наприклад, коли старости намагаються підкорити інших студентів своєї групи, не враховуючи їх думки та позиції. Така поведінка заважатиме іншим висловлюватися, захищати свою думку та займати важливу позицію в колективі. Адже на сьогоднішній нашому соціуму потрібні активні та творчі молоді люди з креативним мисленням та світобаченням.

Конфлікти у відносинах викладача та студента, найчастіше, виникають через різницю у ціннісних орієнтаціях, нетактовність у спілкуванні, різницю у взаємних очікуваннях або рівень професіоналізму викладача та успішність студента. Остання причина конфлікту є найзначнішою у взаєминах викладач - студент, оскільки студенти розцінюють виявлення викладачем низького професійного рівня як прояв невиконання студентом зобов'язання вищого навчального закладу перед ним. Окрім того, багатьох студентів не влаштовує відокремлення науки від реальних життєвих умов [4, с. 318].

Причиною міжособистісних конфліктів у студентському середовищі може бути спотворення сприйняття та розуміння ситуації, поведінка однієї особи до іншої або одностороннє нерозуміння.

Водночас, поряд з окремими особистісними конфліктами в університетах існують і конфлікти між групами - студентські групи конфліктують з представниками адміністрації, деканата, профспілки чи інших груп [3, с. 124]. Запобігання міжособистісного чи конфлікту між групами - одна з найголовніших завдань групи, адже набагато простіше попередити конфлікт, замість того, щоб вирішувати його конструктивно.

Всю сукупність причин конфліктів, запроваджених у світовій літературі, можна розділити на чотири основні групи:

1. Психологічно-соціальні причини (соціально незрілі особи у колективі; відсутність свідомої дисципліни; низька мотивація до навчання; особисті негативні риси характеру тощо).

2. Причини організаційного характеру (недоліки в організації навчальної та позанавчальної роботи; недостатня підготовка, малодосвідченість викладачів щодо запобігання конфліктам).

3. Морально-етичні причини (відсутність морального виховання студентів, яка проявляється як грубість і нечесність, неповага до загальнолюдських цінностей, порушення правил спілкування; приниження самооцінки одногрупників).

4. Релігійно-політичні причини (різноманітність світогляду студентів та недостатня толерантність до думок інших), які мають актуальне значення на сьогоднішній день, коли релігійні та політичні проблеми стають дедалі

серйознішими.

Розуміння цих причин допоможе викладачам проводити активні профілактичні заходи щодо запобігання конфліктам між студентами.

Потрібно зазначити, що переважна більшість студентів не є втягнутими у конфлікти, це особливо стосується старшокурсників, оскільки вони адаптувались до навчання, закладу та налагодили стабільні стосунки зі своїми одногрупниками, в яких знайшли справжніх друзів та товаришів. Майбутні фахівці, які провчилися у закладах вищої освіти 4-5 років, знайомі з різними видами освітньо-професійної діяльності, звикли до викладачів та їх вимог щодо засвоєння матеріалів. Тому, порівняно з першим курсом, студенти почуваються більш-менш комфортно в вищому навчальному закладу, і студенти більше не відчують страх перед викладачами, як це було раніше, що полегшує їм висловлення своїх думок та захист свого статусу.

1. Анцупов А.Я., Шипилов А.И. Конфликтология: учебник для вузов. М.: Эскимо, 2009. 321 с.

2. Гришина Н.В. Психология конфликта. СПб.: Питер, 2005. 544 с.

3. Галаган В., Орлов В.Ф., Отич О.М., Фурса О.О. Психология конфликта К.: ДЕДУТ, 2008. 422 с.

4. Резван О. Педагогічні конфлікти в сучасному вищому навчальному закладі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. 2009. Випуск 2. С. 315-319.

Староконь Ю.М.

здобувач вищої освіти 1 курсу
юридичного факультету

Левін О. Л.

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри

соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СОЦІАЛЬНІ ПРОЦЕСИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

На сучасному етапі розвитку та реформування українського суспільства актуальним питанням є вивчення реформаційних процесів, які відбуваються і пов'язані з новими умовами глобалізаційних змін, тому що ці зміни торкаються всіх основ життєдіяльності суспільства його політичної, економічної, соціальної та інших сфер. З цього боку треба розглядати

проблеми структуризації українського суспільства, що зумовлено формуванням нових прошарків, класів та груп, нових статусно-рольових відносин індивіда, зміну соціальної ідентифікації, тобто вони потребують вивчення процесів трансформації, які супроводжуються соціально-структурними перетвореннями, мають місце в усіх пострадянських країнах та разом з тим і ряд особливостей, які притаманні сучасним процесам саме українського суспільства, тому на думку багатьох науковців, є актуальним зосередження уваги саме на цих аспектах.

Упродовж останніх років відбуваються глибокі трансформації українського суспільства, котрі не могли не позначитися на його соціальній структурі. Зміни відносин власності та влади, впровадження ринкових механізмів, що зумовило зникнення старих і появу нових верств населення, збільшення вагомості нових соціальних груп, зміну способів поведінки і соціальних взаємодій. Відтак формуються контури нової соціальної структури. Усе вище перелічене об'єктивно акцентує на необхідності теоретичного аналізу сучасного стану соціальної структури українського суспільства та динаміки її змін, соціокультурних вимірів соціальної стратифікації. Вже другий десяток років Україна проходить цю в смугу історичних перетворень, яку історики і політологи визначили як «перехідний період» або «транзит». Називають також модернізація, постмодернізація. Однак мова йде про одне й те саме: величезна частина європейського простору, населена п'ятьма десятками мільйонів людей, починаючи з початку 1990-х років минулого сторіччя, щодня і щогодини зазнає змін глибинних основ людського життя, перетворення базисних економічних, політичних, соціальних структур, культури і власності, способу і стилю життя. В цьому процесі слід визначити, які ж верстви, класи і групи, що складають цей соціум, зазнають змін від тих чи інших реформ, які ж зміни відбулися у соціальній структурі України останніми роками і які наслідки треба очікувати від цих процесів у майбутньому. Особливої актуальності набуває питання про подальше розшарування населення за певними критеріями у певні соціальні групи, поіменовані соціологічною наукою соціальними стратами. [1]

У соціології відомі чотири історичні типи соціальних структур: рабство, касти, стани й класи. Приналежність до соціальної верстви в рабовласницькому, кастовому й станово-феодальному суспільствах фіксувалася офіційно-правовими або релігійними нормами. У класовому ж суспільстві нікого нікуди не приписують. Тому точно й однозначно визначити кількість класів у тій або іншій країні, число страт або верств, на які вони розбиваються, приналежність людей до страт дуже складно. От чому в сучасній соціології існують різні типології класів.

Такий статистичний показник як коефіцієнт Джині, розрахований на основі офіційних даних, у 2005 р. та 2010 р. мав значення відповідно 29,02 та 24,82, що мало вказувати на вкрай низький рівень диференціації доходів. За

такого його значення, Україна, разом зі Швецією, є країнами із найнижчим ступенем економічної нерівності у світі [2]. Ці дані публікуються Світовим Банком та широко і некритично використовуються дослідниками.

Українське суспільство з 1991 року, як відомо, знаходиться в умовах перехідного стану. Специфіка еволюції його соціальної структури на сучасному етапі полягає в тому, що чисельність тих індивідів і соціальних груп, які знаходяться на стику різних соціальних класів, не зменшується, а сам процес не стабілізується [3]. Соціальна структура тим часом лишається аморфною і продовжується процес люмпенізації населення. Сучасне українське суспільство вирізняється ще й тим, що у формуванні його соціальної структури значну роль відіграють фактори особистої зацікавленості певних осіб у владі, як у найприбутковішому бізнесі [4].

Відтак, соціальна структура сучасного українського суспільства залежить від спрямування сутності соціальних трансформацій, що відбуваються зараз і сутність яких полягає у наступному:

- 1) зміні суспільної форми всіх основних соціальних інститутів: економічних, політичних, культурних, освітніх;
- 2) трансформації соціальної структури: класів, груп і спільнот; відновлення їх як суб'єктів власності і влади;
- 3) продовження процесів соціальної мобільності і маргіналізації;
- 4) зміні рис соціального статусу (радянський критерій – місце людини у системі влади та управління; сучасний – доходи і власність), тобто майновий чинник став стрижнем трансформації;
- 5) пониженні соціального престижу освіти, кваліфікації і культури у формуванні високих статусних груп;
- 6) поглибленні соціальної поляризації суспільства [4].

Протягом 1998-2011 років продовжувався процес змін кількісного і якісного складу соціальної структури України, докорінні перетворення якої розпочалися з 1991 року. Від початку перебудови і дотепер вітчизняна соціальна структура нараховує три класи, шість страт і два перманентні, але поки що вельми стійкі, вертикальні утворення: кримінальне та маргінальне.

Соціальна структура сучасного українського суспільства, зазнавши значних змін порівняно з радянським періодом, продовжує процес структуризації у більшості шляхом латентних процесів, лицемірства системи, подальшої маргіналізації, а не рідко й криміналізації населення, формування подвійної моралі і стандартів, і, на жаль, ще далека від завершення. В подальшому, на мою думку, можливі два альтернативні напрямки соціальних змін: більш активне і поступове формування середнього класу, або утворення соціально-поляризованого суспільства з двома основними соціальними групами – багатими та бідними, що нині, на жаль, є більш характерним для України.

1. Бакіров С.В., Фісун О.А. Українські трансформації: специфіка, етапи, тенденції. *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. Збірник наукових праць*. 2007. С. 211–220.
2. World Development Indicators [Електроний ресурс] – Режим доступу: <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx>.
3. Романчук О.І. СИСТЕМА, або Де криються причини наших невдач. *Універсум*, 2005. № 7-10. С. 24-30; Рябченко В. Оздоровлення суспільства: концептуальні положення, принципи, пропозиції. *Освіта*, 2007, 31 жовт.–7 листоп. С. 6-7.
4. Ковтуненко С. Власть – самый прибыльный бизнес. *Панорама*, 2009, 9-16 апр. С. 52; Коломойцев В. На чем ездят украинские депутаты? *Панорама*, 2009, 22-28 окт.; Влада як шлях до особистого збагачення. *Персонал плюс*, 2011. 14-20 квіт.; Викладач М.П. Допоки. Про криміналітет і безвідповідальність влади. *Персонал плюс*, 2010, 21.01.–02.02.

Серга Д. О.

здобувач вищої освіти 1 курсу
юридичного факультету,

Левін О. Л.

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В ПЕРІОД НЕЗАЛЕЖНОСТІ. ОСВІТА

Дослідити усі кроки розвитку освітньої культури українського суспільства в період незалежності, проблематику розвитку освіти цього періоду, основні засади розвитку освіти незалежної України.

Після того, як Україна здобула незалежність, почав формуватися новий етап розвитку національної культури України та її суспільства загалом. Першим і достатньо значущим кроком нового етапу розвитку національної культури, стало прийняття Закону України “Про освіту”, прийнятий 23 травня 1991 року. Він постановив школу як основу соціально-економічного та духовного розвитку держави. Керуючись цим законом освіта повинна бути гуманною, незалежною від політичних партій, доступною, забезпечувати зв’язок з національною культурою і традиціями, рівні можливості для всього суспільства, відповідати світовому рівню. [1]

13 травня 1999 року було прийнято Закон України “Про загальну середню освіту”, який містив основні засади розвитку та функціонування системи загальної середньої освіти. Встановлено види загальноосвітніх навчальних закладів, а саме: середня загальноосвітня школа, спеціалізовані

школи, ліцеї, гімназії, колегіуми. Було запроваджено поступовий перехід до 12-річного терміну навчання, введено дванадцятибальну систему оцінювання знань учнів. [2]

Головними завданнями загальної середньої освіти, згідно з статтею 5 Закону України “Про загальну середню освіту”, прийнятого 13 травня 1999 року, було: виховання громадянина України; розвиток здібностей, обдарування і наукового світогляду учня, формування його особистості; виховання в учня поваги до Конституції України, державних символів України, прав і свобод людини і громадянина, почуття власної гідності, відповідальності перед законом за свої дії, свідомого ставлення до обов’язків людини і громадянина; реалізація прав учнів на вільне формування політичних і світоглядних переконань; виконання вимог Державного стандарту загальної середньої освіти, підготовка учнів до подальшої освіти і трудової діяльності; виховання шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної мови, релігійних мов або мов меншин та рідної мови, національних цінностей Українського народу та інших народів і націй; виховання свідомого ставлення до свого здоров’я та здоров’я інших громадян як найвищої соціальної цінності, формування гігієнічних навичок і засад здорового способу життя, збереження і зміцнення фізичного та психічного здоров’я учнів. [2]

Починаючи з 2003-2004 навчальних років, розпочався перехід старшої школи на профільне навчання. Виходячи з цього формуються нові класи різних профілів, а саме: природничо-математичного, суспільно-гуманітарного, спортивного, технологічного та ін. Почало приділятися багато уваги вивченню національної культури, історії, традицій, поширюється вживання української мови у всіх сферах суспільного життя. 2008 року було прийнято рішення замінити вступні іспити до вищих навчальних закладів на зовнішнє незалежне оцінювання, яке забезпечує рівні умови для здобувачів вищої освіти [3].

Починає активно реформуватися система вищої освіти, яку громадяни України мають право здобувати безкоштовно, проходячи конкурсну основу у вищих навчальних закладах певних типів, до них відносились: коледжі, інститути, технікуми, університети та академії. Українська держава вкладаючи багато зусиль задля приєднання до Болонського процесу, прагнучи увійти до освітнього простору Європи. Суть цього простору полягає в тому, що формується загальноєвропейська система вищої освіти, яка засновується на спільності фундаментальних принципів функціонування. [4]

До проблем освітньої галузі належать: не відповідність матеріально-технічної бази вимогам часу, скорочення мережі шкіл, дошкільного та позашкільного виховання, погіршення забезпечення технічними засобами навчання та підручниками, перевищення випуску спеціалістів низки професій над потребою, які призводять до підвищення кількості безробітних з вищою освітою. [3]

Отже, проголошення незалежності України стало початком тривалих національно-визвольних змагань українського народу та його історії. Було багато перемог та поразок, але вони не зломали моральних дух українців, їх прагнення до національної державності було набагато сильнішим, як це могло здатися. Наше майбутнє залежить тільки від нас, нашої національної сили, нашого бажання та наполегливості.

1. Закон України "Про освіту". *Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР)*, 1991, N 34, ст.451.
2. Закон України "Про загальну середню освіту". *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1999, № 28, ст.230.
3. Крип'якевич І. Історія України. Львів, 1992.
4. Дорошенко Д. Історія України. 1917-1923. Т. 1. *Прапор*. 1990. № 11-12; *Березіль*. 1991. № 1, 3.

Тараненко М. Г.

здобувач вищої освіти 1 курсу
юридичного факультету

Левін О. Л.

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ІСТОРИЧНІ УРОКИ ЗДОБУТТЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ: УКРАЇНСЬКИЙ ВИМІР

У 1989–1990 рр. в СРСР поряд із соціально-економічними проблемами гостро постало питання щодо зміни державного ладу країни. 17 березня 1991 р. відбувся Всесоюзний референдум з питання збереження Радянського Союзу. Під час його проведення в Україні Верховна Рада задала питання жителям республіки, звучало воно так: "Чи згодні Ви з тим, що Україна має бути у складі Союзу Радянських Суверенних Держав на засадах Декларації про державний суверенітет України?"

Народ України дав позитивну відповідь, а саме (80,2% від тих, хто взяв участь у голосуванні). Попри суперечливість результатів референдуму й опитування, було очевидно, що громадська думка в Україні схиляється в сторону незалежності.

Після проведення референдуму розпочався так званий "Новоогарьовський процес" – переговори керівників дев'яти республік, включаючи Україну, та президента СРСР М. Горбачова про новий союзний

договір. Попереднє підписання договору планувалося провести 20 серпня 1991 р. Це слідувало останньою спробою М. Горбачова врятувати державну цілісність СРСР шляхом компромісу між республіками і центром. У цей процес втрутилися консервативні сили, які мали на меті не тільки зберегти єдину союзну державу, а й не допустити її безпосереднього оновлення у будь-якій формі.

19 серпня 1991 р. Реакціонерами було здійснено спробу державного перевороту. Під час якої вони заблокували М. Горбачова на дачі у Форосі, найближчими співпрацівниками президента СРСР було оголошено про створення Державного комітету з надзвичайного стану (ДКНС, рос. – ГКЧП), до якого увійшли вісім осіб. А саме віце-президент СРСР Г. Янаєв, прем'єр-міністр В. Павлов, голова КДБ В. Крючков, міністр оборони Д. Язов та міністр внутрішніх справ Б. Пуго.

Вони заявили про свій намір відновити в країні порядок і не допустити розпаду СРСР. Наслідками всіх цих подій було призупинення діяльності політичних партій, громадських організацій і масових рухів. Також заборонялося проведення страйків, демонстрацій та мітингів. Було встановлено контроль над засобами масової інформації. У деяких регіонах Радянського Союзу на шість місяців запроваджувався надзвичайний стан.

Заколотники одразу ж зіткнулися з рішучою протидією керівництва РРФСР на чолі з Президентом Росії Б. Єльциним. Для захисту демократії виступили десятки тисяч жителів Москви, а також інших міст СРСР. Серед яких були й представники України під синьо-жовтими прапорами. Рішучі дії Б. Єльцина підтримали більшість урядів країн світу. Заколот був повністю провалено.

Цей заколот показав реальні, а не декларативні позиції й наміри всіх політичних сил та державних органів в Україні. Керівництво ЦК КПУ дотримувалося позиції заколотників. Секретаріатом ЦК було надіслано шифрограму, у якій схвалювався переворот і парткомам пропонувалося надати підтримку діям ДКНС.

Присланий до України генерал Варенников заявив, що в разі негативного ставлення до рішень ДКНС проведення страйків та акцій непокори будуть притягнуті війська. Л. Кравчук та очолювана ним Президія Верховної Ради України (в складі якої була більшість представників КПУ) закликали до спокою і витримки. Але при цьому Я. Кравчук заявив, що будь-які зміни повинні відбуватися на основі закону і підстав для введення в республіці надзвичайного стану немає.

Послідовно й рішуче проти заколотників виступила лише опозиція - представники Руху і новоутворених демократичних партій в Україні. Вони висунули пропозицію засудити заколот спеціальним рішенням Верховної Ради УРСР. За умови якщо Президія Верховної Ради спробує блокувати надання належної оцінки дій ДКНС, демократи повернули велику роботу в масах. Почалася підготовка до страйку.

24 серпня 1991 р. Верховна Рада Української РСР прийняла історичний документ а саме – Акт проголошення незалежності України, у якому, зокрема, підкреслювалося: "Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки урочисто проголошує незалежність України та створення самостійної української держави – України. Територія України є неподільною і недоторканою. Віднині на території України мають чинність виключно Конституція і закони України". Тим самим було покладено кінець юридичному існуванню УРСР. На політичній карті світу з'явилася нова суверенна держава – Україна. Акт проголошення незалежності України, день прийняття якого став національним святом держави, не був випадковим явищем. Прагнення до національного суверенітету випробувано віками. Право самовизначення – це право народу самому визначати свою долю.

Акт проголошення незалежності України – це документ великої історичної ваги, який, досягнувши історичної справедливості, став закономірним наслідком процесу розвитку українського народу.

Згідно з чинним законодавством того часу, питання про реалізацію права народу України на самовизначення виходило за межі компетенції Верховної Ради УРСР і мало вирішуватися виключно Всеукраїнським референдумом. Тому того самого дня було прийнято й постанову Верховної Ради УРСР "Про проголошення незалежності України", якою передбачалося провести 1 грудня 1991 р. Всеукраїнський референдум на підтвердження Акта проголошення незалежності України.

Референдум відбувся у назначений термін; 90,32 % громадян, які брали участь у референдумі, на запитання в бюлетені щодо підтвердження Акта відповіли: "Так, підтверджую". Позитивну відповідь дало населення всіх областей України і Криму незалежно від їх національного складу. Підсумки референдуму засвідчили прагнення народу бути повноправним господарем на власній землі, а не "молодшим братом", частиною ще однієї імперії з оновленим фасадом. Результати голосування ознаменували повноправне входження України до світового співтовариства вільних держав. Почалася хвиля дипломатичного визнання України як незалежної держави.

1 грудня 1991 р. Україна обирала першого Президента своєї самостійної держави. До виборчого бюлетеня по виборах Президента України було включено шість кандидатів – В. Гриньова, Л. Кравчука, Л. Лук'яненка, Л. Табурянського, В. Чорновола, І. Юхновського. Кандидат у Президенти України О. Ткаченко на останньому етапі боротьби зняв свою кандидатуру і закликав виборців голосувати за Л. Кравчука. Опозиція не спромоглася виставити єдиного кандидата: Рух висунув голову Львівської обласної Ради В. Чорновола, однак його лідери І. Драч і М. Горинь, як і Українська республіканська партія, агітували за голову УРП Л. Лук'яненка, Партія демократичного відродження України (ПДВУ) – за керівника Народної ради в парламенті України, академіка І. Юхновського, та за одного з лідерів ПДВУ, народного депутата В. Гриньова.

Уже в першому турі, набравши 61,6 % голосів, переміг Голова Верховної Ради України, у недалекому минулому завідуючий ідеологічним відділом ЦК КПУ, секретар ЦК КПУ Л. Кравчук. Він став першим Президентом незалежної України.

1. Акт проголошення незалежності України (24 серпня 1991р.)
2. Алексєєв С. В., Ляшенко Є. П., Довбня О. А. Історія України: Короткий курс лекцій. Краматорськ : ДДМА, 2007. 228 с.
3. Алексєвич С. О. Чорнобиль: хроніка майбутнього / Оксана Забужко (пер.і післямова). К. : Факт, 1998. 194 с.
4. Безотосний М. Т. Україна в добу сталінщини: історія опору / НАН України; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень. К., 2002. 128с.
5. Бойко О. Д. Нариси з новітньої історії України (1985-1991 р.р.): Навч. посібник для студ. вищих навч. закл. К. : Кондор, 2004. 358 с.
6. Вячеслав Чорновіл. Політика та правда життя: У 3-х ч. / Г. Васишин (уклад.). К., 1999.
7. Гісем О.В., Даниленко В.М., Левітас Ф.Л., Ольбішевський А.Л., Панченко П.П. Історія України ХХ ст. Для тих, хто готується до іспитів: Довідник / Інститут історії України НАН України; Київський міжрегіональний ін-т вдосконалення вчителів ім. Бориса Грінченка / П.П. Панченко (ред.). К. : Ніка-Центр, 1999. 157с.
8. Горбачев М.С. «К полномочию Советов и созданию социа правового государства». М., 1988. 360 с.
9. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. К.: Товариство «Знання» України, 1991. 240 с.
10. Декларація про державний суверенітет України. *Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР)*, 10.07.1990, N 31, ст.429.
11. Енциклопедичне видання у 6-ти томах «Україна: хронологія розвитку», видавництво «Кріон», 2010. - 751 с.
12. <https://uahistory.co/compendium/serednicka-ukraine-history-1939-2003-11-class/30.php>.

Татусько Д. Ю.

здобувач вищої освіти 1 курсу
юридичного факультету,

Левін О. Л.

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МОВНІ ПРОЦЕСИ У СУСПІЛЬСТВІ ЯК ЧИННИК ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Мова послугувала невід'ємним і досить важливим чинником у державотворенні. Адже саме мова є об'єднувальним елементом для населення. Мова є не лише засобом спілкування і мовної комунікації, а ще й головним чинником консолідації нації, оскільки сприяє єдності, вільному і культурному розвитку національної спільноти, зберігає етнічну особливість українського народу, а також забезпечує здоровий духовний і ментальний розвиток. Тож можна вважати, що мова виступає могутнім засобом зміцнення національної свідомості.

Українці є провідним мотивом в державному будівництві, адже вони є корінним і домінуючим етносом, що і дав назву нашій країні – «Україна». Наші думки збігаються з працею Ірини Магрицької «Українська мова як чинник державотворення», де вона наголошує на тому, що українська мова – це сила, яку наповнюють такі компоненти: соборність, єдність, духовність, основна національна ідея [1].

Мета роботи полягає в визначенні провідної ролі української мови в державотворенні, розглянути основні мовні процеси у суспільстві, що сприяють державотворенню, а також зазначити мовні недоліки після прийняття Україною Незалежності.

Насамперед, українська мова зіграла дуже важливу і провідну роль в державотворенні. Адже за українську мову боролися чимало митців та наших предків загалом, які зазнали репресій в часи СРСР, а саме: Микола Хвильовий, Валер'ян Підмогильний, Микола Куліш, Микола Зеров та багато інших.

Мова є невід'ємним елементом європейського принципу «одна нація – одна мова – одна держава». Що ще раз підкреслює значимість української мови в процесі державотворення. М. Сігуан та У. Ф. Маккі стверджували: «Мова виражає єдність держави. В національній державі ототожнюються держава, нація і мова».

Основними мовними процесами в суспільстві як чинники

державотворення є:

- усна й писемна комунікація однією мовою – українською;
- боротьба за вільне володіння мовою нашого етносу;
- об'єднання слов'янських народів в одну державу, яку вважають своєю корінною територією;
- створення різних таємних і відкритих організацій, головною метою яких була – пропаганда української мови та залучення до володіння нею;
- патріотичний дух та соборність єдиномовців.

Однак після того, як Україна стала Незалежною, а українська мова визнана державною, майже половина населення спілкується все ж таки російською. У нашій країні присутня двомовність, хоч і неофіційно. А деякі українські міста формально вважаються російськомовними, в яких чисту українську мову зустріти та почути дуже важко.

Отже, підбивши підсумки, можемо сказати, що українська мова послугувала значимою провідною силою в державотворенні, об'єднавши собою єдиномовне населення, тим самим розбудивши в них дух нації і відчуття спільного корінного етносу. Як результат, ми досягли бажаного – Україна визнана Незалежною, а державною мовою стає українська.

Однак після численних поразок і перемог, деякі верстви нашого населення все ж не бажають комунікувати національною мовою. Тож спеціальне завдання – єдність, ще не досягнуто.

1. Магрицька Ірина «Українська мова як чинник державотворення». URL: <https://universum.lviv.ua/magazines/universum/2004/4/mova.html>.

Тен К. Р.

здобувач вищої освіти 1 курсу
юридичного факультету,

Маргулов А. Х.

доктор історичних наук, доцент,
професор кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

РАДЯНСЬКІ ПЛАКАТИ ЯК ЗАСІБ ВПЛИВУ НА СУСПІЛЬСТВО

У Радянському Союзі і Україні держава була єдиним замовником масової візуальної комунікації. Плакати – важливий інструмент політичної пропаганди, тому на їх публікацію не шкодували ресурсів - виділялися великі

гроші. Стати членом Спілки художників означало, що ви могли отримати ці кошти, і ви могли отримати хороший дохід і безпечне життя за умови дотримання гласних і негласних правил. При створенні плаката автор міг отримувати суму, еквівалентну зарплати робітника за кілька місяців. Різні видавництва по-різному ставилися до творчості художників-плакатистів. «Политиздат» і «Арт» платили більше (до 600 рублів за плакат), а «Агітплакат» - дешевше (до 200 рублів).

Роль плакатів в радянській пропаганді важко переоцінити. Комуністичне суспільство сприяє формуванню світогляду і поведінки людини. Політика і мистецтво Радянського Союзу були взаємопов'язані і взаємозалежні. Використання твору як наочної пропаганди допомагало досягти політичних цілей партії і її лідерів. Інша справа, що мистецтво необ'єктивне, зазвичай не має такої художньої цінності, тому що не виражає естетики. Відносини між мистецтвом і політикою залежать в основному від визначення пріоритету. У Радянському Союзі цей пріоритет - політика, а не естетика. Тому метою даної роботи є вивчення плакатів, які створено в 1920-30-і рр. як історичний матеріал і особливий контент.

Зразок візуальної комунікації, спрямованої на пропаганду і ідеологічний вплив на завершення, повністю підрозумовлюють радянську владу. А у висновках буде цілком зрозуміло, що влада СРСР досконало володіла технікою «промивання мізків», а мистецтво слугувало «ідейній переробці трудящих у дусі соціалізму». Жертви тоталітарної пропаганди вірили в неймовірне – безкласовий устрій чи комунізм через 20 років, і не бачили очевидного – проведення прискореної індустріалізації, голодомору 1932–1933 рр. і грубих порушень прав людини.

Мистецтво плаката привернуло увагу багатьох українців і зарубіжних країн. Дослідники і мистецтвознавці (Авраменко А.В., Демосфенова Г. А. Нурок, Н. Шантико, Л. Гарольд), але в основному ніяка робота не може повністю вирішити цю проблему, вона лише пригнічує більшість досліджень по цій темі. Важливі для нашого дослідження теоретичні основи пропагандистських елементів в радянських плакатах. У статті А.В. Авраменко автор згадує про мистецтво пропаганди в період становлення і зміцнення тоталітарних режимів. Радянський Союз візуально розглядав перехід від авангарду до соцреалізму, взявши плакат як зразок мистецтва і визначивши його роль в радянській пропаганді за довоєнні роки.

У будь-який момент талант художника – це свідчення величі, витримки і законності, підтримка органів влади. Мистецтво завжди виконувало певні політичні функції у талановитих художників, скульпторів і архітекторів як серйозні аргументи в руках правлячої еліти. Роботи допомагають маніпулювати свідомістю громадян, вони розглядаються як інструменти для задоволення духовних потреб. По-перше, необхідно дати визначення поняттю «пропаганда», хоча варіантів його тлумачення багато, і всі вони містять такий ключ, як «маніпулювання», «контроль», «формування

погляду», «право думки і поведінки людей». Таким чином, використання інформації керується натовпом і створює знання про певні громадські емоції, стимули до вжиття відповідних заходів. Тому його використовують і застосовують хоча б у вигляді реклами. Ефективна пропаганда заснована на таких принципах: завоювання довіри людей, простота і повторення ідей (зазвичай використовуються слогани), використання символів (специфічних картинок, ідей, дій та ознак речей) і зв'язування їх з висловлюваннями пропагандистів, спотворення і приховування «несприятливих» фактів, обман і цензура. Засобами пропаганди є пропозиції, які будуть просувати певні дії, підказки, побічно пропонувати ідеї, звернення до суспільства. Рекомендації можуть бути засновані на заперечення типу «краще або гірше» або «Друзі та вороги».

Отже, плакат показує всі ці дії всебічної триумфальності, ураження менталітету відсталого сільського господарства у старій імперії, де її анархія була хаотичною і безладною. Історія і політичні дослідження, а також радянське суспільство існували довгий час. Після революції, розрухи та громадянської війни під керівництвом Сталіна радянські республіки відкрили для себе новий фундамент і перспективи життя. Таким чином, «успіх» і «перемога» стали ключовими словами тієї епохи. Крім того, можна вказати на реальні досягнення - з'явилися певним чином під обраним кутом (перша і друга п'ятирічки, Стахановський рух керівників виробництва та ін.). Все це виводиться з фактів економічного розвитку. «Перемога» означає не тільки коли потрібна важлива «перемога», виникає «синдром промаху». Вони розширюються до повсякденного життя, створюючи у людей враження, що життя кожного поліпшується. Реальність така, що реальний дохід робітників становить знижено в дореволюційний період і великі досягнення тільки за рахунок істотного обмеження споживання. Однак в суспільній свідомості така теорія не діє. Насправді це слід пояснити державною політикою і особистою стабільністю як досягнення Сталіна. Перспективи дослідницьких питань пов'язані з аналізом важливих проблем, художник-плакатник повинен був виконати цікавий елемент національного замовлення. Однак в деяких роботах, навіть якщо сюжет - це таємний потяг до публіки, який надихнуло його діяльність та думки, викликає питання про ставлення художника до влади і суспільства.

1. Авраменко А. В. Радянський плакат 1920-1930-х рр. як засіб пропаганди. Київ: Наукові записки НаУКМА, 2010. Т. 101: Теорія та історія культури. С. 66-76.

2. Бабурина Н. Н. Советский политический плакат. Москва: Сов. художник. 1984. Ч. I-III. 342 с.

3. Владич Л. В. Майстри плаката. Київ: Мистецтво, 1989. 150 с.

4. Сысоев В. П. Александр Дейнека. Москва: Арт-Родник, 2010. 100 с.

5. Демосфенова Г., Нурок А., Шантик Н. Советский политический плакат. Москва: Сов. художник, 1962. 442 с.

6. Лукьянов М. В. Искусство плаката. Москва: Юный художник, 2003. 32 с.

7. Радянський політичний плакат. Колекція плакатів Серго Григоряна.

Тузлукова М. В.

здобувач вищої освіти 1 курсу
юридичного факультету,

Головіна О. В.

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМА КУЛЬТУРИ МОВИ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Українська мова, яку ми використовуємо для спілкування – це подарунок наших пращурів. Це найвеличніший скарб, який кожен повинен цінувати і відноситися до нього дбайливо, не забруднюючи мову, оскільки цим ми шкодимо не тільки собі, але і культурі нашого народу. Тому що без мови наше суспільство може припинити своє існування. Необхідно замислитись, яку історичну пам'ять ми передамо наступним поколінням, оскільки в нашій мові відобразилася духовна культура та історія нації. Чи зможемо ми зберегти свою яскраву, самобутню українську культуру в епоху комп'ютерної техніки та міграції нашого народу? Дотримання вимог культури мовлення допоможе нам в цьому.

Особливо актуальна проблема культури мови для майбутніх юристів. Повне опанування юриспруденцією неможливе без засвоєння культури слова, оскільки це є інструментом професії, зброєю в професійній діяльності. Необхідно дотримуватися норм мовлення, тому що це показник ерудованого спеціаліста. Сократ казав: «Заговори, щоб тебе я побачив». Таким чином, мовленнєва культура, а саме вміння користуватися сучасною українською літературною мовою є індикатором цивілізації.

Що означає «культура мови»? Цей термін можна трактувати в різних значеннях:

1) Вільгельм фон Гумбольдт, засновник Берлінського університету заявляв, що мова пов'язана з духовною силою нації, вона і є дух народу. Тобто можна розглядати культуру мовлення як частину культури народу.

2) Розглядаючи культуру мови в практичному значенні, то ми можемо казати про сукупність навичок і знань, які використовуються з метою спілкування.

3) Також даний термін можна трактувати як сферу лінгвістики. Саме лінгвістичні знання створюють мовленнєві норми.

За останні два десятиліття у функціонуванні української мови відбулися певні зміни. По-перше, розширились міжнародні контакти, збільшився потік іноземців та одночасно виріс відсоток людей, які мігрували

в інші країни. По-друге, на нашу мову перестала впливати офіційна та внутрішня цезура, а тому спілкування стало більш вільним та відкритим. Також з розвитком комп'ютерної техніки змінився спосіб комунікації: ми більше пишемо один одному, використовуючи електронні носії. Таким чином стиль життя формує нові способи спілкування. Варто зазначити, що під впливом часу та комп'ютеризації суспільства деякі слова починають відмирати, і в наш побут входять неологізми, які повністю відповідають сьогоденню. Цей процес можна вважати позитивним, оскільки нові поняття потребують нових назв. Таким чином загальний тренд – демократизація мови.

Але разом з позитивними змінами значно знизився рівень мовленнєвої культури суспільства. Основною негативною ознакою є збіднення нашої мови, яке відбувається за рахунок використання суржику, сленгу, жаргону та вульгаризмів. Засмічення і знецінення відбувається і внаслідок вживання англіцизмів. І нарешті безграмотність перестає бути недоліком, оскільки у повсякденному житті ми можемо спостерігати це явище у газетах, агітаційних плакатах. Студенти, на жаль, не завжди володіють нормами наукового стилю та мовлення. Таким чином, стала гострою проблема демократизації української літературної мови в наш час, а тому можна спостерігати значний рівень вульгаризації спілкування.

Однією з причин порушення культури слова в суспільстві є те, що інтелігентність стає незатребуваною в наш час, на зміну приходять інтелектуали та технократи, для яких людина перетворюється у спосіб вирішення суспільних задач. Що стосується молоді, то тут вже можна казати про психологічні чинники. Часто молоді люди свідомо використовують словесний «бруд». Це робиться для того, щоб привернути до себе увагу або це допомагає яскравіше проявити емоційно-експресивний стан через брак лексики. Ще однією причиною, на мій погляд, є низький рівень культури мовлення у ЗМІ та телебаченні. Не тільки політики, але і ведучі порушують мовленнєві норми. Щодня з екранів телевізорів ми чуємо слова-паразити. В цьому випадку створюється «замкнуте коло» - для молоді це стає нормою, а ЗМІ, реклама, література орієнтуються на них.

На появу англіцизмів у нашому спілкуванні вплинула комп'ютеризація, а також «мода» на нові слова, які витісняють вже існуючі, наприклад, використання слова «бойфренд» замість приятель, знайомий, кохана людина.

І, нарешті, найпоширеніше порушення культури мови – суржик, тобто поєднання української мови з елементами російської. Причина – білінгвізм, існування двох мов, які склалися історично. Цей хаотичний, згубний гібрид негативно впливає на українську мову. Іноді використання суржику говорить про низький рівень словникового запасу, або ж асоціюється з домашнім побутом, розслабленістю, тобто тоді, коли особа не слідкує за своєю мовою. Цікаво, що інтерференція спостерігається і в зворотному напрямку. Наприклад, «скучать за кем-то» (російською мовою « по кому-то»).

Отже, можна зробити висновок, що нашим обов'язком є піклування про рідну мову. А держава, у свою чергу, повинна сприяти підвищенню культури мовлення у суспільстві та освіті. Це позитивно вплине на загальну культуру і зробить більш моральним суспільство. Ми зобов'язані зберегти нашу чудову мову, на якій писали наші попередники, збагатити її, а потім передати нашим нащадкам.

1. Левчук Л. Т. Історія світової культури. Київ: Либідь, 1994 р. 310 с.
2. Історія красномовства. К., 2000.
3. Українська та зарубіжна культура. Підручник. К., 1999.

Хмеленко К. М.

здобувач вищої освіти 1 курсу
юридичного факультету

Левін О. Л.

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРИНЦИПИ, ОЗНАКИ, ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНИ ЯК ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Теорія правової держави — це синтез концептуальних ідей та концепцій її природи, ознак, принципів, як демократичної, соціальної держави в якій панує право. Вона є результатом світового прогресивного розвитку учень про державу в межах людського виміру та загально соціальної справедливості [1].

Основними принципами і ознаками правової держави є:

1. Верховенство права (стаття 2 Конституції України): правова держава – це держава, яка контролюється правом. Основним засобом такого контролю є конституція, що розглядається як юридичне втілення суспільного договору. Верховенство права також передбачає, що за своїм змістом закони не виходять за ті правові межі, які встановлені для втручання держави в життя індивіда і громадянського суспільства [2];

2. Правова рівність (стаття 24 Конституції України): громадяни, які є рівними перед законом, мають однакові права й обов'язки, несуть однакову відповідальність за порушення чинного законодавства незалежно від їхнього соціального походження, матеріального становища, расової, національної, конфесійної та іншої належності [2];

3. Пріоритет індивідуальних прав людини перед правами будь-якої

спільноти: у неправових державах перевагу надають правам спільноти, а не правам індивіда, правам держави, а неправам суспільства. Саме це співвідношення пріоритет і в найбільш яскраво демонструє відмінності західної і східної, демократичної і недемократичної політичних культур [2];

4. Гарантування й охорона прав та свобод людини і громадянина, створення умов для їх якомога повної реалізації: у статті 3 Конституції України зокрема сказано: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [2];

5. Принцип взаємної відповідальності держави й особи: передбачається юридична відповідальність посадових осіб держави за порушення прав і свобод особи (стаття 56 Конституції України), право в судовому порядку оскаржувати їхні неправомірні дії (стаття 55 Конституції України) [2];

6. Принцип поділу державної влади на законодавчу, виконавчу і судову, кожна з яких має бути відносно самостійною й врівноважувати інші (стаття 6 Конституції України)[2];

7. Презумпція невинуватості: згідно статті 62 Конституції України: «Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду» [3].

Синтезуючими факторами формування України як правової держави є: правосвідомість та правова культура [4].

Варто зауважити, що правосвідомість безпосередньо стосується політики державної влади, виявляючись через розуміння цієї політики та ставлення до неї з позиції принципу правомірності та справедливості. Вона нерозривно пов'язана з процесом легітимації та демократизації публічної влади, і притаманна всім членам громадянського суспільства, які є активними учасниками державних політичних процесів. цей підвид правосвідомості має суттєвий вплив на політичний процес, проте одночасно зазнає його впливу. Як зазначає В. Ковальчук, у даному випадку можна виокремити особливий різновид правосвідомості – громадянську правосвідомість – вид правосвідомості, який являє собою сукупність правових поглядів і почуттів, що безпосередньо стосуються діяльності публічної влади, її оцінки згідно з принципом правомірності та справедливості [5].

Правосвідомість індивіда формується й змінюється під впливом множини чинників, які нерідко сприяють її деформації. Такими зовнішніми чинниками є економічна нестабільність, зниження рівня життя, що обов'язково тягне за собою соціальне розшарування суспільства й загострення проблеми виживання, а це призводить до неконструктивної агресії та духовної деградації особистості. Внутрішніх (або психологічних) чинників є два: незадоволені соціальні потреби, що створюють внутрішній конфлікт особистості і призводять до появи деформованих і аномальних

потреб; наявність асоціальних засобів і шляхів задоволення потреб і їх позбавлення [6].

Правова культура визначається як система позитивних проявів правової дійсності, що концентрує в собі досягнення юридичної науки і практики. Вона є внутрішньою духовною стороною правової системи і пронизує правосвідомість, право, правовідносини, законність і правопорядок, правотворчу, правозастосовну та інші види правової діяльності [7]. Рівень правової культури народу та кожної особистості окремо демонструє досконалість формування України як правової держави. За рівнями та глибиною пізнання правових явищ правова культура поділяється на:

- побутову - характеризується невисоким рівнем узагальнення правових знань, які використовуються особами у повсякденному житті, у міру реалізації суб'єктивних прав і виконання юридичних обов'язків;
- професійну - притаманна особам, які спеціально займаються правовою діяльністю, мають глибоке знання законодавства, правильне розуміння принципів права і механізму правового регулювання, професійне ставлення до права та практики його застосування;
- теоретичну – формується у науковців-правознавців як сукупність наукових знань про сутність права, механізм правового регулювання [8].

Ці різновиди правової культури формуються у процесі правового виховання населення шляхом набуття позитивних уявлень, поглядів, цінностей, почуттів та емоцій [8].

Механізм правового виховання особи у духовному внутрішньому зрізі (правовиховний процес особи) можна уявити у вигляді таких стадій:

- накопичення правових знань, правової інформації;
- перетворення накопиченої інформації у правові переконання, звички правомірної поведінки;
- готовність діяти, керуючись правовими переконаннями, тобто поводити себе правомірно, відповідно до закону [9].

Однією з головних цілей правового виховання має стати формування в особи таких якостей:

- знання основних правових приписів та правильного їх розуміння;
- внутрішньої установки на непорушність прав і свобод іншої людини;
- глибокої внутрішньої поваги до права, законів, правопорядку, законності;
- вміння самостійно використовувати знання на практиці, узгоджувати щоденну поведінку з особистим ставленням до реальної дійсності, а свою практичну діяльність – з набутими правовими знаннями;
- навичок поведінки стосовно набутих знань, особливо у конфліктних правових ситуаціях;
- непримиримого ставлення до вчинення будь-яких порушень правових норм [9].

Отже, можна зробити висновок, що синтезуючими чинниками (факторами) формування України є правосвідомість та правова культура. Головними принципами та ознаками правової держави є верховенство права, правова рівність; пріоритет індивідуальних прав людини перед правами будь-якої спільноти; гарантування й охорона прав та свобод людини і громадянина; принцип взаємної відповідальності держави й особи, принцип поділу державної влади на законодавчу, виконавчу і судову; презумпція невинуватості. Великий вплив на формування України як правової держави має правовихновий процес, під час якого у населення формуються якості та позитивні уявлення, погляди, цінності, почуття та емоції, що слугують основою для запуску ефективного механізму реалізації прав та свобод людей та контролю за дотриманням цих прав та свобод.

-
1. Лебедева О.В. Правова держава: поняття та принципи. *Альманах права*, №3, 2012. с. 203-207.
 2. Соломін О.А. Наукові записки НаУКМА. Політичні науки, Т. 134, 2012. с. 3-6.
 3. Конституція України - Розділ II. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина URL: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii>
 4. Наливайко Л.Р. Принцип правової держави як принцип державного ладу України. *Соціологія права*. 2011. № 2.
 5. Черкас М. Є. Чинники, що впливають на формування правосвідомості в Україні. *Вісник Національної академії правових наук України*, № 3, 2016. с. 172-182
 6. Задорожна В. В. Сутність та ознаки правової держави, її прояви в Україні. *Філософія. Культура. Життя*, №40, 2014. С. 185-191.
 7. Макеева О. М. Правова культура як чинник розвитку правової системи. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*, № 4, 2016. С. 48-53
 8. Попадинець Г. Правова культура як важливий елемент правової систему України. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки*, № 782, 2014. С.123–128.
 9. Пунько О. В. Правове виховання як основний чинник формування правової культури особи в умовах розбудови правової держави України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, № 27(1), 2014. С. 42-46.

Наукове видання

**БОРОТЬБА ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ:
ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ**

Збірник матеріалів регіонального круглого столу
(Дніпро, 26 березня 2021 року)

Упорядники:

д. філос. н., проф. О. В. Халапсіс,
к. іст. н. О. В. Головіна

Підп. до друку 21.12.2021. Формат 60x84/16. Друк – трафаретний, цифровий.
Папір офісний. Гарнітура – Times. Ум.-друк. арк. 5,83. Обл.-вид. арк. 6,25.
Тираж – 10 прим.

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, rvv_vonr@dduvs.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6054 від 28.02.2018